

KINNITATUD
Direktori 28.09.2020.a
käskkirjaga nr 1-4/16

TALLINNA NURMENUKU LASTEAED

ÕPPEKAVA

TALLINN 2020

Tallinna Nurmenuku Lasteaia õppekava koostajad

Üldosa **Tiina-Marju Jaksen** (koostas pedagoogidega
läbiviidud arutelude põhjal)

Õppe- ja kasvatustegevuse sisu

Mänguoskused **Kristiina Tänav** (grupi juht), Tiia Niit, Kaja Urva,
Killut Vallandi, Koidu Valliste, Liivi Parma, Maret Lepp

Tunnetus- ja õpioskused **Auni Kajakas** (grupi juht), Marina Makara, Sirje Järv,
Eelin Tiidema, Viive Felt, Silvi Salumaa

Sotsiaalsed oskused **Maive Savi** (grupi juht), Ülle Lepp, Helen Õun, Kadi Laine,
Helgi Rannu, Mari- Ann Põdra

Enesekohased oskused **Reena Uusmets** (grupi juht), Sirje Kala, Piia Paju,
Tiina Merila, Eve Rukiste

Valdkonnad

Mina ja keskkond **Maive Savi** (grupi juht), Ülle Lepp, Helen Õun, Kadi Laine,
Helgi Rannu, Mari- Ann Põdra

Keel ja kõne **Kristiina Tänav** (grupi juht), Tiia Niit, Kaja Urva,
Killut Vallandi, Koidu Valliste, Liivi Parma, Maret Lepp

Matemaatika **Auni Kajakas** (grupi juht), Marina Makara, Sirje Järv,
Eelin Tiidema, Viive Felt, Silvi Salumaa

Kunst **Reena Uusmets** (grupi juht), Sirje Kala, Piia Paju,
Tiina Merila, Eve Rukiste

Muusika **Külli Murand** (grupi juht), Liivia Kaustel

Liikumine **Annely Lõhmus**

Piiblilood **Liivia Kaustel**

**Õppekava uuendamise
ja täiendamise kord** **Tiina- Marju Jaksen**

Sisukord

1. ÜLDOSA	5
1.1 Lasteasutuse liik ja eripära	5
1.2 Lasteasutuse väärtused	6
1.2.1 Väärtuskasvatus õppekasvatustöös	7
1.3 Õppe-ja kasvatustegevuse eesmärgid.....	8
1.4 Õppe-ja kasvatustöö põhimõtted. Õpikäsitlus.	9
1.5 Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus	10
1.5.1 Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine.....	10
1.6 Lapse arengu analüüsimise ning hindamise põhimõtted ja korraldus.....	12
Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus	15
1.7 Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus.	16
1.8 Traditsioonilised üritused.....	16
2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSTE SISU	18
2.1 Üldoskused.....	18
2.1.1 Mänguoskused vanuseti.	18
2.1.2 Tunnetus- ja õpioskused vanuseti	22
2.1.3 Sotsiaalsed oskused vanuseti.	25
2.1.4 Enesekohased oskused vanuseti.....	27
2.2 Valdcondade sisu	31
2.2.1 Valdcond MINA JA KESKKOND.....	31
2.2.1.1 Eesmärgid ja sisu.	31
2.2.1.2 Teematika.....	32
2.2.1.3 Eeldatavad tulemused vanuseti.	51
2.2.2 Valdcond KEEL JA KÖNE	62
2.2.2.1 Eesmärgid ja sisu	62
2.2.2.2 Õpivara vanuseti	63
2.2.2.3 Eeldatavad tulemused vanuseti	65
2.2.2.4 Lastekirjandus vanuseti	73
2.2.3 Valdcond MATEMAATIKA.....	79
2.2.3.1 Eesmärgid ja sisu.	79
2.2.3.2 Õpivara vanuseti	79
2.2.3.3 Eeldatavad tulemused vanuseti	81
2.2.4 Valdconda KUNST	84
2.2.4.1 Eesmärgid ja sisu	84
2.2.4.2 Õpivara vanuseti	86
2.2.4.3 Eeldatavad tulemused vanuseti	91
2.2.5 Valdcond MUUSIKA	97

2.2.5.1	Eesmärgid ja sisu	97
2.2.5.2	Õpivara vanuseti	97
2.2.5.3	Eeldatavad tulemused vanuseti	100
2.2.6	Valdkond LIIKUMINE.....	106
2.2.6.1	Eesmärgid ja sisu	106
2.2.6.2	Õpivara vanuseti.	106
2.2.6.3	Eeldatavad tulemused vanuseti	112
2.2.7	Valdkond PIIBLILOOD	122
2.2.7.1	Eesmärgid ja sisu	122
2.2.7.2	Õpivara vanuseti	122
2.2.7.3	Eeldatavad tulemused vanuseti	123
3.	ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD.....	124
Lisa 1	1,5-3-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused	125
Lisa 2	3-7 aastase lapse arengu eeldatavad tulemused	129
Lisa 3	Meediakasvatus	137

1. ÜLDOSA

1.1 *Lasteasutuse liik ja eripära*

Tallinna Nurmenuku Lasteaed on koolieast noorematele lastele hoitu ja alushariduse omandamist võimaldav õppeasutus, kus professionaalset abi saavad ka erivajadusega lapsed.

Lasteasutus on linna hallatav ametiasutus. Lasteasutuse kõrgemalseisvaks organiks on Tallinna Haridusamet.

Lasteasutuses töötab 11 rühma:

- 2 söimerühma (kuni 3a lastele);
- 2 tasandusrühma alakõnega lastele;
- 4 liitrühma (2-7a lastele);
- 1 noorem rühma (3-4a ja 4-5a lastele);
- 1 keskmine rühm (5-6a lastele);
- 1 vanem rühm (6-7a lastele)

Üks rühmadest, Karikakra rühm, on **sobitusrühm**. (Üldrühm, kuhu on võetud kuni kolm keha-, kõne-, meele- või vaimupuudega ning eriabi või erihoolust vajavat last. Sobitusrühmas on laste suurim lubatud arv, vastavalt erivajadusega laste arvule kolme võrra väiksem kui teistes lasteasutuse rühmades iga erivajadusega lapse kohta.)

Õppekasvatustöö lasteaias toimub **teemaõpetuse** raames lasteaias õppekava alusel, mis vastab koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale.

Laste muusikaliste- ja kehaliste võimete arendamine toimub erialaspetsialistide poolt.

Lasteasutuses töötavad logopeedid, kes teostavad tasandusrühmades emakeele algõpetust ning õpetavad ja arendavad neile kinnistatud lapsi vastavalt diagnoosile.

Lasteaed kuulub **Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku (alates 15.12.2008)**, väärtustades lapse tervise hoidmist ja edendamist.

Lasteaed osaleb rahvusvahelises Comenius projektis ja on liitunud projektiga „Kiusamisest vabaks“ (liitus 2013a.), omades õigust kasutada vastavat metoodikat.

1.2 Lasteasutuse väärtused

Meie põhiväärtused on:

KOOSTÖÖ

Väärtustame koostööd ja avatust kõigi lasteaia töötajate vahel, selleks, et tagada pingevaba sisekliima ja teineteisemõistmine.

Väärtustame koostööd lastevanematega- nemad on meie peamised koostööpartnerid.

Igapäevastes toimetustes suuname lapsi nii, et koostööoskus areneks ka lastes.

TERVIS JA TURVALISUS

Väärtustame tervislikke eluviise, tervislikku toitumist ja füüsilist aktiivsust. Arendame lasteaia sise- ja väliskeskkonda nii, et siin oleks nii vaimselt kui füüsiliselt turvaline keskkond lastele ja töötajatele. Looduse- ja keskkonnasäästliku mõtteviisi ning tegutsemise kaudu tagame tervise ja turvalisuse.

LOOVUS

Väärtustame töötajate loovaid lahendusi ja ideid. Innustame töötajaid leidma olukordadele uudseid lahendusi. Suuname lapsi uurima ja avastama, tundma rõõmu oma ja teiste loomingust. Tunnustame laste mõtteid ja ideid.

LAPSEKESKSUS

Laps areneb ja õpib tegutsedes ning mängides- meie loome selleks tingimusi. Arvestame lapse individuaalseid võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta.

Põhiväärtustest lähtume lasteaia igapäevases elus nii töös lastega kui töötajate omavahelistes suhetes.

1.2.1 Väärtuskasvatus õppekasvatustöös

Väärtuskasvatus toimub igapäevase õppe- ja kasvatustöö kaudu.

Üldinimlikud väärtused on kajastatud lasteaia õppekava erinevates valdkondades.

Väärtushinnanguid kujundatakse ja käitumisreegleid omandatakse mängu ning koostegutsemise kaudu.

Mängides õpitakse viisakust, tähelepanelikkust, ausust, abivalmidust, töökust, andestamist, hoolivust jm.

Lasteaed püüdleb olukorra poole, kus nii kodu kui lasteaia toetaksid sarnaste põhiväärtuste kujundamist.

Lasteaiakultuuri loomulikuks osaks on sallivus, see, et kedagi ei tõrjuta soo, rahvuse, arengulise eripära vms erisuste tõttu.

Lasteaia keskkond on inimsõbralik ja demokraatlik, mis tähendab seda, et nii personalil kui lastel on võimalik ise valida, otsustada kui ka vastutada.

Ühtsete väärtuste kujundamiseks toimuvad alates 2012-2013. õa. **üle- lasteaialised teemanädalad:**

- Oktoobris (3. või 4. nädal): Tuli: meie sõber ja vaenlane (tuleohutus).
- Veebruar: Eesti nädal ja 112 päev (11.02)
- Märts: Teised maad ja rahvad
- Aprill: Südamenädal
- Mai: Õuesõppenädal

1.3 Õppe-ja kasvatustegevuse eesmärgid

Õppe-ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.

Eesmärkideks on, et:

- Last ümbritsev sise- ja väliskeskkond soodustab lapse arengut. Loodud on erinevad mänguvõimalused, võimalused uurivaks tegevuseks ning õpitu praktiliseks katsetamiseks.
- Lapsel on eakohased teadmised tervislikest eluviisidest ning tal on soov olla füüsiliselt aktiivne.
- Koolimineku ajaks on lapsel kujunenud positiivne mina-pilt ja tal on eeldused igapäevaeluga toimetulekuks ja koolis õppimiseks.
- Mitmekülgsed koostöövormid perega toetavad lapse kasvamist isiksuseks, kes on vastutusvõimeline ja käitub üldtunnustatud käitumisnormidele vastavalt.

1.4 *Õppe-ja kasvatustöö põhimõtted. Õpikäsitlus.*

Lapse igapäevane elu sisaldab võimalusi **matkimiseks, vaatlemiseks, uurimiseks, katsetamiseks, harjutamiseks ja saadud teadmiste rakendamiseks mängus**- nii toas kui õues. Pedagoogid on **laste arengu suunajad** ning arengut **toetava keskkonna loojad**.

Õppe-ja kasvatustegevus toimub **teemaõpetuse raames**. Teema valiku määravad looduses ja ümbritsevas keskkonnas toimuvad muutused, rahvakalendri tähtpäevad, ühiskondliku elu sündmused ja laste huvid. Lasteaia igapäevases elus **arvestatakse kokkulepitud väärtusi** ning eesti kultuuritraditsioone ja teistest rahvustest laste kultuuri eripära.

Laps on õppe- ja kasvatustegevuses **aktiivne osaleja**, kes tunneb **rõõmu tegutsemisest**.

Õppe- ja kasvatustöö planeerimisel ja läbiviimisel arvestatakse **Võgotski lähima arengutsooni teooriat ja sensitiivsusperioode lapse arengus, s.t. lapsele antakse ülesandeid, millega ta tuleb esialgu toime pedagoogi või teise lapse abiga. Lapse kasvades ja arenedes liigutakse lähemalt kaugemale, üksikult üldisele.**

Sensitiivsusperioodid:

Kuni 3a	Kõne kujunemise sensitiivne periood Esemeline tegevus, kus väliste toimingute käigus kujunevad välja sisemised toimingud, mille kaudu lapsel areneb tajus, mõtlemine, kujutlusvõime
3-4a	“Mina-teadvus” Korraharjumused
4-5a	Vaatlusoskus, võrdlemine, süstematiseerimine
5-6a	Lugema-kirjutama õpetamine

Tasandusrühmades täidetakse õppekava vastavalt lapse arengulisele vanusele, mis on määratud logopeedi poolt koostöös pere ja rühma õpetajatega. Tasandusrühmades koostatakse igale lapsele individuaalne arenduskava (IAK).

Individuaalne arenduskava (IAK) koostatakse erivajadusega lastele, kes käivad sobitusrühmas ning koolipikenduse saanud lastele.

Andeka lapse arendamine toimub vastavalt lapse arengulisele vanusele individuaalsete ülesannete või rühmatöös keerukamate ülesannete andmise teel.

1.5 Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus

Lasteaia päevakava on paindlik, mille käigus vahelduvad igapäevatoimingud, laste vabategevus ja mäng ning pedagoogi poolt planeeritud õppe- ja kasvatustegevused. Päevakavas on kindlad vaid söögiajad ning muusika- ja liikumistegevuste ajad. Ülejäänud aeg laps mängib ja tegutseb - nii toas kui õues. Õues viibivad laps kõigil aastaagadel ja erineva ilmaga.

Õppimist käsitame elukestva protsessina, mille tulemusel toimuvad muutused lapse käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes ja nendevahelistes seostes. **Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel lõimime järgmisi tegevusi: kuulamine, kõnelemine, lugemine ja kirjutamine, vaatlemine, uurimine, võrdlemine, arvutamine, erinevad liikumis-, muusika- ja kunstitegevused.** Tegevuste kavandamisel arvestame, et **laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu ja harjutamise kaudu.** Õpetaja ülesandeks on lapsele antud tegevusteks võimaluste loomine.

Igal õppeaastal on lasteaias üks põhieesmärk (teema), mille täitmiseks kavandavad kõik rühmad oma **tegevuskava** vastavalt konkreetse rühma laste vanusele ja arengutasemele. Teemade kavandamisel arvestatakse laste huve.

Laste eripära arvestame mängu- ja tegutsemiskeskonna loomisel, luues võimalused nii **üksik- kui ka grupitegevusteks.** Lapsel on võimalus valida vahendeid vastavalt tema huvile ja arengutasemele. Teisest keelekeskkonnast pärit lastele õpetame eesti keelt igapäevase suhtlemise kaudu, vajadusel teeme koostööd perega täiendava sõnavara õpetamiseks.

Lasteaias suhtume austavalt teisest kultuurikeskkonnast pärit laste kommetesse ja traditsioonidesse ning tutvustame neid kõigile rühma lastele.

Kui rühmas on laps, kes lõunauinakut ei tee, leiab pedagoog lapsele võimaluse rahulikuks tegevuseks mis ei häiri puhkavaid lapsi.

1.5.1 Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine

Õppeaasta algab 1. septembril ja kestab 31.augustini.

Õppe- ja kasvatustegevuse korralduse üldiseks aluseks on rühma **lasteaia õppekava ja õppeaasta tegevuskava.** Õppe- ja kasvatustegevused **kavandatakse ette 1-2 nädalat** iga rühma nädalakavas lasteaed.ee keskkonnas, **arvestades laste vanust, arengutaset ja huve.** Nädalakavas **kavandatakse teema, eesmärgid, õppesisu ja tegevused nende täitmiseks.** Nädala tegevuskava on lapsevanemale kättesaadav alates esmaspäeva hommikust.

Õppeaastas on **kolm mängunädalat**, mille aeg on sama antud õppeaasta sügis-, jõulu- ja kevadkoolivaheajaga. Sel perioodil ei toimu kavandatud õppe- ja kasvatustegevusi 3-6a laste

rühmades, v.a. muusika- ja liikumistegevused. Õppe- ja kasvatustöö päevikus kajastatakse laste mäng ja analüüsitakse mänguoskuse arengut.

Suveperioodil (kui erinevad rühmad on kokku pandud) toimub 3-7a. laste rühmades õppe-ja kasvatustegevuste kavandamine iga päeva hommikul nädala tegevuskavasse. Viiakse läbi õppekava kinnistavaid tegevusi valdavalt õues.

Sõimerühmades kestab suvine tegevuskava (kavandamine sama päeva hommikul) 1.06-30.09. vastavalt laste kohanemisele. Septembris tegevuste arv suureneb järk-järgult vastavalt laste kohanemisele.

1.6 Lapse arengu analüüsimise ning hindamise põhimõtted ja korraldus

Lasteaias jälgitakse lapse vaimset ja sotsiaalset arengut ning arengut õppekava erinevates valdkondades.

Lapse arengu analüüsimise meetoditeks on vaatlus, vestlus, osalusvaatlus, lapse tööde analüüs.

Igale lapsele koostatakse arengumapp, mis sisaldab erinevaid lapse arengut tõestavaid materjale.

Arengumapi koostisosad on:

- ❖ 1,5-3a. lastel käe- ja/või jalajälg sügisel ja kevadel;
- ❖ 1,5-3a lastel joonistus kevadel ja sügisel;
- ❖ 3-7a. lastel joonistus „Mina ise“ ja „Perepilt“ ning joonistuse lugu (lapse jutustus, kes pildil on, mille pedagoog üles kirjutab);
- ❖ Oma nime kirjutamine joonistusele;
- ❖ Kirjaharjutused;
- ❖ Lapsesuu- lapse huvitavad ütlemsed;
- ❖ 6-7a. lastel Tove Kroghi joonistustest;
- ❖ Muud materjalid, mis näitavad lapse arengut.

Arengumapi soovitatav osa on ka OHHOO-leht, mille vorm on lasteaias välja töötatud. Ohhoo-lehele märgivad õpetajad lapse tugevused, see antakse lapsevanemale arenguvestluse käigus või lisatakse arengumappi. Soovi korral võib kasutada Ohhoo-lehe analoogi muus vormis, oluline, et märgataks lapse tugevusi ja ka lapsevanem saab tagasisidet, et õpetajad on neid märganud.

Vajadusel lisab õpetaja arengumappi ka juhtumikirjeldused, millel peab kajastuma kuupäev ja õpetaja nimi.

Lapse arengut kirjeldatakse **Eliis-keskkonnas** lapse **arengukaardil** tuginedes lasteaias väljatöötatud lapse arengunäitajatele erinevates valdkondades (Lisa 1 ja Lisa 2). Arengut kirjeldatakse arengukaardil sügisel ja kevadel (oktoobris ja aprillis). Arengukaarti Eliisis täidavad rühma õpetajad, liikumis- ja muusikaõpetaja ning kõneravi saavatel lastel ka logopeed.

Lapse koolivalmiduse hindamiseks viiakse 6-7a lastega jaanuaris läbi lisaks arengu jälgimisele joonistustest (Tove Kroghi test). Testi tulemusi analüüsitakse ja tutvustatakse lapsevanemale arenguvestlusel, mis kooliminevate laste vanematega toimuvad veebruaris.

Arenguvestlused lapsevanematega viiakse läbi üks kord õppeaastas, kevadel. Valdavalt viib vestluse läbi üks rühma pedagoogidest, kuid vajadusel kaastakse ka teised erialaspetsialistid. Vestluseks sobiva aja saab lapsevanem ise eelnevalt valida. Arenguvestlused viiakse üldjuhul läbi vahetu suhtlemise teel. Mõlemale osapoolele sobivuse ja kokkuleppe korral võib selle läbi viia ka turvalises interneti keskkonnas. Pedagoog tagab lapse tööde tutvustamise lapsevanemale. Vanemal

on soovi korral võimalus õpetajate poolt koostatud arengukirjeldusega tutvuda. Üldjuhul sõlmitakse lapsevanemaga peale vestlust kokkulepe, mis osas lapsevanem saab last kodus arendada ning see on fikseeritud lapse arengukaardil (p 11- eesmärgid ja ettepanekud edaspidiseks). Kui pedagoog ja/või lapsevanem peab vajalikuks, sõlmitakse eraldi kirjalik kokkulepe, mille koopia jääb ka lapsevanemale. Arenguestluste kuupäevad ja osavõtjad fikseeritakse vastaval kaardil, mis on lapse arengumapis. Lapse arengukaart prinditakse välja vaid lapsevanema soovil.

Tasandusrühmades toimuvad vestlused uute laste vanematega ka septembris. Antud vestlus eelneb lapse individuaalse arenguplaani koostamisele.

Igapäevases töös arvestatakse lapse individuaalset arengutaset, leides talle vastavalt vajadusele kergemaid või raskemaid ülesandeid. Peamine põhimõte on selles, et lapsele antavad ülesanded peavad olema veidi ees lapse arengutasemest, et lapsel oleks motivatsioon pingutada ja saada ka edu elamus. Individuaalne töö kavandatakse päevikusse.

Pedagoogid teevad kokkuvõtte peale lapsevanematega arenguestluste läbiviimist ning kavandavad vajalikud meetmed järgnevas õppeaastaks. Antud kokkuvõtte edastatakse õppealajuhatajale juuni alguseks.

Õppekava läbinud kooliminevatele lastele väljastatakse koolivalmiduskaart kahes identses eksemplaris, 1 lapsevanemale ja 1 lasteaiale.

Täpne lapse arengu jälgimise ja lastevanematega läbiviidavate arenguestluste protseduur on sätestatud korras „Lapse arengu jälgimise ja lastevanematega läbiviidavate arenguestluste kord”.

KOOLIVALMIDUSKAART

Lasteasutuse nimetus: Tallinna Nurmenuku Lasteaed

reg nr

1. Üldandmed lapse kohta

Nimi:

Sünniaeg (isikukood):

Rühma õppekeel:

Kodune keel (-d):

Lasteasutuses käidud aeg:

2. Lapse arengunäitajad

2.1 Tunnetus- ja õpioskused:

2.2 Sotsiaalsed ja mänguoskused:

2.3 Enesekohased oskused:

2.4 Kõne areng

2.5 Üldfüüsiline areng

3. Kokkuvõte lapse koolivalmidusest

3.1 Lapse arengu tugevad küljed:

3.2 Lapsel toetamist vajavad küljed, soovitused edaspidiseks:

3.3 Arvamus koolivalmiduse kohta:

Pedagoogid:

Lasteasutuse direktor:

Lapsevanem /-d:

Kuupäev:

Koolivalmiduskaart koostatakse kahes eksemplaris, 1 lapsevanemale ja 1 lasteaiale

Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus

Erivajadustega lastena käsitleme diagnoositud raske kõne- või muu puudega lapsi, käitumishäiretega lapsi, emotsionaalsete häirega lapsi, allergikuid, andekaid lapsi ja vajadusel ka teisest kultuuri- või keelekeskkonnast pärit lapsi.

Erivajadusest teavitavad lasteaia direktorit ja rühma pedagooge lapsevanemad. Kui erivajadus ilmneb lasteaia lapse arengu jälgimise ja analüüsi tulemusena, teevad pedagoogid (vajadusel koostöös logopeediga) lapsevanemale ettepaneku spetsialistide juurde pöördumiseks ja erivajaduse diagnoosi täpsustamiseks.

Töö põhimõtted

- Töö erivajadusega lastega toimub lähtuvalt **lapse arengulisest vanusest, diagnoosist** ja vastavalt Tallinna Nurmenuku Lasteaia **õppekavale**.
- Erivajadusega laps võtab osa rühma ja lasteaia ühistest tegevustest vastavalt oma võimetele.
- **Individuaalse arenduskava (IAK) koostatakse lastele kellel on raske kõne- või muu diagnoositud puue või erivajadus** (tasandusrühma lapsed, erivajadustega lapsed sobitusrühmas, koolipikenduse saanud lapsed). IAK on koostatud ja lapsevanemale tutvustatud hiljemalt 20. oktoobril (nii kõne- kui üldosa).
- IAK koostavad rühma pedagoogid selles valdkonnas, mis vajab suuremat tähelepanu tuginedes lapse arengu jälgimise analüüsile. Kõneravi vajavate laste IAK kõne arendamise osa koostab logopeed ja see on üks osa lapse IAK-st.
- Kõneliste erivajadustega lastega toimub töö nii **individuaalselt** kui ka **alagrupi** tegevustes lähtuvalt logopeedi hinnangust.
- Kaua puudunud lastega tehakse individuaalset tööd, kaasates ka lapsevanemaid (IAK ei koostata).
- Andekatele lastele antakse ülesandeid, mis on neile võimetekohased ja võimaldavad eduelamust (IAK ei koostata);
- Kevadisel arenguvestlusel lapsevanemaga tehakse kokkuvõtte lapse individuaalse IAK rakendumisest ja püstitatakse edasised eesmärgid.
- Kui lapsel on tekkinud erivajadus seoses teise keele- või kultuurikeskkonnaga, tehakse lapsega enam individuaalset tööd koostöös lapsevanematega.
- Igapäevases töös arvestatakse lapse individuaalset arengutaset, leides talle vastavalt vajadusele kergemaid või raskemaid ülesandeid. Peamine põhimõte on selles, et lapsele antavad ülesanded peavad olema veidi ees lapse arengutasemest, et lapsel oleks motivatsioon pingutada ja tunda eduelamust.

- Individuaalne töö kavandatakse õppe- ja kasvatustöö päevikus.

1.7 Lapsevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus.

Rühmades on kättesaadavad rühma õppeaasta tegevuskava, nädalakavad, lasteaia õppekava, mille kaudu on võimalik tutvuda lasteaia õppe- ja kasvatustöö põhimõtete ja korraldusega.

Lasteaia koduleheküljel www.nurmenuku.tln.edu.ee on võimalik lisaks tutvuda ka lasteaia arengukavaga ning igal sügisel on koduleheküljel ka õppeaasta põhieesmärkide tutvustus.

Lapsevanemaid kaastakse õppe- ja kasvatustegevustesse, kasutades erinevaid meetodeid: igapäevased vestlused, lapsevanemaga läbiviidavad arenguestlused, laste pidude ettevalmistamine ja läbiviimine, osalemine õppekäikudel, spordiüritustel, matkadel. Lapsevanematel on oma rühma tööga võimalik tutvuda ja osaleda **igal ajal**.

Igal kevadel toimuvad lahtiste uste päevad, mille käigus on võimalik tutvuda kõigi rühmade tööga. Igal sügisel viiakse läbi lasteaia lastevanemate üldkoosolek ja rühmade koosolekud, kus tutvustatakse lasteaia elu peamisi valdkondi.

Lapsevanema rahulolu selgub igapäevastest vestlustest ja lapsevanemate rahulolu uuringutest, mis viiakse läbi igal aastal ja mille tulemusi tutvustatakse nii lasteaia üldkoosolekul kui ka rühma koosolekutel. Rahulolu uuringu tulemusi arvestatakse lasteaia arendustöös.

Meie põhimõtteks on: lapse arengu tagab lapsevanema, lasteaia ja lapse vastastikune usaldus ja koostöö.

1.8 Traditsioonilised üritused

Lasteaia traditsioonilised üritused on osa õppe- ja kasvatustööst.

Kuu	Üritus
September	Lastehommik „1. september- tarkuse päev” Matk loodusesse 3-7a lastega
Oktoober /November	Isadepäeva pidu või sügispidu Mardijooksmine või mardisantide vastuvõtmine rühmas Kadrijooksmine või kadrisantide vastuvõtmine rühmas
Detsember	Advendihommikud Jõulupidu
Jaanuar	Lasteaia sünnipäev
Veebruar	Vabariigi aastapäev Vastlapäeva väljasõit kelgumäele

Märts

Laste muusikaline lavastus (*võib toimuda ka
muul ajal*)

Aprill/ Mai

Spordipäev

Emadepäev

Kevadmatk

Lõpupidu (kooliminejad)

Laste kujutava loomingu näitus septembrist
maini

Traditsiooniks on ka osalemine Haabersti lasteaedade spordipäevadel sügisel, talvel ja kevadel.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEgevuste SISU

2.1 Üldoskused

2.1.1 Mänguoskused vanuseti.

1-2aastane laps

Rollimäng. Lavastusmängu eeltöö

- * Kordab mängudes ühelaadseid tegevusi.
- * Tegeleb lühiajaliselt süžeelise mänguasjaga (nuku söötmine, vannitamine, magama panek jne.).
- * Matkib mängus ümbritsevate inimeste lihtsamaid tegevusi (pesemine, pühkimine, laua katmine)
- * Kasutab iseseisvalt tegevustes kasutatud didaktilisi mänguasju (klotsid, lükkimisvahendid).
- * Kasutab asendusmänguasju.
- * Mängib lühiajaliselt kõrvuti koos teise lapsega, jälgib tema tegevust.

Ehitusmängud, õppemängud

- * Tutvub mänguasjade omadustega (suur ja väike, kõva ja pehme, tekib/ei teki heli).

2-3aastane laps

Rollimäng

- * Laps mõistab ja näeb tegevuse taga teatud isikut.
- * Valib koos täiskasvanuga mänguks sobivad vahendid.
- * Kannab tuttavaid mängulisi toiminguid (nuku riietamine jne.) uutesse mängudesse.
- * Täidab osaliselt mängus talle tuttavat täiskasvanu rolli (ema, arst, juuksur) ja sellega seotud toiminguid, valides selleks vajalikke vahendeid.

Lavastusmäng

- * Matkimismängudes kasutab erinevaid liigutus- ja kõnemudeleid (luuletused, rütmisalmid, näpumängud).
- * Hakkab kasutama kostüümielemente.

Ehitusmäng

- * Kasutab lihtsamaid konstruktoreid.
- * Õpetaja juhendamisel ehitab klotsidest torni ja maja.

Reeglimängud, õppemängud

- * Mängib koos täiskasvanuga lihtsaid lauamänge (lotomängud, paarispidid, mosaiigi ladumine).
- * Eristab esemeid erinevate tunnuste järgi (suurus, värvus, vorm)
- * Kasutab iseseisvalt tegevustes kasutatud didaktilisi mänguasju (augulaud, kokkupandavad mänguasjad).
- * Kasutab erinevaid mängumaterjale (looduslik materjal, kartong, paber, riidetükid, kuubikud).
- * Täidab ülesanded, mis vajavad aktiivset liikumist ja tegutsemist (loomade liikumine, häälte matkimine, esemete ära tundmine heli järgi).

3-4aastane laps

Rollimängud

- * Ühendab üksikud mängulised toimingud ühtseks mänguliseks tegevuseks (nt söömine, laua katmine, toidu valmistamine jne.).
- * Mängib paariti ja lühiajaliselt väikeses rühmas (3-4 last).
- * Võtab koos täiskasvanuga osa tuttava teemaga loovmängudest (“Kodu”, “Sünnipäev”, “Arst”, “Juuksur”, “Rong” jne.).
- * Laps hakkab ennast nimetama rolli järgi (olen arst).

Lavastusmängud

- * Lavastusmängudes kasutab rollile iseloomulikku liikumist ja häälotsusi.
- * Eelistab tekste, kus palju kordusi.
- * Juhtmängija on veel täiskasvanu.

Ehitusmängud

- * Kasutab iseseisvalt mänguks lihtsamaid konstruktoreid.
- * Tekib mõtestatud süžeeline tegevus, milles loogiline järgnevus.

Reeglimängud, õppemängud

- * Täiskasvanu või suurema lapse poolt juhitud mängus, täidab mängureegleid.
- * Mängib koos täiskasvanuga lauamänge: pildimängud, lotod, mosaiigid.
- * Kõne arendamiseks kirjeldab ja loendab laps esemeid.
- * Mängib sõnalisi mänge, kus tuleb ära arvata ning otsida ja peita esemeid.

4-5aastane laps

Rollimängud

- * Täidab mängudes erinevaid rolle.
- * 2-3 rolli sisaldavas mängus oskab arvestada ja suhelda kaaslasega rollisiseselt, jälgib kaaslast, oskab loovutada ja vastu võtta mänguasju.
- * Arendab ise edasi mängude sisu, kasutades igapäevaelus saadud teadmisi ja kogemusi, kombineerib eri allikatest saadud teadmisi.
- * Kujuneb konfliktidelahendamise oskus.
- * Esitab probleemküsimusi: miks? kuidas? milleks?

Lavastusmängud

- * Lavastusmängudes annab edasi muinasjutu või kirjanduspala süžeed, kasutades erinevaid väljendusvahendeid: intonatsioon, miimika, žest, poos, kõnnak, häählitsus.
- * Tunneb huvi lavastusmängu eri liikide vastu (näpu-, laua-, varjuteater).

Ehitusmängud

- * Oskab plaanida ehituse teema ja valib otstarbekalt materjali.
- * Kasutab looduslikku materjali.
- * Ehitab esemeid (lennuk, auto).

Reeglimängud

- * Mängib iseseisvalt lihtsamaid lauamänge (lotod, mosaiigid, pildidoomino).
- * Jälgib mängus oma käitumist, võrdleb seda teisega.

5-6aastane laps

Rollimängud

- * Valib iseseisvalt mängu teema ja arendab selle sisu.
- * Lepib kokku rollide jaotuse, loob mängukeskkonna, valib vahendid, vajadusel meisterdab puuduvad vahendid ise.
- * Suhtleb rollist lähtuvalt – tegevused, kõne, intonatsioon, emotsionaalsus, täidab mängus mitut rolli.

Lavastusmängud

- * Mängib tuttavaid lavastusmänge iseseisvalt.
- * Väljendab tegelaste emotsionaalseid seisundeid (rõõm, kurbus, hirm, uudishimu, üllatus).

Ehitusmängud

- * Jaotab ülesandeid, mängu iseloomustab ideede mitmekesisus ja täpsem teostus.
- * Kasutab erinevat ehitusmaterjali (sh ka looduslikku).

Reeglimängud

- * Teab ja organiseerib ise tuttavaid reeglitega mängu.
- * Mängib 2 – 4liikmelises grupis täringumänge ja arvudoominot.

6-7aastane laps

Rollimäng

- * Leiab ise mänguteema, loob ja arendab süžeed.
- * Leiab või valmistab ise mänguvahendid.
- * Oskab ise reaalseid lelusid asendada tinglikega.
- * Mängib suuremas grupis, kuulab ja arvestab mängukaaslastega, teeb kompromisse.
- * Väljendab mängus oma suhtumist.
- * Täidab mängides erinevaid rolle.
- * Kasutab rollide jaotamisel liisusalme.

Lavastusmängud

- * Oskab mängida erinevaid lavastusmänge (nuku-, näpu-, laua-, varjuteater).

Ehitusmängud

- * Oskab visandada ehitusplaani, selle järgi ehitada.
- * Oskab ehitada erinevatest materjalidest (puit, plastmass, paber, kangas, looduslik materjal-lumi, kähbid, kivid).
- * Oskab erinevaid materjale omavahel siduda.

Reeglimängud

- * Mõistab ja järgib mängureegleid, oskab neid teistele seletada .
- * Oskab mängida kombineeritult õppemänge (viktoriinid), sõnalisi (“Alias”, “Mis oleks kui...?”), “Kes ma tahaksin olla?”, lauamänge (“Age”-tüüpi, memoriin, täringumänge, kabe.)
- * Oskab mängida võistkondlikke mängu, püsides oma meeskonnas.
- * Mängib alustatud mängu lõpuni, tunneb rõõmu võidust ja talub kaotust.

2.1.2 Tunnetus- ja õpioskused vanuseti

1-2aastane laps

- * Hangib ümbrusest aktiivselt infot ning loob selle hankimiseks ise uusi võimalusi.
- * Keskendub lühikeseks ajaks (1-2 min) ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele.
- * Tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistegevuse vahelduvas vormis.
- * Mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastavaid rollivahetusega mängu.
- * Loob tegevuse kaudu seoseid kõnega; sõnad ja objektid saavad tema jaoks mõiste tähenduse.
- * Suhtleb valdavalt 1-2sõnaliste lausetega nii mängus kui ka igapäevategevustes ning kasutab mitteverbaalseid suhtlusvahendeid (osutamine, miimika).
- * Räägib ja saab aru üksnes sellest, mida tajub.
- * Tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid jutukesi, mis seostuvad tema kogemustega.
- * Tunnetab keskkonna mõju, avastab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel.
- * Sobitab erinevaid materjale ja esemeid, rühmitab ühe nähtava omaduse järgi.
- * Omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning käelise tegevuse kaudu.

2-3aastane laps

- * Plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga; täiskasvanu suunab lapse tegevust kõne kaudu.
- * Plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel.
- * Keskendub tegevusele lühikeseks ajaks (3-4 min), tähelepanu ei ole veel püsiv.
- * Tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega.
- * Kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mälu pilte nii konstruktiivses mängus kui ka rollimängus.
- * Mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid.
- * On omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada.
- * Osaleb dialoogis.
- * Mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta.
- * Rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi.
- * Tal on ettekujutus arvumõistest ja värvuste nimetustest.

- * Leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks kõnet.
- * Omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi; vajab oma tegevusele tagasisidet.

3-4aastane laps

- * Oskab osaliselt oma tegevusi planeerida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta
- * Plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme.
- * Saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest.
- * Järgib lihtsamaid reegleid.
- * Huvitub võistlusmängudest.
- * Osaleb ühistevõistluses ning teeb koostööd teiste lastega; konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlusmängudes ning loovtegevustes.
- * Oskab hoiduda lihtsamate ohtude eest ja saab aru tunnetest (kurbus, rõõm).
- * Liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi ning jaotab oma tähelepanu;
- * Saab aru arvumõistest; huvitub tähtedest.
- * Omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, tegevuste, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.

4-5aastane laps

- * Tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi.
- * Reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, arvestades üldkehtivaid käitumisnorme; hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet.
- * Tegutseb koos teistega; teda motiveerivad tegevused eakaaslastega.
- * Tema keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid.
- * Konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte.
- * Osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes.
- * Räägib esemetest, mis pole kohal ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus ning fantaseerib.
- * Keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümme minutit.
- * Oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid.
- * Eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest ja üldistusastmest.

- * On ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest.
- * Omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning oskab lahendada probleeme.
- * Kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitiivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid).

5-6aastane laps

Plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärgid ning üritab alustatud tegevused lõpetada.

- * Suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks.
- * Kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet.
- * Kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks.
- * Järgib ühistevõttes reegleid ja suudab neid selgitada.
- * Kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale.
- * Osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes.
- * Saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilisest järjestusest.
- * Kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudes kui ka sarnases olukorras.
- * Kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust.

6-7aastane laps

- * Organiseerib ja plaanib oma igapäevaseid tegevusi ja tuttavat keskkonda, seab eesmärgid.
- * Üritab tegutseda sihipäraselt ning lõpetab alustatud tegevused.
- * suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet nii aktiveerivas kui ka pidurdavas rollis.
- * Toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele ja võrdlusele teistega.
- * Keskendub korraks mitmele tegevusele või stiimulile ning on suuteline kestvamaks tahtepingutuseks.
- * Seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärgid ning valib tegutsemisstrateegiaid.
- * Katsetab, konstrueerib ja uurib, kasutades oma teadmisi ja varasemaid kogemusi uues vormis ning kombinatsioonid.
- * Osaleb erinevates mänguliikides, järgib reegleid.
- * Liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nendevahelistest seostest ning suudab olulist teadvustada täiskasvanu abiga.
- * Loob uusi seoseid eeskujude, seletuste, kuulamise ja nägemise kaudu.

- * Kasutab eakaaslastega suheldes arutlevat dialoogi.
- * Huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib enam iseendast ning tunneb huvi teiste vastu.
- * Teab ja kasutab tähti, numbreid ja sümboleid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamaid 1-2silbilisi sõnu ning teeb lihtsamaid matemaatilisi tehteid.
- * Orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab teadmisi uusi ülesandeid lahendades nii uudes kui ka sarnases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga.
- * Oskab suunamise ja õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid, tajub oma mälu mahtu ning kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali.

2.1.3 Sotsiaalsed oskused vanuseti.

1-2aastane laps

- * Jäljendab täiskasvanut lihtsates toimingutes.
- * Tegutseb koos teise isikuga (tirib nööri, keerab nuppe).
- * Tegutseb teiste lastega kõrvuti ja osaleb ühistegevuses vahelduvas vormis.
- * Laps reageerib oma eesnimele.
- * Suhtleb tuttava täiskasvanuga ja matkib täiskasvanu tegevusi.

2-3aastane laps

- * Oskab juhendamise järgi tuua teisest toast palutud asja.
- * Oskab tänada ja paluda meeldetuletamisel.
- * Tervitab tuttavaid lapsi ja täiskasvanuid meeldetuletamisel.
- * Käitub täiskasvanu korralduste järgi (pooled kordadest).
- * Osaleb täiskasvanuga ühistegevustes.

3-4aastane laps

- * Tervitab tuttavaid (meeldetuletamisel).
- * Teab ja kasutab elementaarseid viisakusreegleid (mõnikord meeldetuletamisel).
- * Täidab täiskasvanu korraldused(3/4 kordadest).
- * Teab pereliikmete nimesid.
- * Teab oma ees-ja perekonnanime.
- * Teab, et on poiss/ tüdruk.
- * Oskab tegutseda 2-3 lapselises rühmas.
- * Teab rühmakaaslaste nimesid.
- * Osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale.

4-5aastane laps

- * Palub abi keerulisemates toimingutes.
- * Vestleb täiskasvanuga.
- * Palub andeks ilma meeldetuletuseta.
- * Küsib luba teiste laste asjade kasutamiseks.
- * Suhtleb eakaaslastega, osaleb laste ühistes tegevustes.
- * Abistab täiskasvanuid teatud töödes.
- * Pakub abi ja pöördub abi saamiseks sõbra poole.
- * Suhtleb heasoovlikult ja vajadusel loovutab rolli või õiguse sõbrale.
- * Tervitab ja jätab hüvasti meeldetuletuseta.
- * Teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab.
- * Oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.
- * Teab, et ei tohi minna kaasa võhivõõra inimesega ega võtta vastu temalt maiustusi.

5-6aastane laps

- * Selgitab mängu- või muu tegevuse reegleid teistele.
- * Valib endale ise mängukaaslasi.
- * Eelistab omasoolisi mängukaaslasi; kujunevad esimesed sõprussuhted.
- * Teab oma vanemate, õdede-vendade nimesid.
- * Kirjeldab vanemate tööülesandeid.
- * Teab, mis aastaajal on tal sünnipäev.
- * Kasutab õigesti ja kohaselt viisakusväljendeid: tere, tänan-palun, vabandust, head isu, jätku leivale, häid pühi (oskab neile ka vastata).
- * Jagab asju kaaslastega ja laenab neid ka teistele.
- * Teab millised hädaohud on seotud elektri, liikluse, tule ja kõrgete paikadega.
- * Oskab lihtsa luku puhul võtmega avada ja sulgeda ust.
- * Teab, kui vana ta on ja kui vanaks saab järgmisel aastal.
- * Vastab „millepärast” ja „milleks” küsimustele selgitusega.
- * Kaitseb nooremaid.
- * Püüab konflikti lahendada rahumeelselt, kasutamata füüsilist vägivalda.
- * Järgib sotsiaalseid norme erinevates olukordades (teab ja täidab käitumisreeglid).

6-7aastane laps

- * Teab oma kodust aadressi.

- * Oskab kasutada telefoni.
- * Teab ema ja/või isa mobiiltelefoni numbrit.
- * Püüab aidata abivajajat ja küsib seda vajaduse korral ka ise.
- * Säilitab positiivsed suhted eakaaslastega, soovib ja julgeb suhelda täiskasvanutega, vajadusel ka võõrastega.
- * Kiidab ja toetab teist last.
- * Loob sõprussuhteid.

2.1.4 Enesekohased oskused vanuseti

1-2aastane laps

- * Meeldetuletusel tõmbab käe tagasi keelatud esemele lähenedes.
- * Annab oma vajadustest märku.
- * Uurib aktiivselt oma ümbrust.
- * On teadlik endast kui isikust-tunneb end peeglist ära, kasutab osaliselt mina vormi.
- * Sööb, joob riietub-tõmbab sokke ära või üritab vähemalt, võtab särgi ära, püsib suurema osa päevast kuiv.
- * Väljendab oma tundeid sõnaga-paha, ei meeldi, näoilmega
- * Sööb ise lusikaga tavalist toitu.
- * Joomisel hoiab tassi kahe käega.
- * Paneb endale mütsi pähe ja võtab selle ära.
- * Tõmbab endal sokid jalast.
- * Pistab käed varrukatesse ja jalad püksisäärtesse.
- * Võtab jalast lahtiste paeltega (rihmadega) kingad.
- * Võtab seljast eest lahtise jaki.
- * Tõmbab lahti ja kinni suure tõmbluku (ei kinnita algust) didaktilise aluse peal.
- * Eeskuju järgi teeb käed märjaks ja patsutab oma nägu.
- * Istub potil 5 min.
- * Teab oma käterätiku asukohta.
- * Käte pesemisel kasutab seepi täiskasvanu abiga
- * Loputab käsi jooksva vee all.

2-3aastane laps

- * Käitub täiskasvanu korralduste järgi-pooled kordadest
- * Vajadusel valib kahest pakutud võimalusest ühe
- * Lahkub lauast kui on söömise lõpetanud

- * Jagab oma asju teistega, valdavalt on siiski omandihoidja
- * Võib karta uut ja tundmatut
- * Väljendab oma mina
- * Küsib WC-sse õigeaegselt
- * Kasutab kammi.
- * Sööb ise lusikaga ja joob tassist.
- * Paneb jalga sokid ja kingad (ei kinnita).
- * Võtab seljast lihtsamad lahtinööbitud riided.
- * Riputab oma riided sobivas kõrguses nagisse.
- * Teeb lahti trukid.
- * Paneb selga särgi, sokid, jope, kuid vajab abi.
- * Peseb ja kuivatab käed ja näo iseseisvalt.
- * Närib ja neelab ainult söögiks kõlblikke asju.
- * Hakkab nägema ohtusid (näit. mööbli teravad nurgad, trepid).
- * Kasutab salvrätti.
- * Korrastab oma riided suulise juhendamise järgi.
- * Asetab pärast söömist/tegutsemist laua ääres tooli laua alla.
- * Võtab ise laua keskel olevalt leivataldrikult leiva ja paneb selle oma leivataldrikule.

3-4aastane laps

- * Täidab täiskasvanu korraldused, $\frac{3}{4}$ kordadest.
- * Oskab tasandada häält, matkides täiskasvanut.
- * Oskab avalikes kohtades rääkida vaikselt, püsida rahulikult meeldetuletusel.
- * Käitub kaaslastega rahulikult, heasoovlikult.
- * Tegutseb ka omaette, täiskasvanu osaluseta.
- * Saab aru tunnetest-rõõm, kurbus.
- * Toob palutud asja.
- * Püüab vahel teisi abistada ja lohutada.
- * Saab aru valetamisest kui taunitavast tegevusest.
- * Seab endale lihtsamaid eesmärke, täidab need.
- * Hoiab puhtust ja korda meeldetuletusel.
- * Sööb iseseisvalt kogu toidu.
- * Riietub iseseisvalt (vajab abi nööpimisel ja üle pea tõmmatavate riiete puhul).
- * Vajadusel nuuskab või pühib ise nina (vajab meeldetuletust).
- * Vajadusel kasutab WC-d.

- * Hoiab puhtust ja korda enda ümber (koristab mängutuba, pühib sisenedes jalgu).
- * Oskab hoiduda tavaliste ohtude eest (klaasikillud, mööblinurgad, trepid).
- * Toob valmis pandud töövahendid ise lauale (savi, pintslid, veetopsid).
- * Peale tööd viib oma töövahendid ise pesuruumi.

4-5aastane laps

- * Töötab omaette ülesande kallal 10-20 minutit.
- * Ootab oma järjekorda 8-9 lapse hulgas.
- * Käitub üldkasutatavates kohtades rahuldavalt, arvestades üldkehtivaid käitumisnorme.
- * Teadvustab oma tundeid ja teiste mõtteid, tundeid-lisandub viha, jonn, armastus.
- * Korrigeerib oma käitumist ja tegevust kui täiskasvanu sellele tähelepanu juhib
- * Ei sekku täiskasvanu jutu vahele.
- * On suuteline loobuma oma soovist.
- * Mängu lõppedes koristab enese järel, meeldetuletusel.
- * Arvestab rühma reeglitega.
- * Tõstab ise endale toitu, kui täiskasvanu hoiab vaagnat.
- * Riietub iseseisvalt, v.a. kingapaelad.
- * Riputab oma riided nagisse või riidepuule.
- * Nuuskab nina ilma meeldetuletuseta.
- * Läheb õigeaegselt WC-sse ja tuleb seal ise toime.
- * Teab hammaste harjamise tehnikat, oskab seda imiteerida.
- * Toob harja ja kühvli ning pühib ära oma jäljed.
- * Korjab kokku ja viib laualt ära oma toidunõud.
- * Abistab laua katmisel suulise juhendamise järgi.
- * Valab kannust jooki kruusi.
- * Oskab süüa kahvliga.
- * Teritab pliiatsiteritajaga pliiatseid.

5-6aastane laps

- * Lohutab mängukaaslast.
- * Seab endale eesmärged ja viib alustatu lõpuni. Organiseerib teatud määral oma toiminguid.
- * Oskab tegutseda täiskasvanu suulise juhendamise järgi.
- * Koristab enese järel.
- * Teadvustab oma tundeid-lisandub mure, hoolitsus.
- * Mõistab mitteverbaalseid väljendusvahendeid-õlgade kehitamine, pearaputus, noogutus, sõrme suul hoidmine.

- * Kaitseb nõrgemaid.
- * Püüab konflikti lahendada rahumeelselt, tarvitamata vägivalda, teab positiivseid konflikti lahendamise võtteid.
- * Suudab olla lühikest aega ilma täiskasvanu kohalolekuta, organiseerida koostööd omal viisil.
- * Kasutab söömisel nuga ja kahvlit.
- * Vastutab mingi igapäevase töö eest.
- * Korrastab voodi täiskasvanu abiga.
- * Paneb valmis vajaminevad töövahendid, korrastab ja peseb vahendid peale tegevust.
- * Katab laua, valides toidunõud vastavalt toidule ja paigutades õigesti noad ja kahvlid.
- * Paneb märjad riided kuivama.
- * Teeb lihtsamaid toite täiskasvanu juhendamisel.

6-7aastane laps

- * Püüab aidata abivajajat.
- * Tajub ja mõistab teiste arvamusi.
- * Lahendab keerulistes olukordades ise probleemi.
- * Reeglitega mängus suudab taluda kaotust.
- * Oskab austada teiste tööd.
- * Algatab mängu ja tegevusi.
- * Tegutseb pikemat aega iseseisvalt.
- * Arvestab rühma vajadusi, reegleid.
- * Vastutab oma tegude eest.
- * Oskab anda hinnangu heale ja ebasobivale käitumisele.
- * Võtab endale ise toitu ja ulatab vaagna edasi.
- * Teeb keerulisemat toitu täiskasvanu juhendamisel-segab taigna koostisosi, tükeldab, teeb nt pitsat, kooki, sooja võileiba, küpsiseid, pannkooke; mõõdab, kaalub, kaunistab oskuslikult.
- * Teeb endale ise võileiva.
- * Valib ilmale vastavalt sobivad riided.
- * Seob ise kõik paelad.
- * Tahab minna kooli.

2.2 *Valdkondade sisu*

2.2.1 **Valdkond MINA JA KESKKOND**

2.2.1.1 Eesmärgid ja sisu.

Eesmärgid:

Mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult.

Saab ettekujutuse oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas.

Väärtustab nii eesti kui oma rahvuse kultuuritraditsioone.

Väärtustab enda ja teiste tervist, püüab käituda tervislikult ja ohutult.

Väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi.

Märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Eesmärgid ja sisu alavaldkondade kaupa:

Sotsiaalne keskkond

Mina ja teised

Eesmärgid:

- * Lapsel on ettekujutus oma minast, enda ja teiste rollidest elukeskkonnas.
- * Laps väärtustab eesti rahvakultuuri traditsioone.

Sisu:

- * Tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi ja huve.
- * Kirjeldab oma kodu, perekonda, peretraditsioone.
- * Nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid.
- * Nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone.

Tehiskeskkond

Eesmärgid:

- * Laps väärtustab enda ja teiste tervist, püüab käituda tervislikult ja ohutult.
- * Laps mõistab ja tunnetab ümbritsevat terviklikult.
- * Laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi.

Sisu:

- * Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ja käitub seda säästvalt.
- * Mõistab ning märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale.
- * Kirjeldab võimalikke ohtusid kodus, veekogul, liikluses.
- * Teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda, jalgrattaga lasteaia õuealal sõita.

Looduskeskkond

Eesmärgid:

- * Laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi.
- * Laps märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Sisu:

- * Kirjeldab kodukohta loodust, tuntumaid taimi, loomi, seeni.
- * Kirjeldab loodust ja inimeste tegevust erinevates ajatsüklites.
- * Selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaajadest, öö ja päeva vaheldumisest.
- * Selgitab, miks vesi, õhk, muld taimedele, loomadele, inimestele on olulised.
- * Suhtub ümbritsevasse hoolivalt, käitub seda säästvalt.
- * Mõistab ning märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale.

2.2.1.2 Temaatika

1-2aastane laps

Sotsiaalne keskkond

Mina, kodu ja pere

- * Mis mul on: nägu, silmad, nina suu (Peeglimäng).
- * Reageerib oma nimele. Reageerib õigesti küsimusele „kas sa oled poiss“ või „kas sa oled tüdruk“ või osutab poisi/tüdruku peale.
- * Kodus on ema, isa.

Lasteaed ja kool

- * Lasteaias on õpetajad ja õpetaja abid.
- * Lasteaias on teised lapsed.
- * Lasteaias on oma mängutuba.
- * Lasteaias on oma mänguväljak ja liivakast

Ametid

- * Õpetaja

Kodukoht, kodumaa, tähtpäevad

- * Jõulud.
- * Kevadpühad.
- * Emadepäev.
- * Isadepäev
- * Sünnipäev.

Üldinimlikud väärtused ja käitumisreeglid

Tervis

- * Puhtus: määrdunud käsi peseme; enne sööki peseme käsi.

Ohuallikad

- * Reageerib täiskasvanu hoiatusele meeldetuletusel.

Loodus

Kodukoha loodus, looduslikud materjalid

- * Vesi (soe ja külm vesi, veega pestakse).
- * Liiv (kuiv ja märg liiv, märjast liivast saab teha kooke).
- * Puu.
- * Lill.
- * Koduloomad- ja linnud: kass, koer kana, tibud.
- * Loomade kehaosad (silmad, kõrvad, käpad, jalad, saba).

Ilmastikunähtused

- * Vihm (märg, tekivad lombid, ei saa õue minna), kuulata vihmapiiskade hääli.
- * Lumi (valge, külm, märg, saab mängida, kelgutada).

Ohud

- * Trepil käies hoitakse käsipuust.

2-3 aastane laps

Sotsiaalne keskkond

Mina, kodu, pere

- * Oskab näidata pea, keha, käed, jalad, sõrmed, varbad.
- * Ema ja isa tööd kodus: koristamine, pesemine, söögi tegemine, remontimine-parandamine.
- * Vanaema ja vanaisa.
- * Õde ja vend.

Lasteaed ja kool

- * Lasteaiaõpetaja töö (õpetab lapsi ja aitab lapsi).
- * Õpetaja abi töö (koristab, annab lastele süüa, aitab õpetajat).

Ametid

- * Arsti töö.
- * Juuksuri töö.
- * Autojuhi töö.

Kodukoht, kodumaa, tähtpäevad

- * Sünnipäev.
- * Isadepäev.
- * Jõulud.
- * Kevadpühad.
- * Emadepäev.

Üldinimlikud väärtused ja käitumisreeglid

Tervis

- * Käte pesemine.
- * Et laps ei jääks haigeks: riietumine vastavalt ilmale-talvel paneme soojalt riidesse, õues ei söö lund; laps ei kõnni porilombis kingade ja botastega, jalad saavad märjaks ning hakkab külm.
- * Käitumine tualettruumis.

Ohuallikad

- * Ohutu käitumine mänguväljakul (olla õpetaja läheduses, mängida sõbralikult)

Loodus

Kodukoha loodus, looma- ja taimeriik

- * Vaadelda puid ja lilli (värvus, suur või väike, on üks või palju, me ei murra asjatult lilli).
- * Rohi on roheline.
- * Puuviljad: õun, pirn, apelsin, sidrun (suurus, värvus, magus, hapu).
- * Aedviljad: porgand, kapsas, kaalikas, tomat, kurk (suurus, värvus).
- * Eristada aed-ja puuvilju nägemise, kompimise ja maitsmise teel.
- * Koduloomad ja linnud: kukk, kana, hobune, lehm, lammas, kass, koer, siga.
- * Metsloomad: jänes, karu.
- * Mõiste: lind (vares, kajakas, tuvi)

Ilmastikunähtused

- * Vihma sajab.
- * Lund sajab.
- * Päike paistab.
- * Tuul puhub, kuulata tuule ulumist

Tehiskeskkond

Transpordivahendid

- * Tunneb pildilt ja mänguasjade hulgast sõidukeid: auto, buss, rong, lennuk, troll, laev.

Ohutu liiklemine

- * Trepil liigutakse ükshaaval, joosta ei tohi

3-4aastane laps

Sotsiaalne keskkond

Mina, kodu, pere

- * Kodu mõiste (pere kooselamise koht).
- * Minu perekond (ema, isa, vend, õde vanaema, vanaisa). Teab pereliikmete nimesid. Teab oma vanust.
- * Suhted perekonnas (ema ja isa armastavad lapsi, hoolitsevad nende eest, pereliikmed hoolivad üksteisest).
- * Ema ja isa tööd kodus, kuidas laps saab neid aidata.
- * Loomad kuuluvad ka perekonna juurde, nende eest hoolitsemine.

Lasteaed ja kool

- * Lasteaia nimi- Nurmenuku lasteaed.
- * Lasteaia maja (katus, seinad, aknad, uksed).
- * Lasteaia mänguväljak.
- * Rühma nimi.
- * Rühmaruumid lasteaias (riietusruum, pesuruum, tualettruum, rühmatuba), nende sisustus, otstarve.
- * Lasteaiaruumid (saal, köök, võimlemissaal), sisustus, otstarve. Nendesse ruumidesse laps üksi ei lähe. Ohutu liikumine treppidel.
- * Lasteaiatöötajad (oma rühma õpetajad, õpetaja abid, muusikaõpetaja , võimlemisõpetaja, teab nende nimesid.
- * Käitumine lasteaias (tervitamine, oma rühma reeglid).

Ametid

- * Õpetaja ja õpetaja abi töö.
- * Autojuht.
- * Arst.
- * Juuksur
- * Kokk

Kodukoht, kodumaa, tähtpäevad

- * Kodu asukoht (nt Õismäel).

- * Minu kodumaja (suur või väike, majal on katus, ukсед, aknad, seinad, trepid; erinevad ruumid kodus).
- * Kodu ja koduümbruse korrashoid.
- * Koduõu, mis seal asub.
- * Kodumaa on Eestimaa, elan Eestimaal, olen eestlane.
- * Tunda Eesti rahvuslippu teiste lippude seast.
- * Eestis elab ka teistest rahvustest inimesi.
- * 1.sept.-Teadmistepäev.
- * Mardipäev.
- * Isadepäev.
- * Kadripäev.
- * Jõulud.
- * Lasteaia aastapäev.
- * Sõbrapäev.
- * Vastlapäev.
- * Vabariigi aastapäev.
- * Kevadpühad.
- * Emadepäev.
- * Jaanipäev.
- * Lapse sünnipäev.

Üldinimlikud väärtused ja käitumisreeglid

- * Teab mõistete „hea” ja „paha” tähendust ja kasutab meeldetuletusel viisakusväljendeid
- * Nimetab 2-3 sõbra nime.
- * Lohutab sõpra.
- * Teab, et inimestel on erinevad tunded.
- * Lauakombed (istub vaikselt, lusika õige hoid , viib nõud ära).

Tervis

- * Miks mul on nina, suu, silmad, kõrvad. Nende tervishoid (kõrva ei karju, silmad on õrnad, suhu ja kõrva ei topi midagi).
- * Ma kasvan ja arenen: riided jäävad väikeseks, mida ma juba oskan võrreldes beebiga.
- * Käte pesemine enne sööki ja pärast WC kasutamist. Miks?
- * Hambaharja kasutamine. Miks?
- * Miks on vaja süüa (et kasvada). Mida me kasutame toiduks?
- * Musti käsi ja toiduks mittekõlblikke asju ei panda suhu.

- * Laps ei mängi tikkude, terariistadega. Miks?

Ohuallikad

- * Ohud kodus (kuum vesi, lahtised aknad, rõdud, terariistad).
- * Kuidas käituda ronimispuudel ja turnikatel. Laps püsib oma rühma mänguväljakul, teistele mänguväljakutele läheb koos õpetajaga

Loodus

Kodukoha loodus, taime- ja loomariik

- * Tunda 3 puuliiki lasteaia õuelt (soovitav: kask, vaher, kuusk).
- * Tunda 3 kevadlille (soovitav: lumikelluke, sinilill, ülane).
- * Eristada rohttaimede maapealseid osi (õis, vars, leht).
- * Eristada puid pöösastest.
- * Tunda aedvilju maitse, kuju, nimetamise järgi (kapsas, porgand, punapeet, kaalikas, tomat, kurk, kartul) ja tutvustada mõistet juurvili.
- * Tunda puuvilju õun, pirn, ploom, maitse ja kuju järgi.
- * Seened, tunda teiste hulgast puravikku ja kärbseseent.
- * Metsloomadest tunda karu, rebast, hunti, oravat, siili; 1-2 vaadelda põhjalikumalt.
- * Eristada koduloomi; kassi ja koera käsitleda põhjalikumalt.
- * Putukatest teada mesilast, lepatriinut, sipelgat.
- * Eristada 1-2 lindu (soovitav tihane, vares).

Muutused looduses

- * Aastaaegadele iseloomulikud tunnused vahetute ilmavaatluste järgi (sügisel on vihmane ilm, lehed muudavad värvi; talvel on külm, sajab lund, puud on raagus; kevadel on päikesepaisteline ilm, rohi tärkab, puudele ilmuvad lehed; suvel on soe, palju lilli ja rohelist, lendavad liblikad).
- * Lindude tegevus talvel (otsivad toitu) ja kevadel (linde on rohkem, lendavad koju soojalt maalt, laulavad).
- * Loomade elu talvel (karu läheb talveunne, muudatused karvkattes).
- * Muudatused taimeriigis (talvel taimed puhkavad, kevadel puhkeva õide/lehte, sügisel muudavad puulehed värvi).
- * Taimed vajavad kasvamiseks soojust, valgust, vett.
- * Lindude kohastumine (neil on tiivad lendamiseks).
- * Vesi muutub talvel õues jääks, jää ja lumi sulavad toas.

Elukeskkond ja inimese mõju loodusele

- * Inimene hoolitseb koduloomade eest.
- * Lilli ja oksid asjatult ei murta, kingitud lilled pannakse vette.

Tehiskeskkond

Kodutehnika

- * Kodumasinad: pliit, pesumasin, triikraud, külmkapp, tolmuimeja, televiisor, raadio nende vajalikkus.
- * Tööriistad: haamer, kruvikeeraja, saag, labidas, reha.
- * Arvuti.

Jäätmed

- * Prügi pannakse prügikasti.

Transpordivahendid

- * Eriotstarbelised sõidukid: kiirabiauto, tuletõrjeauto, politseiauto.

Liiklus, ohutu liiklemine

- * Valgusfoor: tulede tähendus, inimese liikumine vastavalt sellele.
- * Mõisted sõidutee ja kõnnitee.
- * Ülekäigurada.
- * Kiiver on jalgrattasõidul vajalik.
- * Teab, miks kiiver on vajalik tõukerattaga sõitmisel.

4-5aastane laps

Sotsiaalne keskkond

Kodu ja pere

- * Loomulik suhtumine oma soosse. Tüdrukutest kasvavad naised (emad), poistest mehed (isad). Nimi peegeldab soolist kuuluvust.
- * Milline ma olen, mida suudan (oskab kirjeldada ja küsimustele vastata).
- * Perekonnas suuremad õpetavad ja abistavad väiksemaid, väiksemad saavad teadmisi oskusi suurematelt.
- * Laps hoiavad koduloomi, hoolitsevad nende eest. Loom ei ole mänguasi.
- * Pere puhkab koos, ühised ettevõtmised, tavad peres, külaskäigud ja suhtlemine teiste peredega.
- * Suhtlemis- ja sidevahend telefon.
- * Teadmiste saamine ajakirjandusest, TV saadetest, raamatutest.
- * Üksteisega arvestamine ja vastastikune abistamine perekonnas.
- * Tähtpäevad samad, mis 3a., sisu laieneb.
- * Hingede päev.

Lasteaed ja kool

- * Lasteaia asukoht (Õismäel).
- * Rühmaruumide sisustuse võrdlus koduga.

- * Taimed lasteaia, hoolitsemine nende eest.
- * Täiskasvanute töö lasteaia (õmbleja, kokk, majahoidja), nende töövahendid. Austus teiste töö vastu.
- * Hoidlik suhtumine mänguasjadesse, lasteaia varasse.
- * Heatahtlik suhtumine mängukaaslastesse.

Ametid

- * Kokk.
- * Majahoidja.
- * Bussijuht.
- * Meremees.
- * Õmbleja.
- * Tuletõrjuja.
- * Logopeed (kui rühmas on logopeedi abi vajavaid lapsi).

Kodukoht ja kodumaa, teised maad ja rahvad

- * Ma elan majas või korteris. Korter asub majas.
- * Kodumaja, maja osad, nende otstarve.
- * Korteris erinevate ruumide sisustus, otstarve.
- * Kodu lähedal asuvad hooned (kauplus, polikliinik, postkontor, lasteaed jne.).
- * Koduümbruse ja kodu korrashoid, hoidev suhtumine ühisvarasse (trepikojad, lift, õu).
- * Meie sünnimaa on Eestimaa.
- * Igal rahval on oma emakeel, eestlaste emakeel on eesti keel
- * Meie naaberrahvad: venelased, soomlased, lätlased, nende keel.
- * Eesti rahvuslipp, teada värvide asetust, osata joonistada ilma näidiseta.

Üldinimlikud väärtused ja käitumisreeglid

- * Hoolivus, hoolitsemine, üksteise abistamine.
- * Oma rühma reeglite teadmine ja täitmine.
- * Käitumisreeglid tänaval, liiklusvahendis ja sporditegevustes.
- * Lauakombed (viisakusreeglid, lauakatmine abiga)

Tervis

- * Teab hammaste harjamise õiget tehnikat.
- * Mida ma vajan kasvamiseks ja arenemiseks (süüa, juua, puhkust, sportimist).
- * Tunneb pildilt ära südame ja teab selle funktsioone.
- * Mida saab teha terve laps. Mida ei saa teha haige laps?
- * Meeleorganite tervishoiust (miks just nii). Miks on silmadel ripsmed, kulmud?
- * Mis on lapse toidus eriti olulised? Miks? Mida võiks vähem süüa? Miks?

- * Arstirohud, millal tohib võtta.

Ohuallikad

- * Mis on mulle ohtlik toas ja õues, kuidas seda vältida (ohtlikud tegevused, esemed ja ained)
- * Ohud kelgumäel.
- * Ohud liikluses.

Loodus

Kodukoha loodus, looma – ja taimeriik

- * Eristada 5-6 lehtpuud (soovitav: kask, vaher, pihlakas, kastan, tamm), võrrelda neid oma vahel lehtede järgi, võrrelda kastanimunasid ja tammetõrusid. Tunda kaske koore järgi
- * Eristada kuuske ja mändi, võrrelda okkaid, käbisid. Mõiste lehtpuu ja okaspuu
- * Tunda üht põõsast (soovitav: sirel).
- * Lilledest lisanduvad võilill, saialill, aster. Võrrelda lillede õisi.
- * Aedviljadest lisanduvad hernes, uba, redis.
- * Tunneb 2-3 aedmarja
- * Tunda 1-2 toataime.
- * Teda koduloomi ja nende poegi. 1-2 vaadelda põhjalikumalt.
- * Loomadest lisanduvad konn, rästik. Käsitleda 1-2 põhjalikumalt (valiku aluseks võib olla ka varem tuttav loom).
- * Lindudest tunda tihast, leevikest, pääsukest, varblast, kuldnokka. Kuulata lindude laulu.
- * Putukad: 3-4 a. sisu täpsustub, lisandub liblikas.
- * Tigu.

Muutused looduses

- * Teda aastaegade nimetusi, vahetu vaatluse käigus tuua välja aastaajale omased tunnused.
- * Tööd looduses erinevatel aastaegadel.
- * Areng taimeriigis (sügisel valmivad viljad, talvel loodus puhkab, kevadel loodus tärkab, suvel kasvab ja areneb.
- * Vaadelda pikaajalise vaatluse käigus taime arenemist seemnest (herne ,oa vm. seemne külv).
- * Areng loomariigis (loomade valmistumine talveks: karvkatte vahetus, toidutagavarade kogumine; loomade talveuni ja elu talvel; kevadel pesa ehitus, poegade sünn, suvel kasv ja areng).

Elukeskkond ja inimese mõju loodusele

- * Kooslused mets, aed, niit (mis taimed ja loomad).
- * Vesi (kraani-ja vihmavesi).
- * Teda 2-3 metslooma rahvapäraseid nimetusi.

* Inimene on osa loodusest. Loodus on meie toidulaud, me ülesanne on loodust hoida.

Tehiskeskkond

Ehitised

- * Uued ja vanad majad, erinevused.

Kodutehnika

- * Kodumasinad: köögitehnika, kohvimasin, telefon. Nende otstarve.

Jäätmed

- * Jäätmete sorteerimise võimalused kodus, lasteaias.
- * Ohtlike jäätmete mõiste.
- * Jäätmetest hoidumine looduses.

Transpordivahendid

- * Võrrelda sõidukeid omavahel (auto ja buss; sõiduauto ja veoauto; tramm ja troll; lennuk ja helikopter; laev ja lennuk).
- * Rühmitada sõidukeid otstarbe ja kasutamise koha järgi, võrdlemine selle alusel.

Ohutu liiklemine

- * Valgusfoori tulede järjekord ja tähendus.
- * Sõidutee ületamine ainult selleks ettenähtud kohas. Mõiste "Ülekäigurada".

5-6aastane laps

Sotsiaalne keskkond

Kodu ja pere

- * Minu koht perekonnas ja teiste inimeste hulgas. Kaaslaste ja pereliikmetega arvestamine. Tunnetada oma osa teiste abistamisel. Osata rõõmustada teiste rõõmude üle, tunda kaasa äparduste, õnnetuste puhul.
- * Tülid ja leppimine peres (käsitletakse, kui laps tõstatab probleemi)
- * Saada aru suhetest laps-ema ja isa, laps-vanavanemad, ema ja isa-vanavanemad, laps-õed ja vennad, ema ja isa-õed ja vennad.
- * Kodune tööjaotus.
- * Pere pakub kaitset.
- * Erinevad sündmused peres: sünd, sünnipäev.
- * Sündmused peres: lähedase kaotus.*
- * Pere puhkus, puhkus erinevatel aastaegadel. Võimalikud ohud puhkereisidel.
- * Võimalikud ohud vohivõõrastega suhtlemisel.
- * Teab vanemate töökohti ja ameteid.

Lasteaed ja kool

- * Tutvustada lasteaia direktori tööd.
- * Lasteaia ümbrus. Kirjeldada teed kodust lasteaeda.
- * Võimalikud ohud toas ja mänguväljakul , nende vältimine.

Ametid

- * Politseinik.
- * Pagar.
- * Müüja.
- * Ehitaja.
- * Põllumees, aednik.
- * Kirjanik ja luuletaja.
- * Kunstnik.

Kodukoht ja kodumaa, teised maad ja rahvad

- * Teab oma kodust aadressi.
- * Orienteerumine lasteaia ümbruses (kus asuvad apteek, polikliinik, kauplus, politsei, koolimaja, tiik, raamatukogu).
- * Võimalikud ohud teedel-tänavatel, tiigi ääres.
- * Inimeste töö ja hoolitsus kodukoha eest (korrastustööd, lillede istutamine, muruväljakute puhastamine, teede ja parkide korrastamine, majade remontimine).
- * Minu tuba või mängunurk.
- * Kodukord, mida tohib ja mida ei tohi kodus teha. Kodukord kodus kõigi jaoks.
- * Majas käitumine (rääkimine vaikse häälega koridorides, uste sulgemine vaikselt, teiste inimestega arvestamine).
- * Eestimaa pealinn on Tallinn. Valitsus töötab Toompeal.
- * Riigilipu värvid, nende tähendus.
- * Eesti suuremad linnad: Tartu, Pärnu.
- * Eesti rahvuslill-rukkilill.
- * Eest rahvuslind-suitsupääsuke.
- * Eest rahvuslik muster, ornament; rahvusliku mustri esemed (sõled, vaibad, õllekapad jne.).
- * Eesti rahvariided.
- * Naabermaad (Soome, Läti, Rootsi, Venemaa), nende asukoht kaardil, keel.
- * Teised rahvused lapse lähimas keskkonnas
- * Sallivus teiste rahvaste suhtes.
- * Samad tähtpäevad, mis 4-5a., sisu täpsustub

Üldinimlikud väärtused ja käitumisreeglid

- * Mõisted õige” ja „vale”, teab tähendust ja käitub vastavalt.
- * Lauakombed. Iseseisev lauakatmine.
- * Toidu tõstmine, toidu pakkumine.
- * Käitumisreeglite erinevus erinevates olukordades.
- * Kohustuste muutumine vanuse suurenedes.
- * Sõbra tunnustamine.
- * Andeksandmine ja leppimine.
- * Suhtumine puuetega inimesse. Mõistab abipakkumise vajadust.
- * Abi küsimine täiskasvanult ohu olukorras.
- * Käitumisviisid erinevates olukordades.

Tervis

- * Pisikud. Mis nad on, kuidas ma neid väldin, mustade käte haigused. Miks me peseme puuvilju?
- * Toidu teekond minu lauale, kuidas hoida puhtust.
- * Mis juhtub toiduga minu kõhus.
- * Hammaste hoolduse vajalikkus. Miks tekivad hambaaugud?
- * Mis on karastamine, kuidas ja millal seda teha.
- * Pääkesepiste, kuidas end kaitsta.
- * Miks mul on nahk? Naha tervishoid.
- * Miks me tuulutame ruume? Miks on ohtlik tõmbetuul?
- * Miks me mõnikord higistame. Märg higi tuleb maha pesta ,miks (peale võimlemistunde kaenlaaluste ja näo pesemine).
- * Miks on vajalik kaitsesüstimine.

Ohuallikad

- * Võõraste inimestega suhtlemine.
- * Ohud arvuti kasutamisel.

Loodus

Kodukoha loodus, looma- ja taimeriik

- * Puudest lisandub sarapuu, paju. Võrrelda puude õisi (urbi).
- * Mõiste: igihaljas.
- * Põõsastest lisandub kibuvits, marjapõõsad metsas (pohl, mustikas).
- * Teda 2-3 ravimtaime.
- * Kevadlilledest lisanduvad nurmenukk, kullerkupp, pääsusilm.
- * Rukkilill kui rahvuslill. Teravili rukis.
- * Aed- ja puuviljad (toitumine ja tervishoid).

- * Seened: Söögi-ja mürkseened.
- * Tunda 2-3 toataime.
- * Rändlinnud ja nende ränne. Tunda vähemalt 3 rändlindu. Suitsupääsuke-eesti rahvuslind.
- * Paigalinnud. Tunda vähemalt 3 paigalindu.
- * Eristada 2-3 lindu laulu järgi.
- * Kalad.
- * Metsloomadest lisandub ilves, kobras, mutt. Põhjalikumalt käsitleda 1-2 metslooma.
- * Putukad: kärbes, sääsk, ämblik, kiil. Putukate elupaigad: sipelgapesa ja mesilastaru.

Muutused looduses

- * Aastaringi rütmilisus: aastaajad, kuud (teada mõnd kuud), nädalad, päevad.
- * Sesoonsete muutuste mõju inimesele, taime- ja loomariigile.
- * Taimede kasv ja areng. Seemnete külv, lilletaimede istutamine lastega, okste ajatamine.
- * Loomade kasv ja areng. Poegade süünd kevadel, nende kasv suvel ja iseseisvumine.
- * Taimede ja loomade eluks vajalikud tingimused: valgus, soojus, vesi, õhk, toitained.

Elukeskkond ja inimese mõju loodusele

- * Eluskooslused: mets, aed, põld, niit, veekogud ning elu neis.
- * Oma kodukoha olulisem veekogu.
- * Elukeskkonnad: maismaa, vesi, õhk ja muld- elu ning kohastumine neis.
- * Inimese eluring sünnist surmani.
- * Pööripäevad.
- * Käitumine looduses (oskab hoida puhtust looduses, mõistab, miks on vaja isutada puid ja muid taimi)
- * Paberi ja muu materjali kokkuhoid looduse säästmiseks
- * Vee- ja elektrikokkuhoiu vajadus ja võimalused

Tehiskeskkond

Ehitised

- * Toompea loss
- * Vanalinna majad
- * Lasteaia lähim ümbrus (koolimaja, kauplus, ujula, raamatukogu)

Kodutehnika

- * Kodumasinad: mikser, täpsustada varem õpitu sisu. Ohud kasutamisel.
- * Telefoni ja mobiiltelefoni kasutamine. Ohud mobiiltelefoni kasutamisel (on hädavajalik suhtlusvahend, mitte mänguasi (kiirgus!). Viisakusreeglid mobiiltelefoni kasutamisel.
- * Oskab telefonil sisestada hädaabi numbrit

Jäätmed

- * Teadmised prügi sorteerimisest, paber käib paberikasti.

Transpordivahendid

- * Eristab transpordivahendite kasutamise võimalusi sõltuvalt vahemaast.

Ohutu liiklemine, ohuallikad

- * Liikluspolitseiniku töö.
- * Liiklusmärk "Ülekäigurada" (teada nimetust, eristada ja osata joonistada peast).
- * Tänavate ületamine reguleeritud ristmikul. Miks tänaval ei tohi joosta?
- * Miks on suured ehitusplatsid piiratud taraga. Mis masinad seal töötavad.
- * Käitumine ühissõidukis ja tänaval nii üksi kui lasterühmaga.
- * Ohud võõrastega suhtlemisel.

Virtuaalkeskond

- * Arvuti on abivahend info leidmisel.

6-7aastane laps

Sotsiaalne keskkond

Kodu ja pere

- * Teada oma sünnipäeva (kuupäev, kuu, aasta, aasta-aeg).
- * Vanuse tähtsuse mõistmine. Vanusega kasvab tegevuste hulk, millest laps võib osa võtta või millega tegelda.
- * Lapse õigused ja kohustused.
- * Meie perepuu. Üksteisega suhtlemine, läbikäimine.
- * Inimese eluring (sünd, kasvamine, vananemine, surm).
- * Pere hool beebist täiskasvanuni.
- * Pere heaolu sõltub kõigist pereliikmetest.
- * Rõõmud ja kohustused seoses loomaga peres, vastutus looma eest.
- * Peres vanemad töötavad. Töötamise vajalikkus.
- * Kooliga tutvumine. Miks on tarvis õppida? Kujundada soovi minna kooli.

Lasteaed ja kool

- * Teada lasteaia täisnimetust ja aadressi (Tallinna Nurmenuku Lasteaed)
- * Lasteaia traditsioonid.

Ametid

- * Õpetaja.
- * Näitleja. Teada 1-2 näitleja nime.
- * Sportlane. Teada 1-2 Eesti tuntumat sportlast.
- * Lendur.

Kodukoht ja kodumaa, teised maad ja rahvad

- * Elu vanas Eestis. Rocca-al-Mare vabaõhumuuseumi külastamine.
- * Vanavanemate kodu.
- * Iga kodu on omanäoline.
- * Mõiste koduigatsus.
- * Mis võib ohustada minu kodu (vargus, õnnetus, tulekahju). Hädaabi telefon 112.
- * Meie riigi nimi on Eesti Vabariik.
- * Teada Eesti Vabariigi presidenti ja tunda ära pildil.
- * Tallinna vaatamisväärsused: vanalinn, Raekoja plats, Kadriorg, Toompea.
- * Eesti riigilipp lehvib Pika Hermannini tornis.
- * Eesti asukoht kaardil (mere ääres, naaberrahvad).
- * Eesti rahva eepos "Kalevipoeg".
- * Rahvapill kannel.
- * Laps mujal maailmas. Nende nahavärv, riietus.
- * Meie vabariigis elavad erinevad rahvused.
- * Teada oma kodust telefoninumbrit.
- * Tähtpäevas samad, mis 5-6a., sisu täpsustub
- * 2-3 teise maa lipu tundmine
- * Teiste rahvaste traditsioonid (jõulukombed)
- * Mõisted: maailmajagu, riik.
- * Rahaühik: euro, kroon, sent.
- * Tutvustada mõistet „euroopa liit“. Käsitleda teisi euroopa maid vastavalt laste huvile (seoses reisimisega, spordivõistlustega, lasteaia rahvusvahelise projektiga jne)

Üldinimlikud väärtused ja käitumisreeglid

- * Mõisted ausus, petmine, valetamine ja vastutus.
- * Sõprussuhted, sõpruse tähendus.
- * Tolerantsus erinevuste suhtes.
- * Erivajadustega inimestele vajalikud abivahendid.

Tervis

- * Miks peab toit olema vaheldusrikas (mida me milleks vajame). Mida me enam vajame. Tutvumine toidupüramiidiga.
- * Süda: kus asub, tema ülesanne, tervishoid.
- * Kopsud: kus asuvad, nende ülesanne, tervishoid.
- * Veri: tema ülesanne.
- * Luud ja lihased: ülesanne, tervishoid.
- * Meeleelundite ülesanne ja tervishoid.
- * Tervisliku toidu olemus, lihtsa toidu valmistamisoskus
- * Kuidas ma maailma tulin? (*Käsitletakse lastega, kes tõstatavad probleemi, kuni sinnamaani, kuni on huvi*)

Ohuallikad

- Narkomaania ja narkootikumid.
- Ohud arvuti kasutamisel.
- Ohud interneti kasutamisel.
- Suhtlemine võõraste inimestega.
- Hädaabi telefoni kasutamine.
- Ohud tehnika kasutamisel.

Loodus

Taime- ja loomariik meil ja mujal

- * Puud: hiiepuud (pärn, tamm, pihlakas); puude erinevad liigid (näit. harilik mänd ja mägimänd või hõbekuusk ja tavaline kuusk).
- * Teada vähemalt 2 põõsast (näit. kadakas, valge akaatsia).
- * Rohttaimed: lõikelilled (roos ,nelk, liilia), aialilled sügisel ja kevadel (lumikelluke ja märtsikelluke, nartsiss ja tulp), metsalilled; teada teravilju (rukis, oder, nisu, kaer);3-4 ravimtaime; söögi-ja mürgised marjad.
- * Eesti- ja lõunamaa puuviljad.
- * Kärbseseene eri liigid, head söögiseened.
- * Polaaralade taimestik
- * Kõrbe taimestik.
- * Metsloomad: karu kui loomade kuningas, metskits, põder, metssiga (sarnasus/erinevus koduseaga).
- * Kotkad-linnuriigi kuningad, valge toonekurg ja sookurg, suitsupääsuke.
- * Öö-ja päevaliblikad.

- * Ussikuningas eesti mütoloogias.
- * Polaaralade loomad (põhjapõder, hüljes, lõunapoolkeral pingviin). Ühte käsitleda põhjalikumalt.
- * Lõunamaa loomad (lõvi, elevant, kaelkirjak, kaamel). Ühte käsitleda põhjalikumalt.

Muutused looduses

- * Aasta ja aastaajad: vara- ja hilissügis, vara-, päris- ja hiliskevad; iseloomulikud tunnused.
- * Kuud aastaringis. Teada 2-3 kuu rahvapärast nimetust.
- * Päeva ja ööloomad.
- * Esivanemate aastaringsed tööd.
- * Areng taimeriigis aastaringselt. Ühe loodusliku objekti sihipärane vaatlus aastaringselt.
- * Kasv ja areng loomariigis aastaringselt.
- * Eluks vajalike tingimuste täpsustamine. Päike kui valguse ja sooja allikas. Valguse ja varjutaimed.
- * Kooslused: lehtpuu-, okaspuu- ja segamets, soo ja raba ning elu neis.
- * Kohastumine erinevates kliimavöötmes.
- * Kivi ja kivimid, paekivi- meie rahvuskivi.
- * Vikerkaar.
- * Äike ja välk.

Elukeskkond ja inimese mõju loodusele

- * Inimese eluring.
- * Esivanemate looduskäsitus (pühad puud ja loomad; eestlaste loodusvaimud; Päike; Kuu; vesi; tuli; taimede ja loomade rahvapärased nimetused).
- * Inimene looduse mõjustajana. Inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed aspektid, ohustatud liigid.
- * Loodusega seotud elukutsete väärtustamine (metsavaht, meremees, põllumees, looduskaitstjad).
- * Loomade ja lindude aitamine talvel.

Tehiskeskkond

Ehitised

- * Pikk Hermann,
- * Kadrioru loss
- * KUMU
- * Vanalinna majad, Raekoda

Kodutehnika

- * Igal elukutsel oma tööriistad, nende kasutamine.

Jäätmed

- * Prügi kompostimine, kompostimise vajalikkus ja põhimõtted
- * Prügi sortimise vajalikkus
- * Jäätmete lagunemine looduses

Transpordivahendid

- * Kirjeldab oma kogemustest erinevate transpordivahendite kasutamist.
- * Oskab kirjeldada erinevat liiki õhu-, maa- ja veesõidukeid. Teab nende kasutamisetstarvet.

Ohutu liiklemine

- * Kus võib tänavat ületada, kuidas.
- * Liiklusmärk "Jalakäijate tunnel".
- * Liiklusmärk "Jalgrattatee".
- * Liiklusmärgid „Õueala“, „Jalgtee“, „Jalgrattatee“
- * Tänav ületamine reguleerimata ristmikul.
- * Transpordi vajalikkus inimesele.
- * Helkuri vajalikkus.
- * Kosmoselaevad. Kosmos.
- * Maailmaruum (Päikesesüsteem, planeedid)

Virtuaalkeskond

- * Arvuti kasutamine. Oskab sisestada otsingusõna.
- * Tunneb huvi arendavate mängude vastu ja saab abi kasutades mängimisega hakkama.

2.2.1.3 Eeldatavad tulemused vanuseti.

Teema	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Mina	1. Reageerib oma nimele. 2. Teab, et on poiss/tüdruk. 3. Teadvustab ennast, tunneb end ära nii peeglist kui ka hiljuti tehtud fotodelt.	1. Ütleb küsimise korral oma eesnime. 2. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk. 3. Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastates või näitab seda sõrmedel	1. Teab ja kasutab oma ees- ja perekonnanime. 2. Oskab öelda küsimisel oma vanuse. 3. Teab oma sugu ning märkab soolisi erinevusi.	1. Oskab öelda oma nime, vanuse ja soo (tüdruk/poiss).	1. Teab oma lähedaste nimesid. 2. Teab oma vanust ja küsimisel oskab vastata, millisel aastaajal on ta sündinud. 3. Oskab kavandada oma igapäevategevusi.	1. Oskab end tutvustada. 2. Teab oma kohustusi ja õigusi. 3. Kirjeldab enda omadusi ja huve.
Perekond ja sugulased	1. Teab, et kodus on ema, isa. 2. Oskab osutada õele/vennale.	1. Nimetab pere liikmeid: ema, isa, õde, vend. 2. Teab õdede ja vendade nimesid. 3. Oskab nimetada vanavanemaid.	1. Nimetab oma pere liikmete nimesid. 2. Oskab seletada kodu mõistet (pere on kooselamise koht).	1. Kirjeldab oma perekonda (pere liikmed, onu/tädi, pere liikmete nimed ja perekonnanimed).	1. Teab oma pere liikmeid, seost vanemate, vanavanemate, õdede/vendade vahel.	1. Teab oma pere liikmeid ja lähisugulasi. 2. Mõistab et pered võivad olla erinevad. 3. Jutustab oma vanavanematest.
Kodu	1. Teab, et kodus on lähedased pere liikmed.	1. Vastab küsimusele oma kodu ja pere liikmete kohta..	1. Kirjeldab oma kodu (suur või väike maja). 2. Kirjeldab oma pere liikmete koduseid tegevusi. 3. Teab oma rolli peres. 4. Teab, et loomad kuuluvad ka perekonna juurde, nende eest tuleb hoolitseda.	1. Kirjeldab oma kodu: eramu, korter, talumaja. Maal (talukoha nimi). 2. Kirjeldab pere liikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi nende hulgas.	1. Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta (tänav, linn) 2. Teab kodust aadressi. 3. Kirjeldab kodust tööjaotust (igal on oma õigused ja kohustused). 4. Oskab kirjeldada erinevaid sündmusi ja traditsioone peres (sünd, sünnipäev, lein, pere ühised puhkused jne.).	1. Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta. 2. Teab ema või isa kontakttelefoni. 3. Mõistab, et iga kodu on omanäoline, igas kodus on omad traditsioonid. 4. Oskab seletada mõistet-koduigatsus.

	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Lasteaed	1.Suudab leida oma koha rühmas: kapp, voodi, käterätik.	1.Oskab nimetada oma rühma nime. 2.Suudab leida oma koha rühmas. 3.Nimetab rühmas olevaid esemeid. 4.Ütleb küsimise korral rühma-kaaslaste ja õpetajate ning õpetajaabi nimed.	1.Tunneb ära oma lasteaia. 2.Teab lasteaia ja rühma nime. 3.Orienteerub lasteaia ruumides ja oma rühma-väljakul täiskasvanu saatel. 4.Teab asteaiatöötajaid (oma rühma õpetajad, õpetajaabi, muusika-õpetaja, võimlemisõpetaja), teab nende nimesid.	1.Nimetab oma lasteaia nime. 2.Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mängu. 3.Teab nimetada lasteaiatöötajaid ja nende tegevusi. 4.Teab oma, võõra ja ühise tähendust.	1.Nimetab lasteaia nime ja koha, kus lasteaeas asub. 2.Oskab nimetada lasteaia direktori nime ja ameti. 3.Kirjeldab lasteaia ümbrust ning teed kodust lasteaeda. 4.Teab lasteaia kodukorda ning järgib seda.	1.Teab lasteaia aadressi. 2.Nimetab erinevaid ameteid lasteaias ja nende vajalikkust. 3.Kirjeldab lasteaia kodukorda ning teab rühmareegleid ja lasteaia kui ka rühma traditsioone.
Kool					1.Teab, miks on vaja õppida ja millal tuleb minna kooli.	1.Teab kooli kui õppimise kohta. 2.Oskab kirjeldada, mille poolest lasteaeas koolist erineb.
Ametid, elukutsed, tööd.	1.Koristab koos täiskasvanuga mänguasjad. 2.Matkib mängus täiskasvanu lihtsamat tegevust (söödab nukku, paneb nuku magama).	1.Nimetab pereliikme koduseid toimetusi. 2.Matkib lihtsamaid töövõtteid. 3.Asetab töövahendid kokkulepitud kohta.	1.Oskab nimetada mõnd üldtuntud elukutset (õpetaja, õpetajaabi, autojuht, arst, juuksur, kokk) ja neid kirjeldada.	1.Oskab kirjeldada vanemate tööd. 2.Kirjeldab üldtuntuid elukutseid oma kodukohas. 3.Loetleb tuntumate ametite juurde kuuluvaid töövahendeid. 4.Põhjendab mängu- või töökoha vajadust.	1.Teab küsimisel nimetada vanemate töökohad. 2.Nimetab ja oskab kirjeldada lasteaia lähedal asetsevaid asutusi ja sealseid elukutseid.	1.Oskab nimetada pereliikmete elu-kutseid ja ameteid. 2.Teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust. 3.Mõistab töö ja vastutuse tähtsust. 4.Soovib osaleda jõu-kohastes kodutöodes. 5.Selgitab raha ots-tarvet.

	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Kodumaa, teised rahvused Eestis		<p>1.Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel (ruumide kaunistamine, laulude laulmine, peoriie kandmine jm.).</p> <p>2.Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvide seast Eesti lipu värvid.</p>	<p>1.Teab oma rahvust ja keelt.</p> <p>2.Teab, et elab Eestimaal.</p> <p>3.Tunneb ära rahvuslipu teiste lippude seast.</p> <p>4.Teab, et Eestimaal elab ka teisi rahvuseid (oskab ka mõnd nimetada), kes räägivad teist keelt.</p> <p>5.Teab, et kodulinn on Tallinn.</p>	<p>1.Teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid.</p> <p>2.Oskab nimetada sündmusi, mille puhul heisatakse riigilipp.</p> <p>3.Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma rühmas ja kodukohas.</p>	<p>1.Nimetab Eestimaad pealinna Tallinna.</p> <p>2.Teab, et valitsus töötab Toompeal.</p> <p>3.Nimetab riigilipu värvid, nende tähenduse.</p> <p>4.Teab Eesti Vabariigi presidendi nime.</p> <p>5.</p> <p>6.Tunneb Eestimaad rahvuslille (rukkilill) ja rahvuslindu (suitsupääsuke).</p> <p>7.Teab ja oskab nimetada teisi rahvusi, kes Eestimaal elavad.</p>	<p>1.Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi).</p> <p>2.Teab kodulinna sümboleid.</p> <p>3.Oskab Eesti kaardil näidata oma kodu-kohta.</p> <p>4.Teab Eesti Vabariigi presidendi nime ja tunneb ta ära piltidelt.</p> <p>5. Oskab nimetada Eesti suuremaid linnu: Tartu, Pärnu.</p> <p>6.Oskab nimetada teisi rahvusi ja keeli ning teab nende kombeid ja traditsioone.</p> <p>7.Suhtleb teisest rahvusest lastega.</p> <p>8.Teab ja nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa).</p>
Tähtpäevad, pühad ja kombed.		<p>1.Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse).</p> <p>2.Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.</p>	<p>1.Oskab küsimise korral nimetada ja kirjeldada lasteaia peetavaid tähtpäevi (mardipäev, kadripäev, sõbrapäev, vastlapäev, isadepäev, emadepäev, lasteaia sünnipäev, vabariigi aastapäev, jõulud).</p>	<p>1.Kirjeldab tähtpäevi peres.</p> <p>2.Oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (vastlad, mardipäev, kadripäev) ja nende seotud tegevusi.</p>	<p>1.Teab 1-2 eesti rahva tähtpäeva ning nende seotud kombeid.</p> <p>2.Oskab nimetada ja kirjeldada laulu- ja tantsupidu.</p> <p>3.Oskab kirjeldada eesti rahvariideid ja nende osatähtsust pidustustel.</p>	<p>1.Teab eesti rahva traditsioone ja kombeid.</p> <p>2.Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust (tarkuse-päev, emakeelepäev, laste-kaitsepäev, sõbrapäev jm).</p> <p>3.Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaia või kodus (kolmekuningapäev, volbripäev, jaanipäev, jm).</p> <p>4.Oskab nimetada riiklikke pühi ja nende seotud traditsioone (riigi aastapäev,</p>

						võidupüha).
	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid		1.Teab mõistete hea ja paha tähendust. 2.Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab.	1.Teab mõistete hea ja paha tähendust ja kasutab meeldetuletusel viisakusväljendeid. 2.Teab, et inimestel on erinevad tunded (lohutab sõpra).	1.Teab mõistete õige ja vale tähendust. 2.Teab üldtuntud viisakusreegleid. 3.Tunneb ja järgib lauakombeid.	1.Teab mõistete „õige” ja „vale” tähendust ning käitub vastavalt. 2.Oskab käituda erinevates situatsioonides. 3.Oskab hoida oma sõpru ning suudab lahendada konflikte rahumeelselt.	1.Teab mõistete „ausus” ja „autus” tähendust ning oskab vastavalt käituda. 2.Oskab järgida käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul jm). 3.Mõistab vajadust vastutada oma tegude ja käitumise eest.
Sõprus ja abivalmidus		1.Küsimise korral nimetab oma sõprade nimesid.	1.Teab mõistete: hea ja paha tähendust. 2.On tekkinud arusaam valetamisest ja taunitavast käitumisest (nt. Ei tohi teisi lapsi lüüa).	1.Nimetab küsimise korral sõbra positiivseid omadusi. 2.Oskab sõpra lohutada ja abistada. 3.oskab andeks anda ja leppida.	1.Saab aru mõistetest: hea- paha, õige- vale, aus- ebaaus ning annab omapoolse hinnangu. 2.Oskab end avada ja oma tunnetest rääkida. 3.Mõistab sõnade: usaldus, saladuste hoidmine, teiste mõistmine tähendust.	1.Oskab luua ja hoida sõprussuhet; teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla. 2.Kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsetes ja leppides.
Hoolivus, turvalisus ja tähepanelikkus		1.Oskab haiget saanud sõpra lohutada.	On kujunenud mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest, püüab vahel oma kaaslast aidata ja lohutada.	1.Märkab kaaslast ja oskab teisi arvestada. 2.Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm).	1.Oskab lohutada sõpra, mõistab ka mitteverbaalseid väljendusvahendeid. 2.Teab, et võõra inimesega suhtlemine võib olla ohtlik. 3.Tunneb üldkasutatavaid viisakusväljendeid.	1.Oskab kirjeldada oma emotsioone ja tundeid. 2.Oskab kaasinimestega viisakalt ja tähelepanelikult käituda (vanemad, vanavanemad jt).

	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Suhtu-mine erinevus-tesse		Mõistab, et iga üks (iga laps) on isesugune.	Teab, et peale eesti keele räägitakse Eestis veel teisigi keeli. Igal rahvusel on oma emakeel.	1.Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendid (prillid, ratastool, vaegnägemine- valge kepp, vaegkuulmine- kuuldeaparaat).	On salliv ja lugupidav keskmisest erinevate inimeste suhtes, salliv teiste rahvaste suhtes.	1.Oskab arvestada oma arvamustest ja huvidest erinevaid huve ja arvamusi. 2.Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid. 3.Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires.
Ehitised		1.Tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning tuttavad teenindusasutused .	Kirjeldab küsimisel lasteaia ja kodu lähedal asuvaid asutusi/hooneid. 2.Teab nende otstarvet ja ka seda, kuidas seal käituda.	1.Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus. 2.Oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet. 3.Oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendid.	1.Oskab märgata erinevusi erinevate ajastute ehitusstiilide vahel (vanalinn, õismäe paneelmajad, maamajad jm). 2.Oskab anda omapoolse hinnangu (kas meeldib ja mis meeldib) erinevatele ehitistele.	1.Oskab kirjeldada vanaaja kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet. 2.Oskab nimetada maja ehituseks kasutatavaid materjale (puit, kivi jm). 3.Oskab nimetada teenindus- asutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksur, polikliinik, pank, apteek, kingsepatöökoda, jm). 4.Teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (mõis, kirik, veski jm).
Kodu- masinad		1.Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutata- vaid kodu- masinaid ja elektroonikat (kell, pliit, külm- kapp, pesumasin,	1.Teab nimetada enim levinud kodu- tehnikat, Kirjeldab kasutusala. 2.Okab nimetada kodus majapidamises leiduvaid tööriistu ja nimetab	1.Kirjeldab kodumasinaid ja elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte.	1.Mõistab, et kiiruse ja mugavusega käivad kaasas ka mitmesugused ohud (ülekuumenemisel tulekahjud, arvuti- mängud, mis pole sobilikud lastele).	1.Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte (kirjeldused on täpsemad, võivad lisanduda põllutöömasinad).

		arvuti jm).	sellega tehtava töö.			
	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Sõidukid		1.Oskab küsimise korral nimetada sõidukeid (auto, rong, buss, lennuk, tramm jt).	Oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid transpordivahendeid: õhu-, maa-, veetransport.	1.Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja teab nende otstarvet.	1.Nimetab eriotstarbelisi sõidukeid, nende otstarve, sellega kaasnevad elukutsed.	Mõistab probleemi loodushoiu ja sõidukite arvu vahel (heitgaasid, looduse reostus jm)
Jäätmed		1.Leiab loodusest prahti ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta (prügikast, prügikott, ämber).	1.Teab, et prügi pannakse selleks ettenähtud kohta (prügikast jm). 2.Teab, prügi tuleb sorteerida.	1.Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sorteeritakse.	1.Teab, miks on vaja prügi sorteerida (paber, plast, patareid). 2.Teab, et ohtlikud jäätmed tuleb viia kogumispunktidesse.	Mõistab, erinevate materjalide taaskasutamise vajalikkust (säätame loodust). Saab aru rohelisest mõtteviisist.
Tervise väärtustamine		1.Peseb käsi enne sööki ja pärast wc kasutamist (meeldevõtlemisel).	1.Teab hügieeninõuete täitmise vajalikkusest (kätepesu, hambaharja kasutamine).	Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (nt tervislik toitumine, piisav keheline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted).	1.Tunneb tervislikke eluviise: õige toit, õige riietus, värske õhk, liikumine 2.Teab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (näit. tervisliku käitumise ja riskikäitumise vältimise kohta.).	1.Mõistab ja kirjeldab tervise vajalikkust. 3.Teab, mis on haigus. 4.Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist (suitsetamine, alkoholi tarvitamine, narkootikumide tarbimine).
Hammas-tervis		1.Teab hammaste hooldamise vahendeid. 2.Harjab hambaid täiskasvanu abiga.	1.Teab hammaste hooldamise vajalikkust.	1.Peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel. 2.Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).	1.Teavad, miks tekivad hambaaugud ja kuidas seda vältida.	1.Selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud). 2.Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus.
Tervislik toitumine		Nimetab toiduaineid.	1. Teab küsimisel nimetada 2-3 tervislikku toiduainet	1.Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.	1.Teab, mis on „rämpstoit“ ja kuidas seda vältida.	

			(aedviljad, marjad)			
	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Inimkeha tundmine	Osutab küsimise korral näole, suule, ninale, silmadele	Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele.	1.Oskab küsimisel vastata miks on nina, silmad, suu, kõrvad vajalikud. 2.Oskab seletada, miks jäävad lapsel riided väikeseks.	1.Oskab nimetada kehaosi ja nende vajalikkust. 2. Tunneb pildilt ära südame ja teab selle funktsioone.	1.Tunneb pildilt mõned siseorganid (süda, kops, magu) ja teab nimetada nende funktsioone.	
Ohutus ja turvalisus	Saab aru keelust „ei tohi“.	1.Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid).	1.Teab küsimisel nimetada ohtlikke esemeid (tikud, käärid, kuum triikraud, kuum vesi jm). 2.Oskab karta kõrgeid treppe ja lahtist akent.	1.Nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid, rõdu, aknad, kuum toit/vedelik, lahtine tuli, ravimid, terariistad, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised). 2.Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek; mängimine ohtlikes kohtades, nt tänaval, liivakarjääris, ehitisel; ujumine täiskasvanu järelvalveta; rattasõit kiivrita). 3.Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. 4.Selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa	1.Teab nimetada, millised tagajärjed võivad kaasneda ohutusnõuete eiramisel. 2.Teab, et abi saamiseks tuleb täiskasvanut informeerida. 3.Oskab küsimisel nimetada hädaabi 112 numbri. 4. Teab suitsuanduri otstarvet.	1.Teab ja tunneb ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest põhjustatud ohud). 2.Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades. 3.Nimetabhädaabi-numbri 112 ja oskab seda kasutada. 4. Kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt viga saanud kaaslane). 5.Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal/metsas.

				minna.		
	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Kodukoha loodus: veekogud kodupaiga mets- ja koduloomad, taimed, seened ja putukad		1.Tunneb rõõmu looduses (õues) viibides. 2.Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puid.	1.Oskab eristada puid põõsastest. 2.Oskab nimetada mõnd metslooma. 3.Oskab kirjeldada kassi ja koera valimust. 4.Tunneb teiste seente hulgast puravikku ja kärbseseent.	1.Oskab nimetada oma kodukoha olulisemat veekogu (meri, jõgi, järv). 2.Oskab nimetada tuntumaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas.	1.Tunneb eluskooslusi: mets, aed, põld, niit, veekogud ning teavad, et need on kellegi elupaigad. 2.Oskavad seostada eluskooslusi, kui kellegi kodusid loodushoiuga.	1. Oskab kirjeldada kodukoha loodust, nimetada ning iseloomustada metsloomi, koduloomi ja putukaid. 2. Oskab nimetada teravilju, mida kasutatakse söögiks.
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Oskab küsimisel näidata lindu (kana, tibu) ja looma (kass, koer).	1.Oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma ja tema kehaosi. 2.Oskab küsimise korral nimetada tuttavat lindu. 3.Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (kodus).	1.Oskab nimetada mõnd looma, kes magab talveund. 2.Oskab kirjeldada ka loomade välimust. 3.Nimetab mõnd lindu.	1.Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad. 2.Oskab nimetada paiga- ja rändlinde. 3.Nimetab päeva- ja ööloomad..	1.Tunneb põhilisi Eesti metsade ulukeid (ka ilvest, kobrast, mullamutt) ning tunneb nende eluviisi. 2.Oskab kirjeldada loomade toiduahelat. 3.Oskab kirjeldada veekogu, kui elukeskkonda (kalad, konnad, kaanid jm)	1. Nimetab tuntumaid erineva elupaiga- ja viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. 2. Kirjeldab loomade käitumise erinevusi eri aastaegadel (rändlinnud, talveuni, pesaehitus ja poegade toitmine).
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng		Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane).	Oskab nimetada põhjused, miks talvel putukaid õues näha pole.	Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesilastaru, sipelgas ja sipelgapesa.	1.Teavad, mis eristab putukaid muust loomariigist. 2.Oskab nimetada inimesele ohtlikke putukaid.	Oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku.
	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane

Taimed: erinevad kasvu-kohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	1.Oskab näidata küsimisel lille, puud	1.Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi. 2.Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli.	1.Tunneb ja nimetab mõnd leht-ja okaspuud. 2.Eristab rohttaimede maapealseid osi.	1.Oskab nimetada ning kirjeldada tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju.	Oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi. 2.Teab nimetada 2-3 ravimtaime.	Oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi (marjad: mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker; puud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, toomingas, pihlakas jm).
Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Oskab osutada küsimisel päikesele.	Oskab küsimise korral iseloomustada ööd (on pime) ja päeva (on valge).	Oskab jagada ööpäeva osadeks (hommik, päev, õhtu, öö).	Eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise iseloomustamine ning seostamine taimede ja loomade tegevusega).	Teab öö ja päeva vaheldumise põhimõtteid..	Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites: ööpäev, nädal, aastaring.
Aasta-ajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused		Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel saab ujuda, on soe).	Teab aastaegade nimetusi ja toob välja aastaajale omased tunnused.	Oskab nimetada kõiki aastaage ja neid iseloomustada.	Oskab tuua välja sesoonsete muutuste mõju inimesele, taime- ja loomariigile. Teab aastaringi rütmilisust: aastaajad, kuud (teab mõnd kuud), nädalad, päevad.	1.Seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada. 2.Oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (seemnete külvamine, taimede istutamine, põldude kündmine, puhkus mererannas, lehtede riisumine, suusatamine jm). 3.Oskab nimetada loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad poegi, talveuni, rändamine lõunasse jm).
	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Ilmastik:	Teab, et	Oskab nimetada	Teab aastaajale	Nimetab	Oskab selgitada lume/jää	Selgitab ilmastikunähtuste

erinevad ilmastikunähtused	vihmaga tekivad lombid, lumega saab mängida, kelgutada.	erinevaid ilmastikunähtusi (sajab lund, sajab vihma, päike paistab).	iseloomulikke tunnuseid. Oskab nimetada lindude tegevusi erinevatel aastaegadel.	ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid. Teab õhu vajalikkust ja kasutamist.	tekke. Oskab nimetada mõnd ilmaga seotud rahvatarkust.	seost aastaegadega.
Inimese mõju loodusele: Loodushoid, säästev areng.		Mõistab, et lilli nopitakse vaasi panekuks. Teab, et prügi visatakse selleks ettenähtud kohta.	Teab, et lilli ja oksid ei murra asjata. Teab, et metsast tulles tuuakse oma taara ja pakendid koju tagasi. Teab, et koduloom ei ole mängukann ja inimese kohus on looma eest hoolt kanda.	Mõistab, et joogivett on vaja kokku hoida. Mõistab, et elektrit tuleb säästlikult kasutada. Teab, et inimene saab talvel loomi aidata. Mõistab, et on vaja istutada puid ja põõsaid ning muid taimi. Oskab hoida enda ümber puhtust looduses, kodu ümbruses.	Teab kuidas käituda looduses seda kahjustamata. Oskab säilitada looduskeskkonda meie lähimas ümbruses, Lasteaia hoovis.	1. Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt. 2. Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele. 3. Teab, kuidas loomi talvel aidata ja oskab seda teha. 4. Teab, kuidas viga saanud või hüljatud looma aidata. 5. Teab prügi sorteerimise vajalikkust ning oskab sorteerida lihtsamat prügi (pudelid, paber, olmeprügi). 6. Soovib osaleda looduse korrastamises.
Valguse, Temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele		Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett ja toitu.	Oskab põhjendada, miks osa loomi talveund magavad. Oskab põhjendada lindude rännet lõunamaale.	Oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimestele.	Teab, et nagu toalilled vajavad lisaks väetist, nii ka õuetaimed. Teab, et kuumal ajal on vaja taimi kasta. On teadlik et inimene abistab talvel linde ja loomi toiduga.	Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toiduainete ning õhu tähtsusest taimedele, loomadele ja inimestele.
	1-2aastane	2-3aastane	3-4aastane	4-5aastane	5-6aastane	6-7aastane
Valgus-foor		1. Teab	Teab nimetada	1. Teab valgusfoori	Tunneb ja nimetab 2-3	1. Oskab kirjeldada oma

ja tänava ületamine		<p>valgusfoori ja tulede tähendust (punane, kollane, roheline).</p> <p>2. Teab mõisteid: sõidutee, kõnnitee.</p>	<p>valgusfoori tulede Järjekorda ning tähtsust.</p> <p>Sõidutee ületamine ainult selleks ettenähtud kohas.</p> <p>Teab mõiste „ülekäigurada“ tähtsust ja liiklusmärgi „ülekäigurada“.</p>	<p>tulede süttimise järjekorda ning nende tähtsust</p> <p>2. teab, kuidas sõiduteed ületada.</p>	<p>liiklusmärgi: nt. ülekäik jms</p>	<p>teekonda kodust lasteaeda.</p> <p>2. Teab kuidas ületada ristmikku.</p> <p>3. Teab liikluse erinevusi linnas ja maal.</p> <p>4. Oskab kasutada hädaabinumbrit 112.</p>
Liiklusmärgid		<p>1. Teab liiklusvahendeid ja eriotstarbelisi sõidukeid.</p> <p>2. Teab jalgrattaga sõitmise nõudeid.</p> <p>3. Teab helkuri kasutamise vajalikkust</p>	<p>Oskab rühmitada sõidukeid otstarbe ja kasutamise koha järgi.</p> <p>1. Teab mõistete sõidutee/kõnnitee tähendust ja otstarvet.</p> <p>2. Teab, et tänavat ületada võib vaid selleks ettenähtud kohast: märgistatud ülekäigurada või valgusfooriga märgistatud koht.</p> <p>3. Teab valgusfoori tulede tähendust.</p>	<p>1. Teab liiklusvahendite erinevusi ning eriotstarbeliste sõidukite ülesandeid ja tähtsust.</p> <p>2. Oskab ühissõidukis käituda (sõidupilet).</p> <p>1. Teab turvavöö ja turvatooli vajalikkust sõidukis.</p> <p>2. Oskab kirjeldada liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes.</p> <p>3. Oskab selgitada, kus ja kuidas kanda..</p>	<p>1. Teab, et tänav pole mänguväljak.</p> <p>2. Ühissõidukis sõites, tuleb arvestada ka kaassõitjatega (ilma lärmi ja rüselemata.).</p> <p>1. Tunnevad erineva kujuga helkuriteomadusi, teavad, miks need on vajalikud.</p> <p>2. Oskavad kasutada pereautos turvavarustus. Teavad, miks selle õige kasutamine on ülimalt tähtis.</p>	<p>1. Teab kuidas käituda ühissõidukist väljudes.</p> <p>2. Teab rulluiskude ja rulaga sõitmise nõudeid (kiiver, põlvekaitsed, küünarnukikaitsmed, ohutud paigad).</p> <p>3. Oskab selgitada, kus ja kuidas kanda helkurit.</p>

2.2.2 Valdkond KEEL JA KÕNE

2.2.2.1 Eesmärgid ja sisu

Õppe – ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- * tuleb toime igapäevases suhtlemises nii eakaaslaste kui täiskasvanutega, arvestab kaassuhtleja ja suhtlemispaigaga, kasutab viisakusväljendeid; mõistab kõnet, suudab väljendada oma teadmisi, mõtteid, soove, tundeid teistele arusaadavalt.
- * hääldab korrektselt kõiki emakeele häälikuid, omab laialdast sõnavara, kasutab kõiki sõnaliike, on omandanud keeleliselt ja grammatiliselt õige kõne ning jutustab mitmesõnaliste liitlausetega ;
- * koolimineku ajaks on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused: suudab hääldada, eristab häälikupikkusi, tunneb kõiki tähti, loeb ja kirjutab lihtsamaid sõnu suurte trükitähtedega; tunneb huvi lugemise, kirjutamise, lastekirjanduse ja -luule vastu, teab tuntumate eesti lastekirjanike teoseid.

Valdkonna sisu:

- * hääldamine: kõigi emakeele häälikute korrektne hääldamine;
- * sõnavara: sõnavara oluline laiendamine, kõigi sõnaliikide kasutamine; sõnalooime;
- * grammatika: kõigi emakeele käände- ja pöördvormide ning ainsuse ja mitmuse õige kasutamine, mõningate reeglite tundmine;
- * suhtlemine: toimetulek igapäevases suhtlemises nii eakaaslaste kui täiskasvanutega;
- * jutustamine ja kuulamine: kõne sisu, korralduste ja tööjuhendite mõistmine; jutustamine mitmesõnaliste liitlausetega nii süžee kui ka pildiseeria alusel ning oma kogemustest;
- * lugemine ja kirjutamine: häälimine, ladumine, häälikupikkuste eristamine, kõigi tähtede tundmaõppimine, lihtsamate sõnade lugemine ja kirjutamine suurte trükitähtedega;
- * lastekirjandus: lugemishuvi tekitamine, mille tulemusel laps tunneb huvi kirjutamise, lastekirjanduse ja -luule vastu, teab tuntumate eesti lastekirjanike teoseid.

2.2.2.2 Õpivara vanuseti

1-2aastane laps

- * Mänguasjad;
- * pildimaterjal (üksikesemed, tegevused);
- * esemed ümbritsevast elust ja loodusest;
- * mängud .

2-3aastane laps

- * Mänguasjad;
- * pildimaterjal (üksikesemed, tegevused);
- * esemed ümbritsevast elust ja loodusest;
- * mängud.

3-4aastane laps

- * Mänguasjad;
- * pildimaterjal (üksikesemed, tegevused, süžeepildid; pildid esemete/loomade gruppidega; 2osaline pildiseeria);
- * esemed ümbritsevast elust ja loodusest;
- * mängud (paarispildi, pusle: esemete/asjade sobitamiseks; loto loomade ja esemete rühmitamiseks).

4-5aastane laps

- * Mänguasjad;
- * pildimaterjal (pildid esemete/loomade gruppidega, loomad-loomapojad, süžeepildid, 2-3 osalised seeriad);
- * esemed ümbritsevast elust ja loodusest;
- * mängud (pusle: ühenda loomad/loomapojad; loto loomade ja esemete rühmitamiseks).

5-6aastane laps

- * Liikuv aabits, häälikuasendajad (noobid, nõöbid jne), tähed, tähekaardid (täishäälikud-punased, kaashäälikud-sinised, sulghäälikud-rohelised), pilttähestik;
- * tahvel, magnettahvel;
- * töölehed;
- * pildimaterjal (seeriapildid, süžeebildid);
- * helikassetid, DVD-d, CD-d ja videod ning vahendid nende kuulamiseks, vaatamiseks;
- * arvuti;
- * mängud (lugemisdoomino, -loto, -pusle: ühita sõna esitäht/pilt; ühita sõna /pilt; mäng/ pusle: ühenda vastandid; mängud/lotod loomade ja esemete rühmitamiseks; arvutimängud).

6-7aastane laps

- * Liikuv aabits, häälikuasendajad, tähed; tähekaardid, eesti keele tähestik/pilttähestik;
- * sõna- ja lausekaardid ja pildid, sildikomplekt aastaegade, kuude ja nädalapäevade jm nimetustega;
- * tahvel, magnettahvel;
- * töölehed;
- * mängud (lugemisdoomino, -loto, -pusle: ühita sõna esitäht/pilt; ühita sõna /pilt, "Eeslimäng"- riimuvad sõnad; mäng/pusle: ühenda vastandid; mäng/pusle: ühenda aastaajad ja nende tunnused; arvutimängud);
- * pildimaterjal (seeriapildid, süžeebildid);
- * helikassetid, DVD-d, CD-d ja videod ning vahendid nende kuulamiseks, vaatamiseks
- * arvuti;
- * 16-jooneline vihik.

2.2.2.3 Eeldatavad tulemused vanuseti

1-2aastane laps

Hääldamine ja häälikukuulmine

- * Kasutab mitmesuguse valjuse ja kiirusega erinevaid hääli ja häälightsusi (muu-muu, auh-auh, tšuhh-tšuhh, sulla-sulla, pliks-plaks).
- * Hääldab sõnades õigesti lihtsamaid häälikuid (A, E, I, O, U, P, M, T).
- * Hääldab täiskasvanu järel õigesti silpe, mõnda lühikest sõna.

Sõnavara

Näitab või kasutab:

- * nimisõnu, mis tähistavad tuttavaid elusolendeid (ema-isa, poiss-tüdruk, kass, koer, lehm, hobune, kana, tibu), esemeid ja mänguasju (nukk, pall, auto, lill, puu);
- * inimese kehaosi: pea, jalad, käed, silmad, kõrvad, suu;
- * loomade kehaosi: silmad, kõrvad, käpad, jalad, saba;
- * tegusõnu, mis tähistavad inimeste tegevust (pühib, peseb, puhastab, triigib) ja loomade tegevust (kass mängib palliga, kana nokib teri);
- * omadussõnu: külm, märg, soe, hea-halb, suur-väike.

Suhtlemine, jutustamine, kuulamine

- * Suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal ("Mis me nukule selga paneme?").
- * Kasutab suhtlemisel mitteverbaalseid vahendeid (osutab) koos üksikute sõnadega.
- * Vastab täiskasvanu küsimusele häälightsuse, sõna või 1-2-sõnalise lausega.

Mõistab:

- * asesõnu: mina, sina, meie, mulle;
- * hulgamõisteid: üks ja palju;
- * aja- ja kohamõisted: kohe, siia, seal.

Grammatika

- * Kasutab 1-2sõnalist lauset, kus on nimi-ja tegusõna, laiendab lauset täiskasvanu küsimuse abil (söök> nukk söök > nukk söök suppi jne).
- * Kasutab üksikuid käände- ja pöördeforme juhuslikult mõnes sõnas.

2-3aastane laps

Hääldamine ja häälikukuulmine

- * Hääldab õigesti 1-2silbilisi sõnu.
- * 3.eluaasta alguseks hääldab õigesti enamikku eesti keele häälikuid (erandid võivad olla R, K, S, Õ, Ü).

Sõnavara

Näitab või kasutab:

- * nimisõnadest igapäevaste lihtsate riietusesemete, nõude, mööbliesemete (laud, kapp, tool), mänguasjade nimetusi, puuviljade nimetusi (õun, pirn, apelsin, sidrun), aedviljade nimetusi (porgand, kapsas, kaalikas, tomat, kurk), transpordivahendite nimetusi (buss, auto, rong, lennuk, laev, troll), koduloomade ja -lindude nimesid (kukk, kana, hobune, lehm, lammas, kass, koer);
- * tegusõnu, millega ise on kokku puutunud: peseb, kuivatab, keedab, veab;
- * omadussõnu: punane, kollane, roheline, sinine, must, valge, külm, soe, magus, hapu, ümmargune;
- * hulgamõisteid: üks ja palju;
- * asesõna: mina;
- * kohamõisteid: all, peal, sees, ees, taga.

Suhtlemine, jutustamine, kuulamine

- * Osaleb dialoogis, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab küsimustele vahetult tajutava ja nähtu kohta.
- * Räägib täiskasvanu toetusel nähtust, pildil kujutatavast ja loetust.
- * Ütleb peast või kordab järele mängituslaule ja lühiluuletusi (1-2realisi).

Grammatika

- * Kasutab 3-5sõnalist lihtlauset.
- * Kasutab õigesti tegusõna oleviku vorme.
- * Kasutab ainsuse ja mitmuse III pööret (sööb/söövad).
- * Ühildab nimi- ja tegusõna (poiss sööb/poisid söövad).
- * Kasutab õigesti käskivat kõneviisi (istu! too!).

3-4aastane laps

Hääldamine ja häälikukuulmine

- * Hääldab õigesti 2-3silbilisi sõnu, s.h. kaasahäälikuühendiga sõnad (**lamp, pilt, kont**).
- * Hääldab õigesti enamikku eesti keele häälikuid (erand R)
- * Eristab täiskasvanu abil häälikut häälikute reas.
- * Tunneb eseme või pildi toel lihtsamaid häälitud sõnu. Saavutab häälitud sõnade tundmise ilma näitliku toeta.
- * Häälib täiskasvanuga lihtsamaid silpe (OI, EI, AI).
- * Eristab kuulmise järgi häälikuliselt sarnaseid sõnu (sall-pall, kass-tass).

Sõnavara

- * Kasutab nimi-ja tegusõnu.
- * Kasutab lihtsamaid omadussõnu (lühike, pikk).
- * Kasutab lihtsamaid asesõnu (mina, sina, tema, nemad).
- * Kasutab kindlalt enda kohta MINA ja oma nime.
- * Kasutab arvsõnu (üks, kaks, kolm, neli, palju).
- * Nimetab lihtsamaid üldmõisteid (linnud, loomad, mänguasjad, riided).
- * Kasutab kohamõisteid (all, peal, üleval, sees, ees, taga,).
- * Kasutab ajamõisteid (öö ja päev).

Suhtlemine, jutustamine, kuulamine

- * Kuulab 5 min. jutukest, muinasjutte.
- * Mõistab jutu sisu, erinevat intonatsiooni.
- * Täidab lihtsa 2-osalise korralduse (nt "Mine esikusse ja võta kingad jalast ära!")
- * Võtab osa vestlustest, vastab küsimustele: "Kes?", "Mida teeb?", "Kus?"
- * Küsib: "Mis see on?", "Miks?"
- * Kommenteerib enda või kaaslase tegevust.
- * Jutustab pildi järgi küsimuste abil.
- * Jutustab lihtsamat seeriapildi (kuni 2-osa)
- * Loeb 4-realise salmi.
- * Oskab peast kahte 4-realist luuletust.

Grammatika

- * Moodustab 3-5sõnaliset lihtlause, lihtsama liitlause.
- * Kasutab nimi- ja tegusõna ainsus- ja mitmuslikke vorme.
- * Kasutab kõnes tegusõna oleviku ja lihtmineviku vorme (peseb/pesi).
- * Kasutab tegusõna ainsuse I-III pööret, mitmuse III pööret (mina pesen, sina pesed, tema peseb; nemad pesevad).
- * Kasutab õigesti enamikku käändevorme (nimetav, omastav, osastav, sise- ja väliskohakäanded koos abisõnadega –laua peal, kapi sees jne; kaasaütlev-koos emaga).

4-5aastane laps

Hääldamine ja häälikukuulmine

- * Hääldab õigesti 3-4silbilisi sõnu.
- * 5. eluaasta alguseks hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid, sh. ka R.
- * Tunneb ära 3-5 häälikust koosneva häälitud sõna.
- * Häälib koos õpetajaga lihtsaid (kuni 4-häälikulisi) sõnu.
- * Eristab nimetatud häälikut häälikute reas, sõnas.
- * Kuuleb sõnas ülipikka häälikut.
- * Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti.

Sõnavara

- * Kasutab rohkelt omadussõnu.
- * Kasutab noorloomade nimesid (põrsas, kutsikas, tall, kassipoeg).
- * Kasutab hulgaliselt üldmõisteid (kodu- ja metsloomad, aed- ja puuviljad, mööbel, nõud jne).
- * Kasutab mõningaid liitsõnu (tuttmüts, liumägi).
- * Kasutab lihtsamaid vastandsõnu (ilus/kole, soe/külm).
- * Kasutab aktiivselt kõiki asesõnu.
- * Kasutab aja- ja kohamõisteid (hommik, päev, õhtu, öö; all, üleval, ees, taga, kõrval, peal, sees).

Suhtlemine, jutustamine, kuulamine

- * Kuulab 10 min. jutukest, tajub täpsemalt selle sisu, mõistab lihtsaid põhjus-tagajärg seoseid.
- * Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud kogemustega.
- * Täidab 2-3-osalise korralduse (“Pane mäng ära, pese käed ja tule sööma!”).
- * Kasutab erinevat intonatsiooni (loomahääliksused: loomapoeg- vaikselt, suur loom-valjusti).

- * Võtab osa vestlusest, lisab õpetaja jutule vähemalt ühe lause.
- * Suhtleb meeleldi, algatab aktiivselt suhtlust.
- * Kommenteerib enda ja kaaslaste tegevust (räägib, mida tehti).
- * Vastab küsimustele: “Miks?”, “Kuidas?”
- * Küsib: “Kas?”
- * Räägib sündmustest õiges ajalises järjekorras.
- * Kirjeldab esemete omadusi, pilte.
- * Jutustab küsimuste varal ümber tuttava jutu.
- * Jutustab pildi järgi küsimuste abil.
- * Jutustab lihtsama seeriapildi (kuni 3 osa) alusel.
- * Õppeaasta lõpuks oskab peast kolme 4-8-realist luuletust.
- * Oskab peast 1-2 liisusalmi.

Grammatika

- * Moodustab 3-5sõnalise laiendatud lihtlause, lihtsama liitlause.
- * Moodustab lihtminevikku uutest sõnadest (mängis).
- * Ühildab sõnu arvus ja käändes (näit. suurele autole, suurtele autodele).
- * Võrdleb omadusi (suur-suurem).
- * Moodustab mõningaid vastandsõnu (lühike/pikk).

Lugemine ja kirjutamine

- * Kinnistunud on korrektne kolmepunktitoetusega pliiatsihoid.
- * Tunneb ära oma eesnime kirjapildis.

5-6 aastane laps

Hääldamine ja häälikukuulmine

- * Lapsel on kinnistunud kõigi emakeele häälikute õige hääldus.
- * Hääldab õigesti mitmesilbilisi, keerulise häälikkoostisega sõnu, mõningaid võõrsõnu (traktor, helikopter; banaan, diivan).
- * On tuttav mõistetega: häälik, täht, sõna, lause.
- * Kuuleb erinevaid häälikuid sõnas (alustada täis-, lõpetada sulghäälikutega).
- * Eristab sõnas lühikest ja ülipikka häälikut, kordab täiskasvanu järel sõnaridu: KOLI-KOLL; KOLI-KOOLI.
- * Häälib ja laob häälikuasendajatega 4-5-häälikulisi sõnu.

- * Tunneb häälikutele vastavaid tähti ja asendab laotud skeemil häälikuasendaja õpitud tähega.
- * Määrab hääliku asukoha sõnas (alguses, lõpus, sees).
- * On tuttav erinevate häälikuliikidega (täis-, kaas- ja sulghäälikud; tähed tähistatud erinevate värvustega).

Sõnavara

- * Kasutab kõnes mitmesilbilisi sõnu, liitsõnu ja mõningaid võõrsõnu (traktor, helikopter; banaan, diivan).
- * Moodustab uusi sõnu.
- * Kasutab mõningaid viisakusväljendeid.
- * Kasutab järgarvude nimetusi.
- * Moodustab vastand- ja mõningaid samatähenduslikke sõnu (suur/väike, soe/külm, ilus/kole; ilus/kaunis, jookseb/lippab/sibab).
- * Kasutab aktiivselt üldmõisteid.
- * Kasutab koha- ja ajamõisteid (eile, täna, homme).
- * Küsib sõnade tähendust, mida ta ei tea.

Suhtlemine, jutustamine, kuulamine

- * Oskab rahulikult kuulata, ootab, kuni teda küsitakse.
- * Täidab 3-osalise korralduse.
- * Reguleerib sisekõne (mõtlemise) abil oma tegevust.
- * Leiab lihtsamaid põhjus-tagajärg seoseid (lapse lähemast ümbrusest, näit.: tass kukkus maha> tass läks katki; enne peseb käed, siis kuivatab; seeriapildid).
- * Vastab küsimustele: “Miks?”, “Milleks?”
- * Korduvalt kuuldud jutust toob välja tähtsamad seigad.
- * Jutustab ümber pikema jutu.
- * Mõtleb pildi järgi välja jutu.
- * Jutustab isiklikust kogemusest õiges järjekorras.
- * Jutustab lihtsama seeriapildi (vähemalt 3-4 pilti) alusel.
- * Mõistab emotsioone, oskab ka oma tunnetest rääkida.
- * Teab peast luuletusi kolme luuletust, 2-3 liisusalmi.
- * Oskab 3-4 vanasõna või kõnekäändu.

Grammatika

- * Moodustab liitlauseid.
- * Kasutab laadivahelduslike sõnade vorme enamasti õigesti (siga/sead, jalg/jalad; loeb, seob, vaeb, sajab jne).
- * Kasutab omadussõnade alg-, kesk- ja ülivõrret (suur-suurem-kõige suurem).
- * Ühildab sõnu arvus ja käändes (poiss sööb, poisid söövad).
- * Kasutab õigesti oleviku ja lihtmineviku pöörded, õigeid käändelõppe (poisid söövad, poisid sõid).

Lugemine ja kirjutamine

- * Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- tänavanimed).
- * Kirjutab trükitähtedega oma nime/üksikuid sõnu.

6-7aastane laps

Hääldamine ja häälikukuulmine

- * Hääldab õigesti võõrhäälikuid tuttavates sõnades (näit. fanta, šokolaad).
- * Häälib ja laob liikuvasse aabitsasse iseseisvalt tähtedega pikemaid sõnu (5-6-häälikulisi).
- * Eristab häälikute pikkusi (lühike, pikk; sulghäälikutel- 3 tugevusastet) ja teab nende kirjutamise juhiseid (A/AA; G/K/KK).
- * Muudab täiskasvanu eeskujul häälikupikkusi: KOLL-KOOL; TIBU-TIPPU.
- * Eristab häälikurühmi (täis-, kaas- ja sulghäälikud).

Sõnavara

- * Sõnavara on laialdane: kasutab kõiki sõnaliike ja ka võõrsõnu.
- * Kasutab viisakusväljendeid.
- * Moodustab uusi sõnu liidete abil, analoogia alusel, liitsõnu sõnade liitmise teel (ja- liide -laulja; käe peal on käekell, sein peal on...; vann + tuba= vannituba).
- * Mõistab abstraktseid üldnimetusi (eluolendid, kehaosad, sõidukid).
- * Mõistab kujundlikke väljendeid (näit. leib on kivikõva).
- * Moodustab riimuvaid sõnu (kool>rool>nool>tool), lõpetab riimi.
- * Moodustab vastand- ja samatähenduslikke sõnu (ilus/kole; ilus/kaunis/kena, paha/halb).
- * Kasutab aja- ja kohamõisted (enne, pärast, varem, hiljem; vahel, kohal, otsas).

Suhtlemine, jutustamine, kuulamine

- * Kuulab õpetajat ja teisi lapsi katkestamata.
- * Tuleb toime suhtlemisel nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega.
- * Täidab keerukaid, mitmeosalisi korraldusi.
- * Leiab keerulisi põhjus-tagajärg seoseid (aastaaegade, päevaosade järgnevused, pildiseeriad).
- * Vastab küsimustele: “Miks?”, “Milleks?”, “Millest on tehtud?”
- * Kirjeldab esemeid, nähtusi.
- * Jutustab tekstilähedaselt ümber 10-lauselise loo.
- * Jutustab 3-5-osalise pildiseeria alusel.
- * Jutustab erinevatest olukordadest.
- * Jutustab ümber TV-saadet, filmi või teatrietendust.
- * Jutustab kava alusel.
- * Jutustab etteantud teemal.
- * Lisab jutule alguse või lõpu, paneb pealkirja, fantaseerib: “Mis juhtub, kui...”
- * Selgitab oma mõtteid, tundeid.
- * Eraldab olulist ebaolulisest, mõistab nalja.
- * Ütleb peast mitmesalmilisi luuletusi, laule.

Grammatika

- * Kasutab õigesti kõiki emakeele käände-ja pöördedorme, ainsust ja mitmust.
- * Kasutab laadivahelduslike sõnade vorme õigesti.
- * Kasutab umbisikulist tegumoodi (lõigatakse, joonistatakse).
- * Moodustab keerulisemaid liitlauseid, mis väljendavad põhjust (näit. me ei lähe täna õue, sest vihma sajab).
- * Oskab lauset analüüsida (mis on lause 1., 2. sõna; mitu sõna on lauses). Laob lauseid, eristab sõnade järjekorda.
- * Teab ainsuse III pöörde reeglit (SÖÖB).
- * Teab mitmuse reeglit, mitmuse III pöörde lõppu (LAPSED SÖÖVAD).

Lugemine ja kirjutamine

- * Loeb silpe, sõnu, lauseid ja saab aru loetust.
- * Kirjutab suuri trükitähti (joonistähti) 16-joonelisse vihikusse.
- * Kirjutab oma ees- ja perekonnanime, lihtsamaid sõnu.
- * Kirjutab kolmest sõnast koosneva lihtsama lause etteütlemise järgi, teades, et sõnade vahele jäetakse pikem vahe.
- * On tuttav lause piiritlemise vahenditega (punkt, küsimärk, hüüumärk).
- * Kirjutab joonistähti kokkuleppelise mudeli järgi (pliiatsi liikumise suund vt Karu-aabitsa lisas).

2.2.2.4 Lastekirjandus vanuseti

1-2aastane laps

- * K. E. Sööt “Pestes”, “Riidesse pannes”.
- * Tael “Jänkulapse laul”.
- * J. Kaidla “Seep ja vesi”.
- * E. Esop “Miku klotsid”.
- * H. Mänd “Aha-ai, aha-pai”.
- * H. Mänd “Iitsi kass ja Kiitsi kass”.
- * S. Lukksepp “Koer Muki”.
- * J. Oro “Kiisu”.
- * L. Nurkse “Mis mul on”, “Vurrkann”.
- * M. Nurme “Väike ema olen ma”.
- * Rahvalaul “Kuts läks karja”.
- * Rahvalaul “Maga, maga, marjakene”.
- * Rahvalaul “Kurr-karr”.
- * Rahvalaul “Tii, tii, tihane”.
- * H. Mänd “Tass”.

2-3aastane laps

- * L. Tungal “Kevad”.
- * H. Mänd “Lumememm”; „Tass”, „Sai” (luulekogu „Oakene”)
- * E. Niit “Rongisõit”, „Lehm”, “Siga”.
- * J. Oro “Linnukene oksa peal”, “Väike jänes”, “Muna”.
- * K. E. Sööt “Krokodill”.

- * Pavlova “Kingad”
- * H. Runnel “Kass küsib piima”, “Lapse palve paide pärast”.
- * L. Palmer “Kuidas kassipoeg kassi moodi rääkimise ära unustas”.
- * L. Tolstoi “Kolm karu”.
- * Vene muinasjutt “Naeris”.
- * Sutejev “Seene all”.
- * Rahvalaul “Patsi, patsi leivapätsi”.
- * Rahvalaul “Varesele valu”.
- * Rahvalaul “Sõit-sõit linna”.
- * Rahvalaul “Hiir hüppas”.
- * Eesti rahvajutt “ Leivakakuke”
- * E. Raud “ Triin ja päike”
- * „Liisusalmid-70 hüpitus-, une-, ja liisusalmi” , Pere ja Kodu raamat 2007
Soovitatav luule: „Sõit-sõit sõtsele”, „Pruu-pruu linna!”, „Tee kakku”, Tii-tii tihane”, „Kark-kark kalaranda”

3-4aastane laps

- * Tutvustada E. Niidu loomingut.
Soovitatav proosa: “Mis värvi mingi asi on?”, “Jorr”.
Soovitatav luule: “Rongisõit”, “Kleit jäi väikeseks”, “Kastaniloomad”, “Õunakorjamise õpetus”, “Silmapesulaul”.
- * Tutvustada H. Männi loomingut.
Soovitatav luule: “Nurmenukk”, “Meie laps”, “Jorupill jonn”, “Metsalilled”, “Pillerpall”, “Tingel-tangel”.
- * Tutvustada E. Raua loomingut.
Soovitatav proosa: “Sipsik” (valikuliselt), “Kahesugused lilled”, “Imepärane kiikhobu”, “Linnupoegade õhtu”, “Kes on kassipoeg?”, „Väike motoroller”.
- * Tutvustada J. Kaplinski loomingut.
Soovitatav luule: “Pääsupere suvi”, “Külm otsib, keda külmutada”, “Oh sina paha peavalu”.
- * Tutvustada E. Enno loomingut.
Soovitatav luule: “Tipa- tapa”, “Hällilaul”, “Marjule”, “Emakene”, “Patsi, patsi kooki”.
- * Tutvustada E. Särgava muinasjuttu “Kass, kukk, jänes ja rebane”.
- * Tutvustada J. ja W. Grimmi muinasjuttu “Õeke ja vennake”.

- * Tutvustada L. Tolstoi muinasjuttu “Kolm karu”.
- * Tutvustada eesti muinasjuttu “Loomade talvekorter”.
- * Tutvustada rahvaluulet.
Soovitatav kirjandus: “Meie kiisul kriimud silmad”, “Kurr- karr kuhu lähed”, “Lõoke toob sooja”, “Pille lugu”.
- * L. Nurkse „Maailmatu suur ja tibatilluke”.
- * F. Kotta „Vaata mis jutust”, „Tublid loomad”.
- * Slovaki muinasjutt „Päikesele külla”

4-5aastane laps

- * Tutvustada E. Niidu loomingut.
Soovitatav proosa: “Jutt jänesepojast, kes ei tahtnud magama jääda”, “Triinu ja Taavi lood”.
Soovitatav luule: “Kodumaa”, “Kannikese silmad”, “Karu-Pätsu sünnipäev”, “Pajupillilugu”, “Sügis”.
- * Tutvustada H. Männi loomingut.
Soovitatav proosa: “Pisikese tuule tarkus”, “Lauluvõistlus”, “Tõntsa - Täntsa”.
Soovitatav luule: “Kevad”, “Pillerpall”, “Kass hädas”, “Miku põld”.
- * Tutvustada K. E. Söödi loomingut.
Soovitatav luule: “Hommikul”, “Jälle kevad”
- * Tutvustada H. Runneli loomingut.
Soovitatav luule: “Lapse palve paide pärast”, “Tuisupoisid”, “Põrsapõli”, “Maius”, “Ei tule teie meie poole”, “Porr-porr-porgandid”.
- * Tutvustada L. Tungla loomingut: L. Tungal ja P. Volkonski „Kenad kombed”, L. Tungal, K. Korp „Tema amet”
Soovitatav luule: “Mina aitan”, “Pesupäev”, “Kui hea on minu ema”, “Mida aed annab”, “Töömehe elu”, luuletused „Isa kuulab uut CD-d”, „Ema vaatab DVD-d”, „Õde kirjutab CV-d”, „Laps ei tunne ABC-d ja otsib üksinda WC-d” (kogumik „Lätikeelne jäätis”).
- * Tutvustada E. Raua loomingut.
Soovitatav proosa: “Kurjad mehikesed”, “Sipsik” (valikuliselt), “Veevedaja”.
- * Tutvustada J. ja W. Grimm muinasjuttu “Punamütsike”.
- * Tutvustada J. ja W. Grimm muinasjuttu “Hunt ja seitse kitsetalle”.
- * Tutvustada eesti muinasjuttu “Siili ja jänese võidujooks”.
- * Tutvustada eesti muinasjuttu “Pillekene paksus metsas”.
- * Tutvustada rahvaluulet.

Soovitatav kirjandus: “Laula, laula, lapsuke”, “Teele, tee, kurekesed”, “Viha”, “Jonn”, “Tühi jutt”.

- * A. Pervik „Paula lood” (valikuliselt),
- * I. Trull „Järvevaht ja joogivesi” (kogumik)
- * S. Laidla „Raamatukogu nõid Rosaalie”, „Mirel ja mesilasebuss”
- * A. Turovski „Põnevat, õpetlikku ja naljakat loomadest”
- * M. Kesamaa „Keda kiita leiva eest”
- * E. Valter „Natuke naljakad pildid”

5-6aastane laps

- * Tutvustada E.Niidu loomingut.

Soovitatav proosa: “Triinu ja Taavi uued ja vanad lood” (valikuliselt), „Pille-Riini lood”.

Soovitatav luule: “Kevadkuul”, “Tüdrukud ja poisid”, värssmuinasjutt “Suur maalritöö”.

- * Tutvustada E. Raua loomingut.

Soovitatav proosa: “Suve värvid”, “Peep ja sõnad”, “Naksitrallid”.

- * Tutvustada H. Runneli loomingut.

Soovitatav luule: “Õhtul”, “Nutikas lutikas”, “Töölaul”, “Mandariin ja Riinimanda”.

- * Tutvustada A.H. Tammsaare loomingut.

Soovitatav proosa: “Ööbik ja lilled”.

- * Tutvustada E. Enno loomingut.

Soovitatav luule: “Sügisel”, “Üks rohutirts läks kõndima”.

- * Tutvustada H. Mäni loomingut.

Soovitatav proosa: “Lumikelluke ja plekist elevant”, “Arusaamatus”.

Soovitatav luule: “Kõnelus”, “Turris tikker”.

- * Tutvustada V. Luige loomingut.

Soovitatav luule: “Emakeel”, “Lasteaialaps”, “Laps oli üksi kodus”.

- * Tutvustada T. Toometi loomingut.

Soovitatav proosa: “Ahvipoeg, kes ei tahtnud arenedada”, “Kuidas panna nõöpe”.

- * Tutvustada J. Oro loomingut.

Soovitatav proosa: “Vares ja leivakooruke”.

Soovitatav luule: “Jõuluteel”.

- * Tutvustada O. Arderi loomingut.

Soovitatav luule: “Igatsus”, “Kelleks saada”.

- * Tutvustada Fr.R. Kreutzwaldi muinasjuttu “Vaeslapse käsikivi”.

- * Tutvustada A. Kitzbergi muinasjuttu “Piibeleheneitsi”.
- * Tutvustada H.C. Anderseni muinasjuttu “Pöial-Liisi”.
- * Tutvustada J. ja W. Grimmi muinasjutte “Lumivalgeke” ja “Tuhkatriinu”.
- * Tutvustada rahvaluulet.
Soovitatav kirjandus: “Saja, saja uuta lunda”, “Oh seda ilusat aega”, “Igav on olla iluta”, lindude laul rahvaluules.
- * Õppeaasta lõpuks oskab laps lugeda peast kolme õpitud luuletust.
- * Teada kahte lastekirjanikku (E. Niit, E. Raud).
- * U. Lennuk „Sööärasöö”
- * T. Egner „Söobik ja pisik”
- * A. Tonts „Kõhuelanikud”
- * A. Pervik „Paula lood”
- * A. Kivirähk „Kaelkirjak”
- * H. Karm „Robot Robin saab südame”, „Kuldsed põrnikad”

6-7aastane laps

- * Tutvustada J. Liivi loomingut.
Soovitatav proosa: “Linnupesa”
Soovitatav luule: “Sügisene kodu”, “Lumehelbeke”.
- * Tutvustada A.H. Tammsaare loomingut.
Soovitatav proosa: “Poiss ja liblikas”.
- * Tutvustada T. Toometi loomingut.
Soovitatav proosa: “Vana aja lood”.
- * Tutvustada E. Raua “Kalevipoega”.
- * Tutvustada E. Niidu loomingut.
Soovitatav luule: “Karu talvelaul”, “November”, “Mänguvesi”.
- * Tutvustada O. Arderi loomingut.
Soovitatav luule: “Kõige ilusam asi”, “Väike lind”, “Plank”.
- * Tutvustada J. Kaplinski loomingut.
Soovitatav luule: “Kärbsejaht”, “Lume ootamine”.
- * Tutvustada L. Koidula loomingut.
Soovitatav luule: “Meil aiaäärne tänavas”, “Ema süda”.
- * Tutvustada M. Snuti raamatut “Hingelind”.

- * Tutvustada H. Runneli loomingut.
Soovitatav luule: “Seal, kus laste mängumuru”, “Külalaul”, “Külmavana”, “Väikesed perenaised”.
- * Tutvustada O. Lutsu loomingut.
Soovitatav proosa: “Nukitsamees”, “Kalal”.
- * Tutvustada S. Marsaki muinasjuttu “Kaksteist kuud”.
- * Tutvustada J. Kunderi muinasjuttu “Vaeslaps ja talutütar”.
- * Tutvustada 3-4 muinasjuttu E. Särgava raamatust “Ennemuistsed jutud Reinuvader Rebasest”.
- * Tutvustada C. Perrault` muinasjuttu “Saabastega kass”.
- * Tutvustada J. ja W. Grimmi muinasjuttu “Okasroosike”.
- * Tutvustada rahvaluulet.
Soovitatav kirjandus: “Kellel pikad põllepaelad”, “Millal maksan eidevaeva”, “Lauliku lapsepõlv”, “Meie memmel mitu mütsi”, “Kunas jõulu jõudeaessa”, “Kass kaevu”.
- * E. Valter „Pokulood”
- * A. Pervik „Paula lood” (valikuliselt), „Kunksmoor”
- * Wimberg luule „Põngerjate laulud” (kogumik)
- * H. Ch. Andersen „Inetu pardipoeg”
- * A.Kivirähk „Leiuatajateküla Lotte”.
- * A.Lindgren „Pipi Pikksukk”
- * L.Tungal luuletused „Kuju”, „Mõnus päev” (luulekogu „Lepatriinu faksiga”)
- * S. Silverstein „Helde puu”
- * H. Vilep luuletused „Lapse mure”, „Minu laul” (kogumik” Katus sõidab”)
- * H. Mänd „Mõmmilood”
- * Tutvustada aimekirjandust ja selle kasutamist (laste entsüklopeediad, teatmeteosed).
- * Oskab laps peast nelja luuletust.
- * Oskab 3-4 vanasõna või kõnekäändu.
- * Oskab esitada mõistatusi.
- * Teab, et E. Niit on luuletaja ja kirjanik, H. Runnel on luuletaja, E. Raud on luuletaja ja kirjanik.
- * Teab kahte lasteraamatute illustraatorit ja tunneb ära tema illustratsioonid tuttavatest raamatutest (E. Valter, P. Pärn).

2.2.3 Valdkond MATEMAATIKA

2.2.3.1 Eesmärgid ja sisu.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 2) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal;
- 3) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ning kirjeldab ja järjestab oma päevategevusi;
- 4) mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- 5) mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- 6) suudab kirjeldada ümbritsevat ruumi kujundimõistete abil;
- 7) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Sisu on:

- 1) hulgad, nende moodustamine ühise tunnuse järgi ning nende võrdlemine üksühesesse vastavusse seadmise teel ja hajutatult;
- 2) loendamine 12 piires, arvud ning liitmine ja lahutamine 5 piires;
- 3) suurused ja mõõtmine – pikkusmõõdud sentimeeter ja meeter, massimõõdud gramm ja kilogramm, mahumõõt liiter, ajaühikud sekund, minut, tund.
- 4) geomeetrilised kujundid - tasapinnalised kujundid ruut, ristkülik, kolmnurk, ring ning ruumilised kujundid kuup ja kera.

2.2.3.2 Õpivara vanuseti

1-2aastane laps

- * Erineva suurusega klotstellised;
- * geomeetrilised kujundid.

2-3aastane laps

- * Klotstellised;
- * geomeetriliste kujundite komplekt;
- * vahendid nõõpimiseks;
- * karbid kinni ja lahti tegemiseks;
- * esemed mida saab sulgeda ja avada krõvimise teel;
- * paarispiiltide komplektid.

3-4aastane laps

- * Värvikaardid;
- * geomeetriliste kujundite komplekt;
- * värviliste pulkade komplekt (erineva suurusega).

4-5aastane laps

- * Geomeetriliste kujundite komplekt;
- * värviliste pulkade komplekt;
- * pildid aastaegadest;

5-6aastane laps

- * Arvukaardid;
- * geomeetriliste kujundite komplekt;
- * kaalud puistainete kaalumiseks;
- * komplekt erineva suuruse ja kujuga anumatest;
- * töövihikud
- * värviliste pulkade komplekt

6-7aastane laps

- * Geomeetriliste kujundite komplekt;
- * arvukaardid;
- * värviliste pulkade komplekt;
- * kellad;
- * töövihikud.

2.2.3.3 Eeldatavad tulemused vanuseti

1- 2aastane laps

- * Lükib esemeid pulgale ja nõõrile.
- * Asetab esemeid üksteise sisse (1 suurus vahelt väljas).
- * Asetab esemeid üksteise peale (1suurus vahelt väljas).
- * Ehitab kuubikutest torni (4 detaili).
- * Ehitab kuubikutest tee.
- * Ehitab kuubikutest rongi (nagu tee, 1-le kuubikule asetatakse 2. peale).
- * Ehitab klotstellistest aia.
- * Ehitab klotstellistest värava.
- * Leiab paarisildi sarnasuse alusel.

2 -3aastane laps

- * Eristab kompimise teel kera ja kuubi.
- * Leiab erinevate esemete hulgast palju ja üks.
- * Kompimise-veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, sh. ringi ja ruutu.
- * Oskab kujundeid ja esemeid kokkupanna tasapinnal kontuuri järgi (kuni 4 detaili).
- * Ehitab suurtest klotsidest maja:
- * Ehitab suurtest klotsidest mööbli (laud, tool, pink, voodi, diivan, tugitool)
- * Ehitab suurtest klotsidest lennuki.
- * Leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel.
- * Ehitab kuni 5 rõngast koosneva torni rõngaste pulgale lükkimise teel nii kasvavas kui kahanevas järjekorras.
- * Oskab nõõpida.
- * Oskab lahti teha ja kinni panna tõmblukkudega kotte.
- * Oskab lahti kruvida ja kinni kruvida erinevaid detaile.
- * Oskab lahti teha ja kinni panna erineva kujuga karpe.
- * Leiab paarisbildis lihtsa erinevuse.
- * Oskab sorteerida esemeid värvuse järgi (punane, kollane, sinine)
- * Sorteerib esemeid suuruse järgi (kolm suurust).
- * Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub ülal – all, kõrval, ees – taga.
- * Võrdleb kahte eset pikkuse järgi (pikk – lühike)

3-4aastane laps

- * Tunneb kõiki värve ja leiab neid ümbritsevast.
- * Moodustab hulki ühe etteantud tunnuse järgi (suurus, vorm, värv)
- * Võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (suurem – väiksem), pikkuse (pikem – lühem), laiuse (laiem – kitsam) järgi ning kasutab mõisteid..
- * Loendab kaheni ja tunneb arvu kaks (kaks kinga)
- * Paaride moodustamisega (üksühesesse vastavusse seadmisega) saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades sama palju, ühepalju ehk võrdselt. Teab mõistet „paar“.
- * Eristab ööd ja päeva (kirjeldab tegevusi).
- * Teab ööpäeva osi hommik – päev – õhtu – öö (kirjeldab tegevusi).
- * Määrab teiste laste asukoha ja esemete asukoha enda suhtes: ülal – all, ees – taga (minu ees, minu taga jne.).
- * Loendab 4 piires ja tunneb arvude rida 4ni.
- * Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest ja tänavalt..
- * Teab mõistet „ring“ ja oskab leida seda ümbritsevast.
- * Saab aru võrdlusastmetest suur-suurem-kõige suurem.

4–5aastane laps

- * Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni.
- * Võrdleb hulki hulga elementide üksühesesse vastavusse seadmise teel ning otsustab mida on ”rohkem kui”, „vähem kui”.
- * Määrab paremat ja vasakut poolt täiskasvanu juhendamisel.
- * Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ja kolmnurga erinevusi ja sarnasusi ning leida sarnaseid kujutisi ümbritsevast..
- * Leiab ümbritsevate esemete hulgast ühise tunnusega esemeid värvi, kuju ja suuruse järgi.
- * Moodustab osahulki sarnasuse alusel..
- * Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi ja kirjeldab ühte eset temaga külgnevate esemete suhtes (on suurem kui... ja väiksem kui...)
- * Võrdsustab hulki ühest eseme äravõtmise või teisele lisamise teel.
- * Määrab enda asukoha teiste laste ja asjade suhtes(seisan poisi taga, olen laua ees)
- * Eristab mõisteid kiiresti – aeglaselt.
- * Eristab mõisteid esimene ja viimane.

- * Teab aastaaegu ja leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid.

5-6 aastane laps

- * Loendab 10 piires ja tunneb arvude rida 10-ni.
- * Oskab nimetada antud arvule eelnevat ja järgnevat arvu.
- * Tunneb numbrimärke.
- * Loendab hulga elemente erinevas järjekorras ja teab et arv ei muutu.
- * Haarab kuni 4-st elemendist koosnevat hulka loendamata.
- * Leiab hulgale ühise tunnuse.
- * Leiab esemetele ühise tunnuse ja moodustab selle alusel hulki..
- * Võrdleb arve (on suurem kui, on väiksem kui).
- * Kasutab arvukaarte.
- * Eristab mõisteid kohe – hiljem.
- * Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi.
- * Koostab mustreid, laob pilte kujunditest.
- * Lõikab ruudulisest paberist geomeetrilisi kujundeid.
- * Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga.
- * Teab pikkusmõõte sentimeeter ja meeter.
- * Orienteerub ruumis täiskasvanu suunavate käskluste järgi
- * Mõõdab anuma mahtu vabalt valitud mõõduga, teab mahumõõtu liiter.
- * Kaalub puistaineid ja võrdsustab raskusi puistainete lisamise või äravõtmise teel.
- * Teab massimõõte gramm ja kilogramm..
- * Teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi ja oskab seostada neid mõistetega eile – täna – homme.
- * Oskab jäljendada mustreid ruudulisel paberil.
- * Võrdsustab hulki äravõtmise ja lisamise teel 5 piires

6- 7aastane laps

- * Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk).
- * Tunneb järgarve ja oskab määrata esemete asukoha järjestatud reas järgarvude abil..
- * Teab igapäevaelus kasutatavaid rahaühikuid euro(1; 2-, 5-, 10-keurone rahatäht) ja sendid(1;2;5;10;20;50)
- * Võrdleb kuni viiest elemendist koosnevat hulka hajutatult (mõisted võrra suurem... võrra väiksem...)

- * Haarab kuni 6-st elemendist koosnevat hulka loendamata.
- * Määrab esemete kuuluvuse või mittekuuluvuse hulka.
- * Orienteerub tasapinnal käskluste järgi .
- * Loendab 12 piires, teab numbreid 12ni.
- * Kirjutab numbreid 1-12ni.
- * Tunneb kella täis-, pool- ja veerandtundides. Teab mõisteid sekund, minut, tund.
- * Liidab ja lahutab 12 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, -, =).
- * Oskab koostada matemaatilisi jutukesi kahe etteantud hulga järgi ja vabalt.
- * Oskab lahendada tekstülesandeid ja kirjutada neid matemaatilise tehtena.
- * Teab kuude nimetusi, järjestust ja kuude seost aastaegadega.
- * Teab enda sünnikuud ja päeva.
- * Orienteerub tasapinnal.

Alates 2. Aastasest lastest tutvustatakse lastele robotilisi- ja nutivahendeid, võimaldatakse nendega tegutsemist nii kavandatud õppetegevustes kui vabal ajal.

2.2.4 Valdkonna KUNST

2.2.4.1 Eesmärgid ja sisu

Kujutava tegevuse eesmärgid:

- * Rakendab oma kunstitöö valmistamiseks õpitud voolimis-, kleepimis-, joonistamis-, meisterdamise, maalimisvõtteid.
- * Loob oma kunstitöö, tundes rõõmu eneseväljendusvõimaluse üle.
- * Vaatleb, kirjeldab, loob sündmusi, tegevusi, esemeid, elusolendeid, fantaasiamaailma.
- * Vaatleb, kirjeldab, analüüsib kunstiteoseid, arutleb nähtu üle.
- * Kasutab materjale, tööriistu ohutult ja sihipäraselt.

Kujutava tegevuse sisu:

- * Kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete ja teadmiste edasiandmine nähtaval kujul.
- * Kujundamine: kunstitöö loomine esteetiliselt sobivas vormis ja kujuga, iseloomulike tunnuste edasiandmine.
- * Tehnilised oskused: joonistamine, maalimine ja joonistamine, kleepimine, voolimine, meisterdamine, voltimine, käsitöölased oskused-õmblemine, heegeldamine, punumine, põimimine, naela löömine, töö naaskliga.

- * Vaatlemine, vestlemine, arutlemine, analüüsimine, kirjeldamine, kuulamine (mõiste KUNST, kunsti alaliigid, näitused, kunstnike tööd, kirjanduspalad, laste tööd, muusikapalad).

2.2.4.2 Õpivara vanuseti

1-2aastane laps

- * Värvilised jämedad pliiatsid;
- * erinevat värvi ja tekstuuriga paberid;
- * näpuvärvid;
- * looduslik materjal, lumi.

2-3aastane laps

- * Savi, savi alused, lapid;
- * jämedad pintslid;
- * veetopsid;
- * guaššvärvid;
- * looduslik materjal
- * värvilised jämedad pliiatsid;
- * erinevat värvi ja tekstuuriga paberid;
- * näpuvärvid.

3-4aastane laps

- * Guaššvärvid;
- * veetopsid;
- * pintslid;
- * pintsilapid;
- * kuulitehnikaks vajalik materjal (kuulid, karbid);
- * rasvakriidid;
- * erinevat värvi ja tekstuuriga paberid;
- * värvilised jämedad pliiatsid;
- * plastiliin;
- * voolimisvaha;
- * voolimispulgad;
- * piparkoogivormid;
- * erinevad taigenad (soolataigen, liivataigen);
- * klistri (tapeediliim);

- * liimipintslid;
- * looduslik materjal;
- * liimipulgad;
- * liimilapid;
- * liimialused;
- * käärid.

4-5aastane laps

- * Õlipastellid;
- * rasvakriidid;
- * vahakriidid ;
- * puhumistehnikaks kõrred;
- * guaššvärvid;
- * veetopsid;
- * pintslid;
- * kuulitehnikaks vajalik materjal (kuulid, karbid);
- * erinevat värvi ja tekstuuriga paberid;
- * pintsilapid;
- * värvilised jämedad pliiatsid;
- * plastiliin;
- * soolataigen;
- * voolimisvaha;
- * voolimispulgad;
- * piparkoogivormid, tainas;
- * kliister (tapeediliim);
- * liimipintslid;
- * värvilised paberid;
- * looduslik materjal;
- * liimipulgad;
- * liimilapid;
- * liimialused;
- * käärid.

5-6aastane laps

- * Sõepulgad;
- * värvisegamistopsid;
- * pintslilapid;
- * akvarellvärvid;
- * hambaharjad pritsimistehnika jaoks;
- * looduslik materjal naturaaltrüki jaoks;
- * akvarellpaber;
- * peenikesed pliiatsid;
- * vahakriidid;
- * rasvakriidid;
- * õlipastellid;
- * puhumistehnika juures võib kasutada ka kõrt;
- * guaššvärvid;
- * veetopsid;
- * pintslid, erineva jämedusega, suurusega;
- * naaskel;
- * tikud;
- * oksad, tõrud, kastanimunad, muu looduslik materjal;
- * põimimiseks nt. sobivad lõngad põimimisraamil;
- * värvilised paberid;
- * jääkmaterjal vastavalt vajadusele;
- * jääkmaterjali ühendamiseks vajaminev materjal (tekstiil, teip, vill, traat, plast, naelad), haamer;
- * erineva tekstuuriga paber (kartong, siidipaber, krepp, ajalehepaber).
- * värvilised jämedad pliiatsid;
- * plastiliin;
- * voolimismass, paberimass (muu valitud voolimissegu);
- * soolatainas;
- * voolimisvaha;
- * voolimispulgad;
- * piparkoogivormid, tainas;
- * klistri (tapeediliim);

- * liimipintslid;
- * värvilised paberid;
- * liimipulgad;
- * liimilapid;
- * liimialused;
- * käärid
- * muinasjutud, luuletused, jutud kunstitegevuste ilmestamiseks ning teemasse minekuks.

6-7aastane laps

- * Tušš;
- * viltpliiatsid;
- * sõepulgad;
- * värvisegamistopsid;
- * pintslilapid;
- * akvarellvärvid;
- * hambaharjad pritsimistehnika jaoks;
- * looduslik materjal naturaaltrüki jaoks;
- * akvarellpaber;
- * peenikesed värvilised pliiatsid;
- * vahakriidid;
- * rasvakriidid;
- * õlipastellid;
- * puhumistehnika juures võib kasutada ka kõrt;
- * guaššvärvid;
- * veetopsid;
- * pintslid, erineva jämedusega, suurusega;
- * naaskel;
- * tikud;
- * oksad, tõrud, kastanimunad, muu looduslik materjal;
- * põimimiseks nt. sobivad lõngad põimimisraamil;
- * värvilised paberid;
- * jääkmaterjal vastavalt vajadusele;
- * jääkmaterjali ühendamiseks vajaminev materjal (tekstiil, teip, vill, traat, plast, naelad), haamer;

- * punumismaterjal, niit, nõel, riie, heegelnõel, lõngad.
- * erineva tekstuuriga paber (kartong, siidipaber, krepp, ajalehepaber).
- * plastiliin;
- * voolimismass, paberimass (muu valitud voolimissegu);
- * soolatainas;
- * voolimisvaha;
- * voolimispulgad;
- * piparkoogivormid, tainas;
- * kliister (tapeediliim);
- * liimipintslid;
- * värvilised paberid;
- * looduslik materjal;
- * liimipulgad;
- * liimilapid;
- * liimialused;
- * käärid;
- * muinasjutud, luuletused, jutud kunstitegevuste ilmestamiseks ning teemasse minekuks;
- * on tuttav kunstnike tööde reprodaga (soovituslikult Leonardo Da Vinci, Michelangelo, Van Gogh, E. Valter, A. Adamson, K. Raud “ Kalevipoeg “, Navitrolla, Adamson-Eric);
- * CD-d muusikaga, lauludega.

2.2.4.3 Eeldatavad tulemused vanuseti

1-2 aastane laps

- * Teab, et pliiats jätab jälje.
- * Teab, et paberile saab joonistada.
- * Oskab kritseldada piiratud pinnal (paberil).
- * Oskab ajada näpuga laiali värvilaigu.

2-3aastane laps

Voolimine

- * Teab, et savi saab vormida. Soovib saviga tegutseda.
- * Oskab piklikku vormi rullida.
- * Oskab savitükki tükeldada.
- * Oskab ümarvormi veeretada.

Maalimine ja joonistamine

- * Oskab kasutada näpuvärve.
- * Oskab kasta pintslit töötamisel guaššiga.
- * Oskab maalida katkendlikku vertikaaljoont.
- * Oskab maalida vertikaaljooni.
- * oskab maalida horisontaaljooni.
- * Oskab pintsli küljega vajutusi teha.
- * Oskab maalida katkendlikke horisontaaljooni.
- * Oskab ühendada horisontaal- ja vertikaaljooni.
- * On tutvunud ringjoone moodustamise võttega.
- * On tutvunud võttega, kuidas pintslitäpi suurendamisega moodustub ümarvorm.
- * Oskab lainelist joont kujutada.
- * Vaba joonistamine mitme värviga (enne teise värvi võtmist peseb laps pintsli).
- * On tutvunud loodusliku materjali (liiv, käbid, lumi, oksad, kivid) kasutamisevõimalustega.
- * On tutvunud mõne eritehnikaga.

3-4aastane laps

Voolimine

- * On tuttav savi omadustega- vormitav, niiske (põhiline voolimisvahend).
- * Teab plastiliini omadusi- vormitav, soojuse mõjul pehmeneb. Oskab neid teadmisi rakendada.
- * Oskab piklikku vormi rullida.
- * Oskab ümarvormi veeretada.
- * Oskab savipulka ja kera lamedaks vajutada.
- * Oskab savipulgast rõngast moodustada otste kokkuvajutamise teel.
- * On tutvunud 2-4-osaliste figuuride voolimisega osade kokkuvajutamise teel.
- * Oskab täpikesi vajutada voolimispulgaga
- * On tutvunud kujundile iseloomulike tunnuste edasiandmise võttega- pigistamine, vajutamine, voolimispulgaga kujundamine.
- * Oskab kaht piklikku savipulka põimida (nn. keerusai)
- * Oskab veeretada-voolida erineva suurusega lumepalle.
- * Oskab piparkooke vormiga täiskasvanu poolt rullitud taigast suruda ning alusele asetada.

Maalimine ja joonistamine

- * Kasutab guaššitehnikat .
- * Kasutab näpuvärve .
- * Kasutab kõiki põhivärve.
- * Pintsli ja pliiatsi õige käsitlemise kinnistamine, pintsli pesemine töötamisel mitme värviga.
- * Kasutab pintsililappi.
- * Oskab suuri ja väikeseid siluetteid ja kontuurseid ümarvorme, kandilisi kinnisvorme kujutada.
- * Oskab tõmmata erisuunalisi ja –jämedusega katkematuid pintslijooni erinevates suundades.
- * Oskab ühendada ümar-ja kandilisi vorme erisuunaliste joontega.
- * Oskab inimfiguuri kujutada (pea, nägu, jäsemed, keha).
- * Oskab kujutada loomi, kasutades erisuuruseid ümarvorme ning pintslijooni, pintsliküljega vajutusi.
- * On tuttav elementaarse tegevuse kujutamise põhikujunditele täiendavate esemete lisamise kaudu.
- * Oskab looduslikke objekte kujutada (puu, lill, pilv, päike).
- * On tutvunud eritehnikatega: pintsli trükk, templi trükk, keefiri ja/või kliistrimaal.
- * Kasutab meeldetuletusel paberi pinda otstarbekalt.
- * On tutvunud kuulitehnikaga.

Kleepetöö ja meisterdamine

- * Oskab valmiskujundeid laduda ja kleepida.
- * Käsitseb liimipintslit/ liimipulka ja lappi.
- * Oskab vahelduvat 2-värvi rütmi koostada.
- * Oskab 2-3-osalist kujundit laduda ja kleepida..
- * Oskab põhikujundile täiendavaid detaile kleepida.
- * Oskab kääre käsitseda, ribale märgitud kohast lõikeid teha.
- * On saanud algteadmisi rebimistehnikast (ribast tükkide rebimine).
- * Oskab looduslikku materjali ühendada plastiliiniga.
- * Oskab kasutada kortsutamistehnikat.

4-5aastane laps

Voolimine

- * Oskab rullida ja veeretada savi , saadud vormi lapikuks vajutada.
- * Oskab teisendada silindrilist vormi kooniliseks.
- * Oskab vajutada lohukesi sõrmede abil.
- * Oskab teisendada kerast ja silindrist õõnesvormi, servi siluda ja tasandada sõrmedega.
- * Oskab ilmestada voolingut täppide ja kriipsudega.
- * Oskab vorme liita kokkuvajutamise ja ühenduskohtade silumise teel, kujutades tuttavaid esemeid, linde ja loomi, inimest.
- * Oskab väiksemaid osi välja pigistada ja venitada.
- * Voolib samalaadseid suuruselt erinevaid kujundeid.
- * Voolib esemete rühmi.
- * Oskab täiskasvanu poolt rullitud tainast vormiga suruda piparkooke ja kaunistada kaunistuspuru või muu materjaliga.

Maalimine ja joonistamine

- * Oskab kujutada ümmarguse, ovaalse, kolm- ja nelinurkse vormiga esemeid järjestikuliselt ja vabalt.
- * Kujutab loodusnähtusi ja ühiskondlikke sündmusi
- * Oskab tegelaste isikupära edasi anda värvi ja vormi abil.
- * Oskab mustrit koostada pintslijälgedest, joontest ja ringidest. Mustri paigutamine ribale, ruudule ja ringile, paigutades mustrielemente aluspinna äärtesse, keskele ja nurkadesse.
- * Oskab linde ja loomi kujutada, eripära välja tuua.
- * Oskab kujutada liiklusvahendeid, ehitusobjekti.
- * Oskab tüdruku ja poisi erinevusi edasi anda välimuse ja riietuse kaudu.
- * Oskab maalida süžeepilti.
- * On tutvunud puhumistehnikaga.
- * Oskab õlipastelle kasutada.
- * On tutvunud naturaaltrüki tehnikaga.
- * Katab pinda kriidi küljega ja kallutatud pliiatsiga.

Klepetöö ja meisterdamine

- * kasutab kääre (ribast ruudu ja ristküliku lõikamine; ruudust kolmnurga lõikamine; ruudu ja ristküliku teisendamine ringiks ja ovaaliks; lihtsamate esemete väljalõikamine ette tehtud joone järgi).
- * Oskab värvi- või vormirütmilise mustrit koostada ja kleepida ruudule, ristkülikule, ringile.
- * Näeb ühistööd kui tervikut ja oma osa selles.
- * Oskab ümarvormi ja ovaali rebida.
- * Oskab looduslikku materjali kasutada, seda ühendada plastiliiniga.
- * Oskab paberit voltida ja kurrutada.
- * Oskab kääre käsitseda, ribale märgitud kohast lõikeid teha (tasandusrühmades).
- * Oskab moodustada lumememme erineva suurusega ühtlaste lumepallide veeretamise ja ühendamise teel.

5-6aastane laps

Voolimine

- * Oskab esemeid, loomi, linde ja inimesi voolida kompaktselt.
- * Oskab pisidetallide liitmisel rakendada detailide kindlamat liitmist.
- * Oskab inimesi, loomi ja linde kujutada liikumises.
- * Oskab voolingu pinda kujundada voolimispulga abil.

- * Oskab süželist kompositsiooni voolida.
- * Oskab pinda siluda.
- * Oskab ehisvoolida.
- * Oskab voolimisvahendina kasutada liiva ja lund, teisi voolimismasse, kujutada keerulisemaid ehitisi (lumekindlust).
- * Hindab oma töö kujundust ja teostust, hindab ka teiste laste tööd, suhtub teiste inimeste arvamustesse tolerantselt.
- * Oskab piparkoogitainast rullida, vormiga suruda või šablooni järgi lõigata, kaunistada glasuuriga oma soovi kohaselt.

Maalimine ja joonistamine

- * Oskab loodusobjekte kujutada natuurist ja kujutluse põhjal.
- * Oskab inimest kujutada eest-, tagantvaates.
- * Oskab ühiskondliku elu sündmusi kujutada.
- * Oskab elusobjekte kujutada liikumises.
- * Oskab koloriiti ja kompositsiooni edasi anda pildi sisu kujutamisel.
- * Kujutab kirjanduspalade süžeesid loovalt.
- * Kasutab akvarellitehnikat.
- * On tutvunud vahariipe tehnikaga.
- * On tutvunud pritsimistehnikaga.
- * On tutvunud sõejoonistustehnikaga.
- * Oskab värve segada.
- * On tutvunud tuntud kunstnike tööde reprodega
- * Oskab maalimisvahendina ja/või maalimisvahendina kasutada looduslikku materjali: lund, jääd, liiva, lehti, oksid, kive.

Kleepetöö ja meisterdamine

- * Oskab lõigata kääridega erinevaid kujundeid ja figuure ettejoonistatud piirjooni pidi ja vabalt.
- * Oskab rebida erinevaid kujundeid ja figuure ettejoonistatud piirjooni pidi ja vabalt.
- * Oskab naasklit kasutada.
- * Oskab koostada rahvuslikku ornamenti.
- * Oskab looduslikku materjali ühendada tikkude ja okste abil.
- * Oskab põimida.

- * Oskab loovalt ja otstarbekalt kasutada jääkmaterjale.

6-7aastane laps

Voolimine

Vt. 5-6 a.

Oskab tainast rullida, kasutada vorme ja šabloone, kaunistada glasuuriga, tehes mustreid. Proovida teha keerulisemaid figuure või piparkoogimaja.

Maalimine ja joonistamine

- * Oskab täpsemini edasi esemetele ja elusobjektidele omaseid tunnuseid värvi ja vormi abil.
- * Oskab kujutada lähedal-kaugel olevaid esemeid (perspektiiv).
- * Oskab kujutada esemeid osaliselt üksteise taga.
- * Kujutab inimest ja loomi liikumises, andes edasi kehaasendeid.
- * Oskab kujutada inimest külgvaates.
- * On tutvunud akvatušši tehnikaga.
- * Leiab erinevaid materjale, mida kujundada värvidega (lumi, jää, looduslik materjal)
- * Voolib, maalib, meisterdab, kleebib muusika kuulamise alusel.
- * On käinud kunstinäitusel. Oskab kunstiteoseid vaadelda ja arvamust avaldada. Suhtub kaaslaste arvamustesse tolerantselt.

Kleepetöö ja meisterdamine.

- * Vt. 5a.
- * Oskab iseseisvalt valida tööks vajalikku materjali.
- * Oskab teostada sümmeetrilist lõiget.
- * On tutvunud keti heegeldamise võttega.
- * Oskab õmmelda traagelpistes.
- * Oskab kasutada punumistehnikat..
- * Voolib kompaktseid ehitisi jm. esemeid, olevusi, kasutades liiva ja lund, lisades detaile.

2.2.5 Valdkond MUUSIKA

2.2.5.1 Eesmärgid ja sisu

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- * tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- * suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- * suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- * suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna *Muusika* sisu:

- * Laulmine;
- * muusika kuulamine;
- * muusikalis- rütmiline liikumine;
- * pillimäng.

2.2.5.2 Õpivara vanuseti

1-2aastane laps

- * Laulik „Präänik Väänik”, CD+ fonogrammid CD-I;
- * laulik „Laulu tegin väikese”, CD fonogrammidega;
- * „Helid ja hääled meie ümber” CD I- II.

Lastepillid:

- * Minikastanjett.

2-3aastane laps

- * Laulik „Präänik Väänik”, CD+ fonogrammid CD-I;
- * laulik „Laulu tegin väikese”, CD fonogrammidega;
- * „Helid ja hääled meie ümber” CD I- II.

Lastepillid:

- * Kõlahaamer;
- * tamburiin;
- * kelluke;
- * marakas;
- * kõlapulgad.

3-4aastane laps

- * „Muusika kuulamise võimalusi lasteaias” Lasteaia muusikaõpetajate suvekooli õppematerjal CD;
- * klaverijutt „Võluvitsa vägi” CD;
- * T. Jukk/ T. Laikre „Roheline” – Rütmi- ja liikumisõpetus CD.

Lastepillid:

- * Tamburiin;
- * kelluke;
- * marakas;
- * väike kastanjett;
- * kõlapulgad.

4-5aastane laps

- * „Muusika kuulamise võimalusi lasteaias” Lasteaia muusikaõpetajate suvekooli õppematerjal CD;
- * klaverijutt „Võluvitsa vägi” CD;
- * T. Jukk/ T. Laikre „Roheline” – Rütmi- ja liikumisõpetus CD;
- * M. Liivak „Kaks sammu sissepoole” – ringmängulaulud CD+ metoodiline juhend.

Lastepillid:

- * Kelluke;
- * marakas;
- * väike kastanjett;
- * sõrmekastanjett;
- * kõlapulgad.

5-6aastane laps

- * Saint Saens „Loomade karneval” CD;
- * M. Liivak „Kaks sammu sissepoole” – ringmängulaulud CD+ metoodiline juhend;
- * klaverijutt „Võluvitsa vägi” CD;
- * „Lapse esimesed tantsusammud” I- III CD-d + metoodiline juhend;
- * „Muusika kuulamise võimalusi lasteaias” Lasteaia muusikaõpetajate suvekooli õppematerjal CD;
- * T. Jukk/ T. Laikre „Roheline” – Rütmi- ja liikumisõpetus CD.

Lastepillid:

- * Kõlapulgad;
- * kuljus;
- * litripill;
- * triangel;
- * plaatpill.

6-7aastane laps

- * M. Liivak „Kaks sammu sissepoole” – ringmängulaulud CD+ metoodiline juhend;
- * M. Liivak „Kaks sammu väljapoole” – ringmängulaulud CD+ metoodiline juhend;
- * klaverijutt „Võluvitsa vägi” CD;
- * „Lapse esimesed tantsusammud” I- III CD-d + metoodiline juhend;
- * „Muusika kuulamise võimalusi lasteaias” Lasteaia muusikaõpetajate suvekooli õppematerjal CD;
- * E. Grieg „Peer Gynt” Süit nr 1 ja 2 CD;
- * fotod muusikainstrumentidest.

Lastepillid:

- * Kõlapulgad;
- * puust kastanjett;
- * kuljus;
- * triangel;
- * quiro;
- * plaatpill;
- * kellatorn.

2.2.5.3 Eeldatavad tulemused vanuseti

1-2aastane laps

Muusikalis-rütmiline liikumine

- * Liigub õpetajat matkides vastavalt muusika iseloomule (jooks, kõnd, hüplemine).

Rütm

Oskab õpetajat matkides meetrumis plaksutada, patsutada.

Lastepillid

- * Oskab õpetaja abiga kasutada erinevaid lastepille liikumise saateks.

Laulmine

- * Oskab matkida täiskasvanu häält ja intonatsiooni, laulab üksikuid silpe.

Muusika kuulamine

- * Õpib kuulama muusikat- laulu ja lihtsaid muusikapalu erinevatel pillidel.
- * Kuulamispalad: I. Rand „Väikeste loomade unelaul“;
S. Kaasik „Mängusõbrad“;
R. Pajusaar „Kevade laul“.

2-3aastane laps

Muusikalis- rütmiline liikumine

- * Oskab eristada aeglast ja kiiret muusikat, liigub vastavalt sellele.
- * Omandab rütmilised liigutused: kõnd, jooks, hüplemine jalad koos; matkib erinevate loomade liikumist.
- * Oskab reageerida muusika algusele ja lõpule.
- * Oskab sooritada koos täiskasvanuga lihtsamaid tantsuliigutusi, nt. plaksutamine, patsutamine ja lehvitamine.

Rütm

- * Oskab õpetajaga koos korrata paarisõnalisi liisusalme.

Lastepillid

- * Oskab mängida lihtsaid rütmipille: kõlapulgad, kõlahaamrid, tamburiinid, kellukesed.

Laulmine

- * Laulab koos täiskasvanu ja teiste lastega lühikesi muusikalisi fraase.

Muusika kuulamine

- * Oskab kuulata eri-ilmelist muusikat, reageerides sellele vastavate liigutustega.
- * Oskab kuulata helisid looduses, tunneb ära helikandjal esitatud helinäited.
- * Kuulamispalad: Rebikov „Karu“ (klaver);
K.Vulkan „Lepatriinu“.

3-4aastane laps

Muusikalis- rütmiline liikumine

- * Oskab õpetaja abiga asetuda ringjoonele, liikuda muusika saatel ringjoonel.
- * Omandab rütmilised liigutused, tantsusammud: keerutus kohapeal, käte sujuv liikumine ette-taha, otsejalopp.
- * Sooritab liigutusi samaaegselt kogu rühmaga.
- * Oskab rütmilise liikumise ajal kasutada erinevaid vahendeid nt. pallid, lindid jne.

Rütm

- * Oskab õpetaja abiga korrata lühikesi liisusalme, kõneriime.
- * Tutvub kehapillide kasutamise võimalustega laulu- ja rütmimängudes.
- * Omandab samm- jooksen rütmivormid ning oskab neid kasutada.

Lastepillid

- * Tutvub rütmipillidega: marakad, väikesed kastanjetid.
- * Omandab õiged mänguvõtted marakate- ja kastanjetidega mängimiseks.
- * Oskab tuttavate pillidega mängida lihtsaid kaasmänge õpetaja poolt valitud instrumentaalpaladele.

Laulmine

- * Oskab koos rühmaga laulda eakohaseid laule, alustab ja lõpetab laulu õigel ajal.
- * Omandab igaks peoks vähemalt 2 laulu/laulumängu.

Muusika kuulamine

- * Oskab tähelepanelikult kuulata lühikesi karakterseid muusikapalu.
- * Oskab mõne sõnaga iseloomustada erineva karakteriga palu: kurb-rõõmus, kiire- aeglane.
- * Kuulamispalad: R. Päts „Kägu”;
Rubicki „Kass ja hiir”;
M. Mussorgski „Tibupoegade ballett”;
P. Tšaikovski „Talvehommik” Lastealbumist.

4-5aastane laps

Muusikalis- rütmiline liikumine

- * Omandab rütmilise liikumise ning tantsusammud: liikumine ümberpööramisega, liikumine koos paarilisega, kand-varvasastak, harki-kokku hüplemine.
- * Oskab sooritada rütmilisi liigutusi samaaegselt käte- ning jalgadega.
- * Oskab ise lihtsamaid tantsuliigutusi luua ning muusika saatel liikudes neid kasutada.

Rütm

- * Oskab tunnetada 2-osalist meetrumi ja selle rõhulist osa.
- * Oskab mängida rütmilisi kajamänge, kus täiskasvanule vastab kogu lasterühm.
- * Omandab paus rütmivormi, ning oskab tuttavaid rütmivorme pillimängus kasutada.
- * Oskab korrata õpetaja poolt esitatud kõneriimi õiges tempos, täpselt.

Lastepillid

- * Omandab lastepillide: kastanjetid, kuljused mängimise võtted.
- * Oskab tuttavatel lastepillidel mängida kaasmänge lauludele.

Laulmine

- * Kordab koos teiste lastega õpetaja poolt ettelauldud fraasi (rahvalaulu alged).
- * Tunneb tuttava laulu ära meloodia järgi.
- * Oskab alustada laulu õigel ajal, kuulates eelmängu; laulda ühtlases tempos.
- * Omandab igaks peoks vähemalt 2-3 laulu/laulumängu.
- * Omandab „Nurmenuku” laulu refrääni.

Muusika kuulamine

- * Suudab tähelepanelikult kuulata ja jälgida esitatavat muusikapala; oskab sõnadega väljendada tundeid, mida muusikat kuulates tajub (hoogne, uinutav, laululine, marsiline, tantsuline).
- * Oskab eristada vaikset, valju muusikat, madalaid ja kõrgeid helisid, millest lähtuvalt anda edasi erinevaid liikumisi- liigutusi nt. patsutamisi, plaksutamisi jne.
- * Oskab kuulata helisid looduses, tunneb ära helikandjal esitatud helinäited nt. vihma hää, tuulehää, merekohin, automürin jne.
- * Kuulamispalad: Eesti rahvaviis „Uhti-uhti uhkesti” või „Vares vaga linnukene”; Tamberg „Käod kukuvad”;
P. Tšaikovski „Magus unelm“.

5-6aastane laps

Muusikalis- rütmiline liikumine

- * Oskab liikuda rütmiliselt koos paarilisega ja üksi.
- * Oskab asetuda koos paarilisega ringjoonele.
- * Omandab rütmilise liikumise, tantsusammud: külgalopp, kõrvalastesamm, põlvist nõtkuv samm, hüpaksamm.
- * Oskab sooritada tantsus liigutusi eraldi vasaku ja parema käega ning vasaku ja parema jalaga.
- * Oskab tantsus rakendada omaloomingulisi elemente.
- * Omandab ühe rahvatantsu ning vähemalt ühe rahvaliku laulumängu.

Rütm

- * Oskab mängida kajamänge, kus täiskasvanule vastab üks laps.
- * Omandab rütmivormid seis, tipa-tapa.
- * Oskab ise esitada lihtsat rütmilist fraasi.

Lastepillid

- * Tutvub meloodia- ja rütmipillidega: kõlaplaadid, suured kellad, ksülofon, triangel; omandab tuttavatel pillidel mängimiseks vajalikud võtted.
- * Oskab mängida tuttavatel lastepillidel eel-, vahe-, ja järelmänge lauludele ning kaasmänge instrumentaalpaladele.

Laulmine

- * Oskab laulda tugevalt ja vaikselt; kergelt, pehme hääletooniga; pöörab tähelepanu selgele diktsioonile.
- * Oskab laulus välja pidada pause.
- * Oskab laulda ansambelis teisi lapsi kuulates.
- * Oskab korrata õpetaja poolt ettelauldud fraasi üksinda.
- * Oskab ise luua lihtsat laululist fraasi.
- * Omandab igaks peoks vähemalt 3-4 laulu/laulumängu.
- * Omandab vähemalt ühe rahvalaulu.
- * Omandab „Nurmenuku” laulu 3 salmi.

Muusika kuulamine

- * Suudab ja oskab muusikapala tähelepanelikult kuulata, iseloomustada kuulatud teose meeleolu, anda edasi tekkinud muljeid ning kujutluspilte.
- * Oskab eristada üksikpille ja orkestrit, tunneb ära klaveri.
- * Tutvub helilooja mõistega.
- * Tutvub eesti rahvapillidega: kannel, torupill.
- * Tunneb ära sõnadega esitatava Eesti Vabariigi hümmi.

- * Kuulamispalad: Tobias „Polka”,
eesti rahvaviis „Hiir hüppas”;
valitud palad Saint-Sains’i süidist „Loomade karneval”;
- R.Schumann „Julge ratsanik”;
- valitud palad P.Tšaikovski „Lastealbumist“ nt. „Lõoke”, „Puusõdurite marss”, „Napoli lauluke”.

6-7aastane laps

Muusikalis- rütmiline liikumine

- * Oskab muuta liikumist sõnalise märguande või muusika muutuse tajumise järgi.
- * Oskab koos teiste lastega moodustada kolonne ja viirge; 3-4-kaupa ringe.
- * Omandab tantsusammud: käärhüpe, valsisamm.
- * Oskab sooritada tantsulist liikumist ringjoonel ja vaba asetusega ruumis.
- * Oskab kasutada muusika saatel improvisatsioonilise tantsu võtteid, sooritada omaloomingulisi liigutusi vastavalt muusika iseloomule.
- * Omandab 2 eesti rahvatantsu ning rahvalikku laulumängu.

Rütm

- * Oskab tunnetada 3-osalist meetrumi, eristades takti rõhulist ning rõhuta osi.
- * Omandab rütmivormi: hüppan.
- * Oskab mängida erinevaid kajamänge, kus üks laps esitab rütmifraasi, mida teised kordavad.
- * Oskab esitada rütmilist improvisatsiooni, anda rütmipillide või kehaliigutuste kaudu edasi omaloomingulist rütmifraasi ettenähtud perioodi jooksul.

Lastepillid

- * Oskab nimetada vähemalt nelja lastepilli ja mängida neil nii üksi kui pilliansamblis.
- * Oskab eristada kõla ja tämbri järgi tuttavaid lastepille.
- * Oskab mängida tuttavatel rütmi- ja meloodiapillidel omandatud lauludele lihtsaid kaasmänge.

Laulmine

- * Oskab kasutada hääle eri varjundeid: õrn, reibas, mahe, terav.
- * Oskab välja pidada fermaate, aeglustusi.
- * Oskab jälgida meloodia liikumist ja suunata häält sellele vastavalt, intoneerida võimalikult puhtalt.
- * Oskab laulda eakohaseid õpitud laule nii rühmas kui üksi.
- * Oskab eri-ilmeliste laulude kaudu oma emotsioone väljendada; laulda ilmekalt, vaba hingamise toel ning loomuliku hääletooniga.
- * Omandab igaks peoks vähemalt 3-4 laulu/laulumängu.
- * Omandab 2 eesti rahvalaulu.

- * Omandab „Nurmenuku” laulu tervikuna.

Muusika kuulamine

- * Oskab panna pealkirja erineva karakteriga paladele, neid iseloomustada.
- * Teab ja tunneb mõisted: orkester, dirigent, keelpill, puhkpill, löökpill.
- * Oskab eristada tämbri järgi tuttavaid orkestri- ning rahvapille.
- * Teab nime pidi G. Ernesaksa ja tema laulu „Rongisõit”.
- * Teab nime pidi R. Pätsi ja on tuttav 1-2 tema loodud palaga.
- * Tunneb Eesti Vabariigi hümn meloodiat.
- * Tunneb ära rahvalaulu.
- * Kuulamispalad: Vivaldi „Kevad” tsüklist „Aastaajad”;
valitud palad E.Grieg`i süidist „Peer Gynt”;
valitud palad P.Tšaikovski „Lastealbumist“, nt. „Valss“, „Kepphobusemäng“, „Polka“, „Saksa laul“, „Mazurka“.

2.2.6 Valdkond LIIKUMINE

2.2.6.1 Eesmärgid ja sisu

Valdkond LIIKUMINE eesmärgid on:

- * Laps soovib liikuda ja tunneb liikumisest ning füüsilisest tegevusest rõõmu
- * Laps suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel
- * Laps tunneb huvi nii üksi kui rühmas sportimise vastu
- * Oskab kirjeldada kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele
- * Laps teab ja järgib esmaseid hügieeni – ja ohutusnõudeid
- * Oskab nimetada spordialasid ja Eesti tuntumaid sportlasi

Valdkond LIIKUMINE sisu on:

- * Kehalise kasvatusel alased teadmised- ohutus, enesekontroll ja hügieen;
- * põhiliikumised;
- * liikumismängud;
- * erinevad spordialad;
- * tants ja rütmika.

2.2.6.2 Õpivara vanuseti.

1-2aastane laps

- * Suured pallid, väikesed pallid, massaažipallid;
- * võimlemispink;
- * mäetipud;
- * torud;
- * loogad;
- * liivakotid;
- * kiik;
- * linnid;
- * klotsid;
- * liumägi trepiga.

2-3aastane laps

- * Suured pallid, väikesed pallid, massaažipallid;

- * võimlemispink;
- * mäetipud;
- * torud;
- * loogad;
- * liivakotid;
- * kiik;
- * hokikepid;
- * linnid väikese rõngaga;
- * lipud;
- * klotsid;
- * hantlid;
- * liumägi trepiga;
- * kelgud;
- * jalgpallivärvad;
- * varbsein.

3-4 aastane laps

- * Suured pallid, väikesed pallid, massaažipallid;
- * võimlemispink;
- * mäetipud;
- * torud;
- * loogad;
- * liivakotid;
- * hernekotid;
- * kiik;
- * hokikepid;
- * linnid väikese rõngaga;
- * lipud;
- * klotsid;
- * hantlid;
- * kelgud;
- * jalgpallivärvad;
- * varbsein;

- * hüppepallid;
- * võimlemiskepid
- * rullikud
- * põiaredel.

4-5 aastane laps

- * Suured pallid, väikesed pallid, massaažipallid;
- * võimlemispink;
- * mäetipud;
- * torud;
- * loogad;
- * liivakotid;
- * hernekotid;
- * kiik;
- * hokikepid;
- * linnid väikese rõngaga;
- * lipud;
- * klotsid;
- * hantlid;
- * kelgud;
- * jalgpallivärvad;
- * varbsein;
- * väikesed rõngad;
- * hüppepallid;
- * kurikad;
- * hoonöör;
- * rattad;
- * kivid;
- * mootorikat arendav komplekt.
- * võimlemiskepid
- * rullikud
- * põiaredel.

5 -6aastane laps

- * Suured pallid, väikesed pallid, massaažipallid;
- * võimlemispink;
- * torud;
- * loogad;
- * liivakotid;
- * hernekotid;
- * linnid väikese rõngaga;
- * lipud;
- * klotsid;
- * hantlid;
- * varbsein;
- * rippredel;
- * kaldredel;
- * väikesed ja suured rõngad;
- * hüppepallid;
- * kurikad;
- * hoonöör;
- * rattad;
- * mäetipud ja kivid;
- * mootorikat arendav komplekt;
- * topispallid;
- * köis;
- * krõpsuga tennisereketid ja –pallid;
- * lendavad taldrikud;
- * võimlemiskepid;
- * hokikepid;
- * korvpall ja korvpallirõngad;
- * jalgpall ja jalgpalliväravad;
- * petanque;
- * torbikud;
- * kettad;

- * poom;
- * pakurada;
- * uisud;
- * kelgud.
- * rullikud
- * pöiaredel
- * „kartulikotid”.

6-7 aastane laps

- * Suured pallid, väikesed pallid, massaažipallid;
- * võimlemispink;
- * torud;
- * loogad;
- * liivakotid;
- * hernekotid;
- * linnid väikese rõngaga;
- * lipud;
- * klotsid;
- * hantlid;
- * varbsein;
- * rippredel;
- * kaldredel;
- * väikesed ja suured rõngad;
- * hüppepallid;
- * kurikad;
- * hoonöör;
- * rattad;
- * mäetipud ja kivid;
- * mootorikat arendav komplekt;
- * topispallid;
- * köis;
- * krõpsuga tennisereketid ja –pallid;
- * lendavad taldrikud;

- * võimlemiskepid;
- * hokikepid;
- * korvpall ja korvpallirõngad;
- * jalgpall ja jalgpallivärvad;
- * petanque;
- * torbikud;
- * kettad;
- * poom;
- * pakurada;
- * uisud;
- * kelgud.
- * rullikud
- * pöiaredel
- * „kartulikotid”.

2.2.6.3 Eeldatavad tulemused vanuseti

1-2aastane laps

Kehalise kasvatuse alased teadmised

- * Oskab tegevuse katkestada, kui tajub ohtu.

Põhiliikumised

Kõnd

- * Kõnnib ringis täiskasvanu käest kinni hoides.
- * Kõnnib abistatult trepist üles.
- * Püsib kõndides kindlalt rajal.

Jooks

- * Jookseb otsesuunas.
- * Jookseb õpetaja järel.

Hüplemine ja hüpped

- * Hüppab täiskasvanu poolt toetatuna maha madalalt takistuselt.

Visked ja püüdmised

- * Püüab palli visata.
- * Peatab käega talle veeretatud palli.

Roomamine, ronimine

- * Ronib/roomab kõhuli, käpuli.
- * Ronib/roomab toengpõlvituses nii horisontaal- kui kaldpinnal.

Ripped, kiikumine ja veeremine

- * Veereb-rullib end täiskasvanu abil pehmel pinnal.

Liikumismängud

- * Pallide/ vahendite veeretamine, laialiviskamine ja kokkukorjamine.
- * Kõnni- ja jooksumängud.
  - „Vallatu koerake”
  - „Karu”

Tants ja rütmika

- * Liigub õpetajat matkides vastavalt muusika iseloomule (jooks, kõnd).

2-3aastane laps

Kehalise kasvatuse alased teadmised

- * Tulles liikumistegevusse, võtab laps jalanõud ära.
- * Suudab liikuda ruumis teisi lapsi tõukamata.

Põhiliikumised

Kõnd

- * Liigub teatud, etteantud rütmis.
- * Oskab muuta liikumissuunda.
- * Kõnnib teiste laste järel.
- * Astub takistustest üle.
- * Liigub päkk-kõnnil.
- * Kõnnib trepist üles ja alla juurdevõtusammuga.

Jooks

- * Jookseb täistallal suhteliselt suurel, takistusteta maa-alal.
- * Pidurdab jooksuhoogu, ise kukkumata.
- * Jookseb käsi plaksutades.
- * Muudab jooksusuunda.

Hüplemine, hüpped

- * Hüppab kahel jalal täistallal (mõlemast käest toetatuna).
- * Hüppab alla 10-20 cm kõrguselt.
- * Hüppab üle takistuste (5 cm).

Visked, püüdmised

- * Veeretab palli põrandal kindlas suunas.
- * Veeretab eeskuju järgi palli õpetajale ühe või kahe käega.
- * Lööb jalaga suurt palli (paigal).

Roomamine, ronimine

- * Roomab toengpõlvituses ja kõhuli esemete vahel.

- * Roomab takistuste alt läbi (toengpõlvituses, kõhuli).
- * Ronib madalaid kald-ja vertikaalpindu üles ja alla.
- * Ronib üle takistuste.

Rippedkiikumine ja veeremine

- * Ripub hetke vältel varval või latil.
- * Kiigub kiigel istudes (ei tee hoogu).
- * Veeretab iseseisvalt (algul kaldpinnal, hiljem horisontaalpinnal).

Liikumismängud

- * Mängud elementaarsete reeglitega. Laps jälgib täiskasvanu märguannet või signaali ja muudab liikumist või liigutust.

Kõnni- ja jooksumängud

„Muri”

- * „Kana ja tibud”
    - „Püüdke mind”
- Hüppemängud
- „Jänkupoiss”

Tants ja rütmika

- * Oskab eristada aeglast ja kiiret muusikat, liigub vastavalt sellele.
- * Omandab rütmilised liigutused: kõnd, jooks, hüplemine jalad koos; matkib erinevate loomade liikumist.
- * Oskab reageerida muusika algusele ja lõpule.
- * Oskab sooritada koos täiskasvanuga lihtsamaid tantsuliigutusi, nt. plaksutamine ja lehvitamine.

3-4aastane laps

Kehalise kasvatuse alased teadmised

- * Laps teab, miks on liikumistegevuseks vajalik ümber riietuda.
- * Lapsel on tekkinud harjumus pärast liikumistegevust pesta käsi.

Põhiliikumised

Kõnd

- * Kõndimisel püsib laps etteantud rütmis, oskab muuta kõnni tempot.
- * Valdab erinevaid matkivaid kõnni harjutusi.
- * Astub takistustest üle vahelduva sammuga.
- * Kõnnib tagurpidi.
- * Oskab kõndida paaris.
- * Liigub trepist üles-alla vahelduva sammuga.

Jooks

- * Jookseb vabalt ja kukkumata takistuste vahel.
- * Õpib jooksmas rühmas, kuid ei suuda kohandada oma jooksu tempot teiste omaga.
- * Jookseb siira-viira.
- * Oskab pidurdada jooksu hoogu ja muuta jooksu suunda.

Hüpped ja hüplemine

- * Hüppab iseseisvalt kahel jalal (täistallal).
- * Liigub kahel jalal hüppeldes edasi ja ka tagurpidi.
- * Hüppab üle takistuste (5 cm).
- * Hüppab märgilt märgile, üle joone või maha asetatud nõõri (paigalt kaugushüppe tüüpi harjutused).
- * Hüppab kahe jala tõukelt üles, püüdes puudutada üles riputatud eset.
- * Õpib sooritama erinevaid hüplemisharjutusi (Galopp-hüplemine ette, harki-kokku hüplemine, matkivad hüplemisharjutused).

Visked ja püüdmine

- * Veeretab palli teisele lapsele ühe ja kahe käega.
- * Viskab palli kahe käega rinnalt ja paari meetri kaugusel seisvale täiskasvanule.
- * Püüab kinni täiskasvanu poolt visatud palli, seda vastu keha surudes.
- * Viskab väikest palli ühe käega.

- * Lööb palli jalaga märgi suunas.

Roomamine ja ronimine

- * Kasutab ronimisel juurdevõtusammu.
- * Roomab toengpõlvituses, kõhuli ümber esemete.
- * Roomab kõhuli tasakaalupingil käte abil edasi tõmmates.
- * Roomab selili tasakaalupingil käte abil edasi tõmmates.

Ripped, kiikumine, veeremine

- * Kiigub hetke vältel täiskasvanu poolt antud hoost, iseseisvaks kiikumiseks puudub vajalik jõud.
- * Ripub varval või latil.

Liikumismängud

- * Jooksumängud
„Linnud ja kägu”
„Püüdmine istumisega”
„Värvilised autod”
- * Hüppemängud
„Jänes ja hunt”
- * Pallimängud
„Pallide kogumine”
„Kes jääb pallita”

Erinevad spordialad

- * Jalgrattasõit – isikliku jalgratta ja turvavarustuse olemasolul oskab sõita kolmerattalise või abiratastega jalgrattaga.
- * Laps suudab vedada kelku enda järel ja julgeb mäest alla lasta.
- * Suudab nimetada erinevaid spordialasid.

Tants ja rütmika

- * Oskab õpetaja abiga asetuda ringjoonele, liikuda muusika saatel ringjoonel.
- * Omandab rütmilised liigutused, tantsusammud: keerutus kohapeal, käte sujuv liikumine ette-taha, otsejalopp.
- * Sooritab liigutusi samaaegselt kogu rühmaga.
- * Oskab rütmilise liikumise ajal kasutada erinevaid vahendeid nt. pallid, lindid jne.

4-5aastane laps

Kehalise kasvatuse alased teadmised

- * Teab, et liikumistegevusteks võetakse alussärk ära.
- * Pärast liikumistegevust peseb käsi.

Kõnd

- * Püsib kõndimisel etteantud rütmis.
- * Kõnnib päkkadel.
- * Seisab ühel jalal vähemalt 5 sekundit.

Jooks

- * Õpib jooksma koos paarilisega.
- * Õpib ühendama jooksu hüppega (kõrgus- ja kaugushüppe tüüpi harjutused).
- * Jooksmisel veeretab palli nii käe kui jalaga.
- * Alustab jooksu erinevatest lähteasenditest.

Hüpped ja hüplemine

- * Suudab kahel jalal hüpates edasi liikuda.
- * Õpib hüplemist ühel jalal ja ühe jala tõukelt.
- * Hüpleb rütmiliselt ette antud rütmis paigal üksi ja koos paarilisega.
- * Õpib erinevaid hüplemisharjutusi (külgalopp, hüpaksamm, põlvetoostehüplemine jms.).
- * Hüppab lihtsamaid hüpite seeriaid (keksumängud, hüplemine hoonõoriga).
- * Õpib tiirutama hüpitsat.
- * Õpib ühendama jooksu hüppega.

Visked ja püüdmine

- * Püüab palli seda vastu rinda surumata.
- * Viskab palli õhku (või vast seinale) ja püüab selle kinni.
- * Püüab kinni teise lapse poolt visatud palli.
- * Oskab viskamisel kasutada nii paremat kui vasakut kätt.

Roomamine ja ronimine

- * Ronimisoskus täiustub, laps ronivad kindlalt ja julgelt.
- * Ronib varbseinal lisaülesannetega (laskumine rippesse, palli kandmine, lindi puudutamine vms.).

- * Roomamine lisäülesannetega.

Ripped, kiikumine, veeremine

- * Suudab rippes hoogu võtta ja kiikuda.

Liikumismängud

- * Jooksumängud
  - „Lintide püüdjad”
  - Hüppemängud
  - „Rebane kanalas”
- * Pallimängud
  - „Taba ringi”
  - „Pallisõda”

Tants ja rütmika

- * Omandab rütmilise liikumise ning tantsusammud: liikumine ümberpööramisega, liikumine koos paarilisega, harki-kokku hüplemine.
- * Oskab sooritada rütmilisi liigutusi samaaegselt käte- ning jalgadega.

5-6aastane laps

Kehalise kasvatuse alased teadmised

- * Suudab enamikel juhtudel taluda kaotust ja teiste laste võidurõõmu.

Kõnd

- * Suudab kõndimisel ruumis orienteeruda, säilitada liikumiserütmi ja kindlalt sammu pikkust.
- * Kõnnib maast ligikaudu 50cm kõrgusel asuval piiratud pinnal.

Jooks

- * Suudab kohandada oma jooksu rütmi kaaslaste omaga.
- * Jookseb kiiresti läbi 30 m.
- * Jookseb teatejooksu vahenditega ja ilma.

Hüpped ja hüplemine

- * Oskab hüpata-hüpleda erinevaid hüpite sarju (keksumängud, üldkoormavad hüplemisharjutused).
- * Oskab sooritada hoojooksult äratõuke.

- * Õpib hüplemist hoonööri ja hüpitsaga.

Visked ja püüdmine

- * Viskab ja püüab nii suuri kui väikseid palle.
- * Lööb käega täpselt õhus hõljuvat õhupalli.

Roomamine ja ronimine

- * Roomamine kõhuli, toengpõlvituses, käpuli.
- * “Hülgeroomamine” (kõhuli käte abil).
- * Roomamine vahelduvalt teiste liikumisviisidega.
- * Ronimine varbseinal vahelduva sammuga.
- * Ronimine varbseinal lisaülesannetega.

Ripped, kiikumine ja veerimine

- * Oskab teha kukerpalli.
- * Hakkab proovima kukerpalli taha.
- * Oskab kiikuda rippudes köiel.
- * Oskab veereda matil ülesirutatult, käed ülal.
- * Teeb iseseisvalt kukerpalli.

Liikumismängud

- * Jooksumängud
„Kullimäng”
- * Hüppemängud
„Hunt kraavis”
- * Pallimängud
„Pallikool”
- * Teatevõistlused

Erinevad spordialad

- * Suusatamine – isiklike suuskade olemasolul võimaldatakse lapsele suusatamine lasteaia territooriumil.
- * Uisutamine- oskab jääl libistada.
- * Oskab nimetada suve- ja talispordialasid.
- * Oskab nimetada 1-2 Eesti tippsportlast.

Tants ja rütmika

- * Oskab liikuda rütmiliselt koos paarilisega ja üksi.
- * Oskab asetuda koos paarilisega ringjoonele.
- * Omandab rütmilise liikumise, tantsusammud: külgalopp, hüpaksamm.
- * Oskab sooritada muusika saatel liigutusi eraldi vasaku ja parema käega ning jalaga.

6-7aastane laps

Kehalise kasvatuse alased teadmised

- * Peab liikumisel kinni üldistest ohutusreeglitest, valides sobivad paigad ja vahendid.

Põhiliikumised

Kõnd

- * Kõnd on muutunud pingevabaks.
- * Suudab sujuvalt kõnnilt üle minna jooksule.
- * Paariskõnd.
- * Läbisegi kõnnilt ringjoonel kõnnile.
- * Läbisegi kõnnilt kolonnide moodustamine (2-4).
- * Pöörded paremale ja vasakule.

Jooks

- * Jookseb sujuvalt ja pingevabalt.
- * Suudab joostes kanda jõukohaseid lisaraskusi.
- * Kiirenev jooks.
- * Pendelteatejooks 20-30m.
- * Teatejooksud vahenditega ja ilma, teatejooksud ülesannetega.

Hüpped ja hüplemine

- * Oskab hüpata-hüpenda kahel jalal märgilt märgile.
- * Oskab liikuda kahel jalal hüppeldes erinevates suundades.
- * Oskab hüpenda ühel jalal.
- * Kaugushüpe paigalt ja hoojooksult.
- * Kõrgushüpe hoojooksult.

Visked ja püüdmine

- * Valdab erinevaid viskeviise ja harjutusi (märkivisked, kaugvisked, erinevate vahendite viskamise-heitmine).
- * Oskab püüda palli kahe ja ühe käega.
- * Liigub palli põrgatades või jalaga veeretades.
- * Õpib ühendama viset sellele eelneva hoojooksuga.

Roomamine ja ronimine

- * Roomab toengpõlvituses (käte ja jalgade asümmeetriline/ vastaspoolne liikumine).
- * Kõhuli roomates kasutab edasi liikumiseks nii käsi kui jalgu.
- * Vahelduva sammuga ronib varbseinal nii üles kui alla.
- * Ronimine varbseinal juurdevõtusammuga diagonaalselt.
- * Köiel ronimine.

Ripped, kiikumine ja veeremine

- * Oskab teha kukerpalli.
- * Oskab sooritada tireliks ettevalmistavaid harjutusi (kägarduda seisust, istest ja selili lamangust, haarates kätega ümber põlvede, kiikuda kägardunult seljal).
- * Oskab veereda matil ülesirutatult, käed ülal.

Liikumismängud

- * Jooksumängud
  - „Paariskull”
  - „Tagumine paar välja”
- * Hüppemängud
  - „Õng”
- * Pallimängud
  - „Pallikull”
- * Teatevõistlused
- * Loovusmängud
  - „Võlur”

Erinevad spordialad

- * Nimetab erinevaid tali- ja suvespordialasid (4/4) ja Eesti tuntumaid sportlasi.

Tants ja rütmika

- * Oskab muuta liikumist sõnalise märguande või muusika muutuse tajumise järgi.
- * Oskab koos teiste lastega moodustada kolonne ja viirge; 3-4-kaupa ringe.
- * Oskab kasutada muusika saatel improvisatsioonilise tantsu võtteid, teha omaloomingulisi liigutusi vastavalt muusika iseloomule.

2.2.7 Valdkond PIIBLILOOD

2.2.7.1 Eesmärgid ja sisu

Eesmärgid:

- Tutvustada lastele piiblit, selle enamlevinud lugusid, mis on paljude kunsti-, kirjanduse- ja muusikateoste aluseks, (et nad oskaksid nendega kokku puutudes teatud määral orienteeruda ja neid mõtestada.)
- Avada riiklike tähtpäevade jõulude, ülestõusmispühade (ning muude pühade) sisu, tähendust ja päritolu.
- Õpetada lapsi mõtlema teo ja tagajärje seostele, eristama head halvast ja suunama nende valikuid hea kasuks (vastavasisuliste jutustuste kaudu).
- Anda lastele võimalus vestelda igapäevaelu puudutavatest küsimustest ja piiblitlugudest inspireeritud teemadel.

Sisu:

Piiblitlugude temaatikat käsitletakse eakohaselt, vastavalt laste arengutasemele. Lugudest püütakse leida universaalseid põhimõtteid, millel on arusaadav tähendus lapse enda jaoks ja mis vastab tema arusaamistele ja mõttemaailmale.

2.2.7.2 Õpivara vanuseti

5-6aastased lapsed

- * Laste pildipiibel.
- * Pildid maakerast, taimedest, loomadest ja inimesest.
- * Lastelaulud.
- * Pildiraamatud või flanellpildid vastavalt teemale.
- * Sisu selgitavad jutustused igapäevalust.

6-7aastased lapsed

- * Laste pildipiibel.
- * Pildiraamatud või flanellpildid vastavalt teemale.
- * Muusikapalad ja laulud, piibliteemalised DVD-d.
- * Jutustused igapäevaelust

2.2.7.3 Eeldatavad tulemused vanuseti

5-6aastased lapsed

- * Laps on näinud Piiblit, saanud teada, kellest ja millest see räägib ning tutvunud levinumate lugudega (loomislugu, jutustused patriarhidest ja Jeesuse elust, headus ja kurjus meie maailmas)
- * Laps oskab piiblilugude analoogia põhjal valida igapäevaelus sobivat käitumisviisi.
- * Laps on tutvunud jõulude ja ülestõusmispühade sündmustega.

6-7aastased lapsed

- * Laps on tutvunud mõistetega- Jumal, kellest räägib piibel, palve, kirik.
- * Laps teab, mis on jõulud, Suur reede ja Ülestõusmispüha ning miks neid tähistatakse.
- * Laps oskab kuulnud lugusid seostada igapäevaelu moraalsete valikutega.
- * Laps oskab teatud määral orienteeruda ning mõtestada lahti piiblilugudega seotud kunsti- kirjanduse ja muusikateoseid, teades nende tausta.
- * Laps oskab sõnastada teda puudutavaid küsimusi, nende üle arutleda.

3. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Tallinna Nurmenuku Lasteaia õppekava on arenev dokument. Käesolev õppekava rakendub 1.09.2009. Järgneval kolmel õppeaastal vaadatakse õppekava üle üks kord õppeaastas, kevadel. Pedagoogiline nõukogu teeb vajadusel täiendused ja parandused õppekava arendamiseks. Järgnevatel õppeaastatel vaadatakse õppekava üle vastavalt vajadusele, kuid mitte vähem kui üks kord kahe õppeaasta jooksul.

Õppekavasse on õigus teha parandusi ja täiendusi lasteaia hoolekogul.

Õppekavas tehakse muudatusi ka lähtuvalt sisehindamise tulemustest, rahulolu uuringute tulemustest ja laste arengu hindamise tulemustest. Rühmade õppekavasse viiakse täiendused sisse muudatustena paber kandjal, elektrooniline variant muudetakse.

Õppekava muudatused kinnitab direktor.

Õppekava täitmise eest vastutavad pedagoogid. Õppekava rakendumist analüüsib õppealajuhataja lähtuvalt pedagoogide analüüsides.

Tallinna Nurmenuku Lasteaed
1,5-3-aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

ABIMATERJAL ÕPETAJALE LAPSE ARENGU HINDMISEKS

Valdkond: Tunnetus- ja õpioskused
1,5-2aastane laps
Keskendub lühiajaliselt ühele tegevusele.
Tegutseb koos õpetajaga ja osaleb ühistegevuses vahelduvas vormis.
Suhtleb valdavalt 1-2 sõnaliste lausetega, kasutab mitteverbaalseid suhtlusvahendeid (osutamine, miimika).
Tunneb huvi eri tüüpi mänguasjade vastu.
2-3aastane laps
Kavandab ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga.
Mängib mõnda aega teistega ja järgib lihtsamaid reegleid.
Rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme omaduse järgi.
Valdkond: Sotsiaalsed- ja enesekohased oskused
1,5-2aastane laps
Tunneb huvi teise lapse tegevuse vastu.
Tegutseb teise lapsega kõrvuti.
Reageerib oma eesnimel.
Sööb lusikaga.
Joomisel hoiab tassi kahe käega.
Paneb ise mütsi pähe ja võtab ära.
Tõmbab endal sokid jalast.
Võtab jalast lahtiste paeltega kingad.
Teab käterätiku asukohta.
Väljendab WC vajadust, on kujunenud potil käimise harjumus
Peseb käsi seebiga täiskasvanu juhendamisel.
Mõistab selgelt väljendatud keeldu (ei tohi, ära tee).
2-3aastane laps
Oskab tänada ja paluda meeldetuletusel.
Osaleb täiskasvanuga ühistegevustes
Juues hoiab tassi ühe käega.
Kasutab kammi.
Paneb jalga sokid ja kingad (kinnitamata).
Võtab seljast lihtsamad lahtinõõbitud riided.

Paigutab riided kappi või toolile suulise juhendamise järgi.
Peseb ja kuivatab näo ja käed iseseisvalt.
Küsub WC-sse õigeaegselt.
Närib ja neelab ainult söögiks kõlblikke asju.
Jagab mõnikord asju ka teistega, valdavalt siiski omandihoidja.
Koristab mänguasju koos täiskasvanuga.
Valdkond: Mänguoskused
1,5-2-aastane laps
Kordab mängus ühelaadset tegevust
Matkib ümbritsevate inimeste tähtsamaid tegevusi
Tegutseb koos õpetajaga süžeealiste mänguasjadega.
2-3-aastane laps
Täidab mängus talle tuttavat täiskasvanu rolli.
Mängib koos täiskasvanuga (lotomänge; paarispidid).
Kasutab iseseisvalt tuttavaid didaktilisi mänguasju.
Valdkond: Mina ja keskkond
1,5-2aastane laps
Osutab küsimise korral suule, silmadele, ninale.
Näitab küsimisel lindu, looma, lille, puud.
Pöörab raamatu lehti.
2-3aastane laps
Küsimise korral ütleb eesnime.
Vastab küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk.
Tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab meeldetuletusel.
Oskab sõpra lohutada (mitteverbaalselt).
Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ja nimetuse järgi.
Valdkond: Keel ja kõne
1,5-2aastane laps
Aktiivses kõnes kasutab mittesõnalisi (mitteverbaalseid) vahendeid koos osutamisega, häälightsusi või üksikuid sõnu.
Täiskasvanuga tegutsedes kasutab 1-2 sõnalist ütlust (nimi- ja tegusõna).
2-3aastane laps
Osaleb dialoogis täiskasvanuga.
Väljendab oma soove ja vajadusi.

Kasutab 3-4sõnalist lauset. Kasutab nimi-, tegu- ja omadussõnu.

Valdkond: Matemaatika

1,5-2aastane laps

Ehitab torni vähemalt 4-st kuubikust

Ehitab, klotse üksteise peale ja küljeli asetades.

Leiab paarispidi sarnasuse alusel.

2-3aastane laps

Sorteerib esemeid värvuse või suuruse järgi.

Koostab klotsidest lihtsamaid ehitusi (maja, mööbel).

Lükib pulgale kuni 5st rõngast torni nii kasvavas kui kahanevas järjekorras.

Topib erineva kujuga esemeid augulauale.

Saab aru mõistetest 1 ja palju.

Valdkond: Kunst

1,5-2aastane laps

Ajab näpuga värvilaigu laiali.

Kritseldab paberile.

2-3aastane laps

Rullib piklikku ja ümarat vormi.

Tõmbab katkendlikke jooni üles-alla, horisontaalselt.

Tõmbab horisontaal- ja vertikaaljooni

Teeb lainelisi jooni.

Kasutab mitut värvust.

Valdkond: Liikumine

1,5-2aastane laps

Kõnnib ringis käest kinni hoides.

Jookseb täiskasvanu järel.

Hüppab täiskasvanu poolt toetatuna takistuselt maha.

Peatab käega talle veeretatud palli.

Veeretab palli.

Roomab käpuli.

Veereb-rullib end täiskasvanu abil pehmel pinnal.

2-3aastane laps

Liigub etteantud rütmis (jookseb või kõnnib).

Oskab muuta liikumis- ja jooksu suunda.
Kõnnib teiste laste järel.
Astub takistusest üle.
Liigub päkk-kõnnil.
Kõnnib trepist üles ja alla juurdevõtusammuga.
Roomab takistuste alt läbi.
Valdkond: Muusika
1,5-2a.
Laps jälgib õpetajat, püüab kaasa laulda, laulab lihtsaid fraase.
Tunneb huvi muusikalise tegevuse vastu, reageerib eriilmelistele paladele.
Oskab kasutada kehapilli (plaksutab, patsutab, silitab, koputab jne.) ning lihtsaid rütmivahendeid.
2-3 a.
Laps jälgib ning matkib õpetajat, laulab mõnetaktilist eakohast laulukest.
Tunneb huvi muusikalise tegevuse vastu, reageerib eriilmelistele paladele.
Oskab kasutada kehapilli ning lihtsaid rütmipille.
Liigub muusika saatel õpetaja liigutusi matkides, oskab kasutada erinevaid kehaosi, kasutab lihtsaid tantsuliigutusi, mängib laulumängu koos teiste laste ning õpetajaga.

Tallinna Nurmenuku Lasteaed

3-7 aastase lapse arengu eeldatavad tulemused

ABIMATERJAL ÕPETAJALE LAPSE ARENGU HINDAMISEKS

Valdkond: Tunnetus- ja õpioskused
3-4a laps
Järgib lihtsamaid reegleid.
Osaleb ühistegevuses ja teeb koostööd teiste lastega.
Saab aru arvomõistest, huvitub tähtedest.
4-5a laps
Tegusteb lühikest aega iseseisvalt.
Reguleerib oma emotsioone täiskasvanu abiga, arvestab üldkehtivaid käitumisnorme.
Oskab märgata detaile, olulisi tunnuseid, leida seoseid.
5-6a laps
Järgib ühistegevuses reegleid ja suudab neid selgitada.
Kavandab igapäevategevusi, seab eesmärged ja üritab alustatud tegevused lõpetada.
Saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis- ruumilistest järjestustest.
6-7a laps
Lõpetab alustatud tegevused
Suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet.
Katsetab ja uurib, kasutades varaseimaid teadmisi ja kombineerides neid uutega.
Huvitub sotsiaalsetest suhetest.
Teab ja kasutab tähti ja numbreid.
Valdkond: Sotsiaalsed- ja enesekohased oskused
3-4a laps
Tegutseb 2-3 lapselises rühmas.
Osaleb täiskasvanuga ühistegevustes.
Käitub kaaslastega rahulikult, heasoovlikult.
Hoiab lusikat õigesti, sööb puhtalt.
Kasutab WC-d .
Tegutseb ka omaette, täiskasvanu osaluseta.
Püüab vahel teisi abistada ja lohutada.
4-5a laps
Küsib eakaaslaselt abi ja abistab ka ise.
On huvitatud ühistegevusest.
Suhtleb heasoovlikult ja vajadusel loovutab rolli või õiguse kaaslasel.

Teab ja täidab rühma reegleid.
Kasutab viisakussõnu.
Abistab täiskasvanut.
Korrigeerib oma käitumist ja tegevust kui täiskasvanu juhib sellele tähelepanu.
Oskab anda hinnangut heale ja halvale teole.
Riietub iseseisvalt, v.a. kingapaelade sidumine
Mängu lõppedes koristab enda järelt (meeldetuletusel).
Oskab süüa kahvliga.
5-6a laps
Leiab endale sõpru
Arvestab kaaslaste soovide ja vajadustega.
On mõistev kaaslase eripära suhtes, omab empaatiavõimet.
Püüab konflikte lahendada rahumeelselt, kasutamata füüsilist vägivalda.
Lohutab iseseisvalt mängukaaslast.
Oskab tegutseda suulise juhendamise järgi.
Sööb noa ja kahvliga.
6-7a laps
Saab aru teiste tunnetest ja arvestab nendega.
Reeglitega mängus suudab taluda kaotust.
Ilmutab leidlikkust, initsiatiivi ülesande lahendamisel.
Säilitab püsivuse ka keerukama ülesande korral.
Riietub iseseisvalt.
Algatab mängu ja tegevusi.
Arvestab reegleid .
Tajub ja mõistab teiste arvamusi.
Valdkond: Mänguoskused
3-4a laps
Mängib paariti ja lühiajaliselt väikeses rühmas (3-4 last).
Mängib koos täiskasvanuga lauamänge (pildilotod, mosaiigid).
Lasvastusmängudes kasutab rollile omast liikumist ja häälotsusi.
Kasutab iseseisvalt lihtsamaid konstruktoreid.
4-5a laps
Täidab mängudes erinevaid rolle.

Mängib iseseisvalt lihtsamaid lauamänge.
Arendab ise mängude sisu, kasutades oma teadmisi ja kogemusi.
Kavandab ehituse teema ja realiseerib selle.
5-6a laps
Loob ise mängukeskkonda, valib ise vahendid.
Väljendab lavastusmängudes tegelaste emotsionaalseid seisundeid.
Mängib ja organiseerib ise tuttavaid reeglitega mänge; peab reeglitest kinni.
6-7a laps
Kasutab erinevat ehitusmaterjali ja konstruktoreid loovalt.
Mängib iseseisvalt loovmänge, täidab erinevaid rolle.
Oskab teistele õpetada mängureegleid.
Mängib loogikamänge, kombineeritud õppemänge.
Oskab ehitada erinevast materjalist ja kavandab ehitust.
Valdkond Mina ja keskkond
3-4a laps
Küsimisel ütleb vanuse.
Kirjeldab pereliikmete tegevusi.
Teab oma rühma nime.
Teab enamlevinud kodutehnikat, nende kasutusala.
Küsimisel kirjeldab meeleelundite vajalikkust.
Nimetab mõnd metslooma.
4-5a laps
Nimetab oma nime ja vanuse.
Kirjeldab oma kodu, teab rahvust ja emakeelt.
Kirjeldab tervist hoidvaid tegevusi.
Nimetab puid, lilli, puu- ja köögivilju.
5-6a laps
Nimetab, mis aastaajal on ta sünnipäev.
Nimetab Eesti pealinna ja suuremaid linnu.
Kirjeldab keskkonnasäästmise võimalusi.
Oskab käituda erinevates situatsioonides.
Küsimisel nimetab hädaabinumbrit 112.
6-7a laps

Kirjeldab ilmastikunähtusi ja aastaaegu.
Nimetab/ kirjeldab mets- ja koduloomi, linde, taimi.
Kirjeldab tundeid ja tunnetele vastavat käitumist.
Oskab nimetada riigipühi ja vastavaid traditsioone.
Oskab kirjutada oma ees- ja perekonnanime.
Valdkond: Keel ja kõne
3-4a laps
Hääldeb õigesti eesti keele häälikuid (v.a. R).
Kasutab 3-5 sõnalisi lauseid.
Kasutab kõnes erinevaid sõnaliike (nimi-, tegu-, omadus-, ase- ja arvsõnad).
Kasutab enda kohta „mina“ või oma nime.
Nimetab lihtsamaid üldmõisteid: linnud, loomad, mänguasjad, riided.
Kuulab ja mõistab jutukesi, muinasjutte (5 min).
4-5a laps
Kõne grammatiliselt õige.
Jutustab küsimuste abil ja/või pildi järgi.
Tunneb ära 3-5 häälikust koosneva häälitud sõna
Eristab pikemat häälikut sõnas.
Vastab küsimustele „miks“, „kuidas“.
5-6a laps
On kinnistunud kõigi emakeele häälikute õige hääldus.
Häälib ja laob häälikuasendajate (4-5) ja tähtedega.
Teab peast luuletusi.
Kasutab jutustamisel liitlauseid (leiab põhjus -tagajärg seoseid).
6-7a laps
Häälib ja laob tähtedega iseseisvalt pikemaid sõnu (5-6 häälikut).
Loeb sõnu ja lauseid ning saab loetust aru.
Kirjutab suuri trükitähti.
Kirjutab lihtsamad laused etteütlemise järgi.
Oskab loovalt jutustada.
Valdkond: Matemaatika
3-4a laps
Moodustab hulga ühe etteantud tunnuse järgi (suurus, värv, vorm).
Seab esemeid paardesse.
Võrdleb kahte ühetüübilist kõrvuti asetsevat eset (suurem- väiksem, pikem- lühem).

Loendab 3 piires ja tunneb arvude rida 3-ni.
4-5a laps
Leiab ümbritsevate esemete hulgast ühiste tunnustega esemeid.
Koostab jadasid kasvavas ja kahanevas järjekorras suuruse, pikkuse ja laiuse järgi.
Sorteerib kujundeid tunnuste "ring" "kolmnurk" , "nelinurk" järgi.
Võrdleb (ütleb mida või kus on rohkem või vähem) ja võrdsustab hulki 1:1 vastavuse alusel
Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5-ni.
5-6a laps
Koostab jadasid kasvavas ja kahanevas järjekorras laiuse ja kõrguse tunnuse järgi.
Tunneb geometrilisi kujundeid "ring", "kolmnurk", "ruut", "ristkülik", kasutab õigeid nimetusi.
Koostab mustreid.
Tajub hulgas osahulki.
Vastandab kuni 10-st elemendist koosnevaid hulki loendamise abil, vastab küsimusele "mitu?"
Loendab 10 piires nii kasvavas kui kahanevas järjekorras.
6-7a laps
Määrab esemete kuuluvust või mittekuuluvust hulka.
Orienteerub tasapinnal käskluste järgi.
Tunneb kella täis- ja pool- ja veerandtundides.
Teab kuude nimetusi ja nende seost aastaagadega.
Teab 12 piires eelnevat ja järgnevat arvu.
Lahendab tekstülesandeid ja kirjutab neid matemaatilise tehtena. Liidab ja lahutab.
Valdkond: KUNST
3-4a laps
Tunneb ja kasutab erinevaid värvitoone.
Kujutab inimfiguuri (pea, nägu, jäsemed, keha).
Oskab veeretada, rullida.
Oskab ühendada 2-3 osalist figuuri.
Teeb kääridega lõikeid ribale märgitud kohast.
Oskab liimida.
4-5a laps
Joonistab äratuntavalt maja, inimest, puud.
Joonistab sooliselt eristatavat inimest.
Kujutab süžeepilti (2-3 elementi).
Teisendab kerast ja silindrist õõnesvormi.
Suudab venitada ja välja pigistada väiksemaid osi.

Oskab voltida paberi pooleks.
Koostab värvi- või vormirütmilist mustrit.
5-6a laps
Segab värve.
Oskab joonistada inimest eest- ja tagantvaates.
Suudab inimesi, loomi, linde kujutada liikumises ja kompaktselt.
Lõikab erinevaid kujundeid ettejoonistatud piirjooni pidi ja vabalt.
Rebib erinevaid kujundeid.
6-7a laps
Joonistab detailirohkelt.
Joonistab inimest külgvaates.
Kujutab esemeid osaliselt üksteise taga, lähedal-kaugel.
Viimistleb voolingut.
Voolib süžeelisi kompositsioone.
Tegutseb iseseisvalt ja loominguliselt erinevate materjalide ja vahenditega.
Valdkond: Liikumine
3-4a laps
Astub takistustest üle vahelduva sammuga.
Kõnnib tagurpidi.
Oskab kõndida paaris.
Liigub trepist üles-alla vahelduva sammuga.
Hüppab iseseisvalt kahel jalal.
Hüppab üle takistuste (5cm).
Veeretab palli teisele lapsele kahe käega.
Viskab palli kahe käega.
Püüab kinni täiskasvanu poolt visatud palli kahe käega.
Kasutab ronimisel juurdevõtusammu.
Roomab kõhuli.
Ripub varval.
4-5a laps
Püsib kõndimisel etteantud rütmis.
Kõnnib päkkadel.
Seisab ühel jalal (ca 5 sek.).
Suudab kahel jalal hüpates-hüpeldes edasi liikuda.

Püüab kinni teise poolt visatud palli.
Suudab rippes hoogu võtta ja kiikuda.
Sooritab rütmilisi liigutusi samaaegselt koos käte ja jalgadega.
5-6a laps
Suudab kõndimisel ruumis orienteeruda, säilitada liikumiserütmi.
Kõnnib maast ca 50 cm. kõrgusel asuval piiratud pinnal.
Viskab ja püüab nii suuri kui ka väikseid palle.
Ronib varbseinal vahelduva sammuga.
Roomab kõhuli, toengpõlvituses, kápuli.
Oskab külgaloppi, húpaksammu.
6-7a laps
Oskab teha kukerpalli.
Oskab veereda matil ülesirutatult, káed ülal.
Suudab teha pendelteatejooksu 20-30 m.
Sooritab kaugushüpet paigalt ja hoojooksult.
Püüab palli kahe käega.
Muudab liikumist muusika muutuse järgi.
Valdkond: Muusika
3-4a laps
Laulab koos kaaslastega , alustab ja lõpetab õigeaegselt, peab kinni meetrumist; soovi korral suudab iseseisvalt laulu esitada.
Reageerib emotsionaalselt erinevatele muusikapaladele.
Kasutab varemõpitud keha- ja rütmipille, õpib kasutama uusi; mängib kaasa laulule või pilliloole.
Kasutab varemõpitud, oskab moodustada ringi ja valida paarilist, mängib koos kaaslastega laulumänge, matkib liikumises loodust ja loomi – linde.
4-5a laps
Laulab õpitud laule koos teiste lastega, alustab ja lõpetab laulmist õigeaegselt, kuulates eel- ning vahemängu.
Oskab tähelepanelikult kuulata ja jälgida muusikapala, väljendab sõnadega kuulatud muusika iseloomu.
Oskab eristada madalaid ning kõrgeid helisid.
Oskab tuttavatel lastepillidel mängida õpitud rütmivorme kasutades 2-osalises meetrumis; kordab õpetaja poolt esitatud rütmifraasi koos teiste lastega.
Sooritab õpitud liigutusi meetrumis muusika saatel.
5-6a laps
Esitab õpitud laule koos teiste lastega ja iseseisvalt, laulab ilmekalt, oskab välja pidada pause ning fermaate.
Oskab iseloomustada kuulatud muusikapala meeleolu; eristab üksikpille ning orkestrit, tunneb kõla järgi ära klaveri.
Kordab õpetaja poolt esitatud rütmifraasi koos rühmaga ja üksi; oskab mängida tuttavatel lastepillidel kaasmänge lauludele ning instrumentaalpaladele.

Liigub õpitud liigutusi samme kasutades ringjoonel ja erinevates tantsuskeemides üksi või paarilisega.
6-7a laps
Oskab jälgida meloodia liikumist ja suunata oma häält sellele vastavalt, intoneerides võimalikult puhtalt; laulda eakohaseid laule ilmekalt ning sobiva hääletooniga.
Teab ja tunneb mõisteid: orkester, dirigent, keelpill, puhkpill, löökpill.
Tunneb meloodia järgi ära Eesti Vabariigi hümn
Tunneb ära rahvalaulu.
Oskab eristada tämbri järgi tuttavaid lastepille, nimetada ja kasutada vähemalt nelja lastepilli.
Liigub õpitud liigutusi ja samme kasutades 2-3 osalises meetrumis muusika saatel
Oskab iseseisvalt asetuda vajalikule kohale tantsujoonisel/ ruumis.

Meediakasvatus

Üldpõhimõtted:

Pedagoogid kasutavad **tegevuste mitmekesistamiseks erinevaid meediavahendeid** kõikides vanuserühmades.

Meediakasvatuse eesmärgi täidetakse teiste valdkondade tegevustega lõimides. Meediakasvatuse eesmärgiks on õigete väärtushinnangute kujundamine ja uurimis- ning eneseväljendusoskuse kujundamine.

3-4a.

- Lapse meelte arendamine (kuulame muusikat, erinevaid helisid; vaatame televiisorit)
- Tutvustada lapsi erinevate meediavahendite otstarbega (TV, raadio, ajaleht, ajakiri, arvuti).

4-5a.

- Arutleda lastega läbi nende meediakogemusi- mis sõnumit kannavad laste hulgas populaarsed multifilmid, arvutimängud.
- Mänguline meedia sisu käsitlemine-dramatiseeringud laste hulgas populaarsete multifilmide ja/või reklaamide teemal.

5-6a.

- Kodumaise lastele suunatud trükimeedia tutvustamine (nt ajakiri Täheke)
- Analüüsida täiskasvanu abiga multifilme.
- Arutleda meediavahendites kasutatavate helide, fotode, piltide eesmärkide ja ülesannete üle.

6-7a.

- Analüüsida kodumaise laste trükimeedia sisu, teha koos rühmaga kaastööd.
- Aidata lapsel leida võimalusi kasutada IKT vahendeid kui tööriistu, et õppida läbi piltide, tekstide, helide loomise; et disainida, joonistada, muuta, kajastada ja luua.

- Lastel võimaldatakse regulaarselt kasutada erinevaid robootilisi/tehnilisi/IT vahendeid

Eeldatavad tulemused vanuseti

3-4a.

Laps on tuttav erinevate meediavahenditega, oskab rääkida milleks seda kasutatakse.

4-5a

Laps jutustab, maalib, mängib läbi oma meediakogemusi.

5-6a

Laps oskab täiskasvanu abiga analüüsida meediast saadud infot (hea-halb skaalal).
Oskab leida üldistavat mõistet otsingumootoris sisestamiseks, et leida täiendavat infot.
Oskab leida meediast (fotod, reklaamid) erinevaid emotsioone ja neid lahti mõtestada täiskasvanu abiga.
Oskab nimetada eakohaseid trükimeedia väljaandeid.

6-7a

Mõtleb välja multifilmi või uudise lõpu või alguse; suudab luua uut teksti multifilmile, mille heli ta ei kuule.

Oskab sõnastada positiivse sõnumi (uudise).

Laps teab, et meedias esitatavad sõnumid võivad olla väljamõeldud või võimendatud ja oskab tuua vastavaid näiteid.

Laps kasutab arvutit lihtsamateks toiminguteks veebiprogrammides. On teadlik lastepärastest veebikeskkondadest.

Laps oskab väljendada oma ideed erinevate meediavahendite kaudu (uudis või foto ajalehte, reklaami koostamine, kuulutuse koostamine)

